

2 SAMUERI (2 Samuel – 2 Samuel)

Devitiva Soruva qutu vurara irura

¹ Sorura arukovaro qutu vu entara Devitiva nai iqoka vaiinti hampata raqiharo Amareki vatanaaka naatara kero orurantero ani Sikiraaki taara enta vaura.

² Ho vira qararaa Sorura *seri* naavu maaqaqihairo vaiinti vovano nai utavaaqa nonkutora qunahi kero hora varakero nai qiataqaa aqu varero Devitiva vaunaini oruntero, Devitira nora autuara iriharo vira avuqaa vataini kankakaa viro vaura.

³ Viva oruntovaro Devitiva vira irero tiharo, Are taihairae aniaro? tuvaro viva tiharo, Te Isareri *seri* naavu maaqa mini ke, ruqemake are iananaini anuro,

⁴ tuvaro Devitiva vira irero tiharo, Raqi okarara are ti tiva timiane, tuvaro viva tiharo, Isareri iqoka vaiinti vika raquaraqihai getake vuamanta Pírisia vika Isareri iqoka vaiinti airima arukaavo. Soruravata vira maaqu Ionataaniravata aruma kaavo, tiro.

⁵ Viva minti tuvaro Devitiva vaiinti vira irero tiharo, Are nantimakerae Soruka Ionatanika qutu vuara tavaaro? tiro.

⁶ Devitiva minti tuvaro viva tiharo, Te Giliboa Aiqinaqaa vaiha tavauraro Soruva nai vaantaara tuatero muntuviro vaimanta Pírisia iqoka vaiinti

vika iqoka *kaariqive*, ohi tauvaqagaave vaiha, Soruva vainaini auma auma ani variavaro

⁷ viva tuqantaa viro ti tavero ti haaraimanta te vo turaro

⁸ viva ti irero tiharo, Are taihainaavave? timanta te vira tiva ami tiha, Te Amareki vatanaakave, turaro

⁹ viva tiriara tiharo, Navutaaka ti qoraiqama timitaamanta te aumakaama qutu virarave. Mpo, are kantera ani ti haru kaane, timanta

¹⁰ te orunte tavauraro viva qutu vuarirava aumaiqimantara ti, te vira aru kauro.

Viraqaahai te vira avuhainaa tovaqa vira qi-ataqaahai viqu vare, vira kaantavavata rahunku vare anuro. Nora vaiintio, maa vi haikara te ai amirerave, tiro.

¹¹ Devitiva vi uvara iruvaro vira muntukavano voqama kero qoraiquvaro viva nai utavaaqa qunahi qaanahima komanta vira iqoka vaiinti vikavata nai utavaaqa qunahi qaanahima kora.

¹² Navutaaka Soruravata, vira maaqu Ion-ataaniravata, Nora Kotira iqoka vaiintivata, ekaa Isareriaravata, arukorara iriha vika kara kia naraiti, iqi rataqi vivi, entama kora.

¹³ Devitiva qaraaka vaiinti uva vare anura vira irero tiharo, Are ta vatanaavave? tuvaro, Te Amareki vatanaaka Isarerini maahota vauraukave,

¹⁴ tuvaro Devitiva qaiqaavata vira irero, Nanti-harae are kia qetaraitira, Noravano Kotiva kaama tai vaiintira arukaaro? tiro.

¹⁵⁻¹⁶ Devitiva minti tivakero nai iqoka vaiinti vo aaramakero tiharo, Vira aru kaane, tuvaro viva nai iqoka paipeqohairo vi vaiintira teqa

kovaro qutu vura. Qutu vuvaro Devitiva vira tavero tiharo, Huvigorave. Nena qora okara kaarama are qutu vuaro. Are nena noqihaira tiva qovarama kera tihara, Te Noravano Kotiva kaama tai vaiintira arukaunarave tianarave, tiro.

¹⁷ Minti tivakero Devitiva Soruraravata vira maaqu Ionataaniraravata mpo ike tiharo maa ihira tivatero,

¹⁸ Iutaa vatanaakara ne maa ihira tivaqi vuate tura. Vi ihirara *Huru Ihive* tuvaro vira *Avuqavu Nua Vaiintika* vukuqi qara ntuvatora. Devitiva mintima kero ihi tiva tora:

¹⁹ Mpo Isarerivauvo, ni kempuka iqoka vai-intitanta arukaavaro vitanta vaatavano aiqinaqaa hiqintiro vairave.

²⁰ Vitanta qutu vua uvara ne kiana Getini orunte tiva qovarama kaate.

Ne kia Asakeloniqi vo aara vo aaraqaa vaiha tiva qoqaiqama nimiate.

Hauri Pirisia vatanaa nahenti vi uvara iriha quahevorave.

Hauri qumina vo vatanaa nahenti vi uvara iriha quahevorave.

²¹ Mpo, Giliboa Aiqinao, ariqaama tinavu kempuka iqoka vaiinti qutu vuamanta vika kainkevano ariqaa quminama vaivo.

Sorura kainkevanovata qumina vaivaro viva kiana ho qaiqaavata vahavera aqukero hiri-taanarove.

Mpo, Giliboa Aiqinao, vira kaara aaquvanove varavuvanove kia ariqaa hiqintirera, te hove tiataarave.

Karavanovata kia ariqaa qampiqairera, te viraravata hove tiataarave.

²² Ionataaniva veva ari vai huruva kia qaqinivata viraitiro, navutaaka vaataqiqai ari vairave.

Soruva tuatai iqoka paipeva kempuka vaiinti airitahaa arikaivaro vika naarevano viraqaa vairave.

²³ Mpo, Soruo, Ionataanio, netanta qaqi varia entara vaiinti nahenti nitantara koqe vaiintitantave tivakeha nitantara muntuka vataarave.

Mpo, netanta qaqi varia entara vohaatanta variqi vi, qutireka iha vohaatanta qutu vuarave.

Netanta kante variava memoravano ata varero kantaira viravata aatara kairave.

Nitanta kempukavano vaireva, *raioni* kempukavata aatara kairave.

²⁴ Isareri nahenti, ne Sorura iqi rata amitaate. Viva ni koqema nimitaimanta ne naare utavaaqave vo haikave nonkuteha, *kori* oriqohai aututaa haikaravata nenta vaataqaa *vahehimate/vaataiqamate* variarave.

²⁵ Mpo, tinavu iqoka vaiinti taruka, vika raquqi viha vuru qutuma vuavo. Mpo, Ionataaniravata aru kaavaro vira vaatavano aiqinaqaama vaivo.

²⁶ Ionataanio, ti qata vakaa, te ariara no-raiqaake mpo ike turo.

Ti muntutavano voqama kero ariara vaivaro ai muntutavanovata voqama kero tiriara vairave.

Mpo, Ionataanio, ai muntutavano tiriara vaiva vaireva, nahentiara muntuka vataara viravata aatarake vairave.

²⁷ Mpo, tinavu iqoka vaiinti taruka raquqi viha vuru qutu vuavaro vika auvihehavaavano guminama vaivo, tiro.
Minti tivakero Devitiva ihi tiva nimitora.

2

Devitiva avuhainaa vaiintiqama vura

¹ Soruka Ionataanika qutu vuvaro viraqaa hairo Devitiva Nora Kotira irero tiharo, Hoe te „Pirisia maini ke„ katu vare Iutaa vatuka voqi oru variainarave kiae variainarave? tuvaro Noravano Kotiva ho mini vuane tuvaro Devitiva qaiqaa irero, Te oru ta vatukaraqie variainarave? tuvaro Noravano Kotiva Hebaroniqima oru vari-ane tiro.

² Vi entara vira naata vovano Jeseririhainaava Ahinoamiva vauvaro, vovano Avikeriva Kaamelihainaa vaiinti Nabaarira tentoqa varato nahentiva vaura. Ho Noravano Kotiva mini vuane tuvaro Devitiva nai naatatanta ntita varero oru Hebaroniqi vaura.

³ Devitiva vireva iharo viva nai iqoka vaiintinavuvata, vika naata vaintivata ntita varomanta vika hini kuka oru Hebaroniqi vaumanta hini kuka Hebaroni aumanto vau vatukara voqi voqi vaura.

⁴ Devitiva viraqi oru vaumanta Iutaa vaiinti Hebaroniqi aninte vika Devitirara tinavu avuhainaa vaiinti variarire ti, Devitira qiataqaa vahavera aqu amiteha vira kaamatora.

Gileati vataini Jabesihainaaka Sorura vaata vataqi quntama to uvara vokuka Devitira tiva amuvaro

⁵ viva Jabesini uva varakero tiharo, Ne nenta King Sorura koqema amiteha vira quntama taarara iriharo, Noravano Kotiva nintavata koqema nimitaarire.

⁶ Mpo, Noravano Kotiva ni kia qaqira karaitiro, niara noraiqaakero iriqiro viharo ni koqema nimitaqi virera, te hove tiataarave. Ne Sorura koqemake quntama taarara irihama tevata ninta koqema nimitarerave.

⁷ Soruva ni avuhainaa vaiintivano gutuma vivo. Ho Iutaa ankuvano ti kaamate noraiqama kaarara ti, ne virara iriha kempukaiqamake vaiha ti vevaaraini variate, tiro. Devitiva minti tura.

Apineva Sorura maaqu Isi-Bosetira noraiqama kora

⁸ Nera maaqu Apineva Sorura iqoka vaiintiqaqaa raqiki vauva viva Sorura maaqu vo Isi-Bosetira vita varero Iotani Namari taqa varero Mahanaimi vatukaini vura.

⁹ Viva mini vaiharo Isi-Bosetira noraiqama kovaro viva Isareri vata, Gileaative, Aseve, Jekeririve, Efaraimuve, Benaminive, ekaa vikaqaa raqiki vaura.

¹⁰ Isi-Bosetiva 40 ihinavu varakova avuhainaa vaiintiqaqama viro Isareri vikaqaa taara ihia raqikiqiro vura. Iutaa anku vikaqai Devitira vevaaraini vaura.

¹¹ Ho Devitiva Hebaroniqi vaiharo 7 ihi 6 torara Iutaa vikaqaa raqiki vaura.

Isareri Iutaa hampata raqura

¹² Apineva Sorura maaqu Isi-Bosetira iqoka vai-intinavu ntita varero, Mahanaimi kero Gibeoni vatukaini vura.

¹³ Vika mini vi vauvaro Ioaapiva Devitira iqoka vaiinti ntita varero ani Gibeoni Varuva Namari vaunaini vika rantakora. (Ioaapira nova Devitira nakaava Seruiava vaura.) Ho Isi-Bosetira iqoka vaiinti vika varuva namari hini mantaraini oquvi vaumanta Devitira iqoka vaiinti vika hini mantaraini oquvi vaura.

¹⁴ Mintimake vauvaro Apineva Ioaapirara ti-haro, Are qaqi kairamanta ai qaraaka vaiintivata ti qaraaka vaiintivata iqoka avateha tavareka nai aatarake nai aatarake iate, tuvaro Ioaapiva virara hove tiro.

¹⁵ Minti tumanta Benaminira ankuqihai vaiinti 12 navuvano Isi-Bosetira iqoka vaiintinavu oru Devitira iqoka vaiinti 12 navu hampata raqi vaura. Devitira iqoka vaiinti vohaiqa vohaiqavano Isi-Bosetira iqoka vaiinti vohaiqa vohaiqa hampata raqi vaura.

¹⁶ Vika raquqi viha vohaiqa vohaiqavano nai qiata nai qiata toteha iqoka paipeqohai nai taqe nai taqeni raqontake 24 vinavuka vohaa vaka hiqintivi gutu vura. Mintimake gutu vurara ti, vate vi vatukara autu nteha *Helakaati-Hasurimi - Iqoka Paipe Vatukave* tiara.

¹⁷ Ho vi entara taara anku vitantaqihairo nora iqokavano qovaraiqura. Devitira ankuvano Apineravata Isareri ankuvata naatara kora.

¹⁸ Seruiara maaqu taaramonavu Ioaapiva vo, Abisaiva vo, Asaheriva vo, mini vaura. *Diaavano* voqama kero kantaintema kero, Asaheriva voqama kero kante vau vaiintiva vaura.

19 Mintumanta Isareri vika ruqemake vi anima vuvaro Asaheriva himpiro viva kia vo vaiinti vo vaiinti aru ntataqi viraitiro, viva Apineraqai aruqiro vura.

20 Mintuvaro Apineva antaviro tavovaro Asaheriva vira avataqiro anuvaro Apineva Asaherira irero tiharo, Asaherio, areve? tuvaro viva eo te maa vikave tiro.

21 Minti tuvaro Apineva tiharo, Are kia ti haruqira aniane. Oru vaiinti vo avataqira vihara vira ravaaqavu kera vira auvihehavaa varaane, tuvarovata, Asaheriva kia vira uva iriraitiro, viva Apineraqai avataqiro vi vaura.

22 Mintuvaro Apineva Asaherira qaiqaavata tiva amiro tiharo, Qaqira kaane. Kia ti avataqira aniane. Hauri te ai aruke ai vakaara Ioaapira avuqaa kaurira haika varaarorave, tiro.

23 Apineva minti tuvaro Asaheriva kia viva tu uvara iriraitiro, qaqiqai vira avataqiro vi vuvaro Apineva nai vaantaara moqaihairo aqukero Asaherira auhaqaa aru raqonta kovaro vaantaaravano tauvaqaini oruntovaro Asaheriva vataini hiqintiviro qutu vura. Viva qutu vumanta iqoka vaiinti vokuka Asaheriva qutu vunaini aninte himpi vaiha vira vaata tave vaura.

24 Mintima komanta „Asaherira vakaakatanta, Ioaapika Abisaika Apinera avataqi vivi, Amaa Aiqinaqaa oruntovaro kuari ruhunku vura. Amaa Aiqinavano Gia vatuka tataaqa vauvaro mini Gibeoni Aahara vatainiara vu aarava vaura.

25 Mini orunte Ioaapika Abisaika tavomanta Benaminira ankuqihai vonavu ani Apinera ka-

haqireka ruvaaqumavi vira naantiaraini aiqina noraqaa himpi vauvaro

²⁶ Apineva Ioaapira aarero tiharo, Tenavu ekaa entae nai ari nai iainarave? Are kiae iri-aro? Tenavu mintiaqi vuainaraqihairo nora maaravanoma qovaraiqianarove. Tenavu qata vakaukavarama vauro. Are taireve nena iqoka vaiinti qioqiramanta vika kia tinavu aru vataqi vuate? tiro.

²⁷ Apineva minti tuvaro Ioaapiva nai tiva amiro tiharo, Oho, Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaa te ariara tiha, Are kia minti tiaraitirio, ti iqoka vaiinti vika ni tinavu qata vakaukavara aru ntataqi vivi aatitama kaatirio, tiro.

²⁸ Ioaapiva minti tivakero nai iqoka vaiinti vikara kia qaiqaavata Isareri aru ntataqi vu-ate tiro, *aanumaara/noma* vuaqovaro iqoka viva taiqa vura.

²⁹ Mintuvaro Apineva nai iqoka vaiinti hampata Iotani uqita kanta entaqi otunte, Iotani Namari taqa vare toqaqivata qaqiqai vivi, nai vatuka Mahanaimini oru ntora.

³⁰ Ho Apineva nai iqoka vaiinti hampata vuvaro Ioaapiva nai iqoka vaiinti *untu/nutu* ruvaaquma kero kaara ntuva kero tavomanta Devitira iqoka vaiinti vikaqihai Asaherivavata, vaiinti 19 navuvata qutu vura.

³¹ Devitira iqoka vaiinti vika Apinera iqoka vaiinti Benaminira ankuqirauka 360 aru kora.

³² Vika Asaherira vaata vare Betarihemini nai qora quntama tonaini vuru quntama tora. Vira quntamate, entaqi Ioaapiva nai iqoka vaiinti

hampata vivi, Hebaronini oru ntovaro aatita vura.

3

¹ Ho Devitira ankuqivata Sorura ankuqivata raqirava vukaiqama kero variqiro vi vaura. Devitira anku kempukavano voqavata kempukaiqamaqiro vuvaro, Sorura anku vika kempukavano tuvi vaiqiro vaura.

Devitira maaqunavu

² Devitira Hebaroniqi vaiharo qorainti vainti 6 navu vatatora. Vika nutuvano maantimama vairo:

Vira maaqu hoqarenaava Aminoniva vaura. Aminonira nova Ahinoamiva Jeseririhainaava vaura.

³ Vira naantiara vira maaqu vo Kileapiva vaura. Vira nova Avikeriva Kaamelihainaava Nabaarira tentoqavano vaura.

Vitanta naantiara vira maaqu vo Apasalomuva vaura. Apasalomura nova Makaava vaura. Makaara qova King Talimaiva Gesu vataqaa raqikiharo vaura.

⁴ Vinavuka naantiara vira maaqu vo Adoniaava vaura. Adoniaara nova Hagitiva vaura.

Vinavuka naantiara vira maaqu vo Sefatiaava vaura. Sefatiaara nova Abitaaliva vaura.

⁵ Vinavuka naantiara vira maaqu vo Itireamiva vaura. Itireamira nova Ekilaava vaura.

Ekaa vika Hebaroniqi vatatoka vaura.

Apinera arukora

⁶ Sorura iqoka vaiintivata Devitira iqoka vaiintivata qaqiqai raquqi vi vauvaro Apineva Sorura

iqoka vaiintiḡaa raḡiki vauvaro vira kempukavano voḡavata vauvaro viva vika nora vaiintivano vaura.

⁷ Vo enta Sorura maaqu Isi-Bosetiva Apiner-aḡaa uva vateharo tiharo, Are nantivarae ti ḡora naata vontira vaitaaro? tura. Vi nahentira autu Risipaava viva Aiaara raavuravano vaura.

⁸ Viva minti tuvaro Apineva viva tu uvara iruvaro voḡama kero arara itovaro tiharo, Oho, te Iutaa vairi voḡaara vaurarae are minti tiaro? Ai ḡova Soruva avuhainaa vaiintiḡama vu entaraḡaahai te kia vira ḡaḡira karaiti, te viravata ekaa vira navunaakavata vira tontinavuvata koḡemake kahaḡi vaunarave. Te kيامa Devitira ḡaḡi kauraro ai ḡoraḡama amitairave. Te minturavata, are nahentiḡaa ntuva kera tiḡaa uva vataaro.

⁹⁻¹⁰ Ho iriane. Noravano Kotiva nai kauḡu aiḡiḡaa aḡukero Devitirara tiharo, Te Sorura ankuḡiraaka ḡaḡirake, ai noraiḡama kaarirara are avuhainaa vaiinti vaihara ekaa Isareri vataḡaave Iutaa vataḡaave raḡikiane, tirave. Oho, te kia Noravano Kotiva tintemake, Devitira kahaḡiariraro avuhainaa vaiintiḡama virera, Kotiva homa ti haru kairaḡe ḡutu vuare, tiro.

¹¹ Apineva minti tuvaro Isi-Bosetiva viva tu uvarara voḡama kero ḡeteharo kia vo uvavata nai tiva amura.

¹² Mintuvaro Apineva Devitiva Hebaronini vaunaini uva vara kero tiharo, Tavave ekaa maa vataḡaḡaa raḡikianarove? Ho are tintira vohaa uva tiva taatau tairaḡe te ai kahaḡiari ekaa Isareri ai vaiinti nahenti variate, tiro.

13 Mintima kero uva vara kovaro Devitiva Apinerara tiharo, Koqema tiaro. Are vo haika naane ti timiraqe viraqaahai tetanta uva tiva taatau taare. Are Sorura raavura Mikaalira vita varera viri ti timiane. Kia mintirera, are kia ho te iainanaini aninarave, tiro.

14 Devitiva minti tivakero viraqaahairo viva Isi-Bosetiva unaini uva varakero mintima tiro: Are ti naata Mikaalira tinta timiane. Te vi nahentira koqaa irera Pirisia vika vaata 100 navuqohai koqaama taunarave, tiro.

15 Devitiva minti tuvaro Isi-Bosetiva vi uvara iriro vokuka nititomanta orunte Mikaalira Laisira maaqu Palitiva varatora vitora.

16 Mikaalira vita vare vuvaro Palitiva iqi rataqiro Mikaalira avataqiro viviro, Bahurimi vatukaini oru ntovaro Apineva kempukaiqama kero tiharo, Anirantera nena maaqaini vuane, tuvaro Palitiva anirantero vura.

17 Ho Apineva Isareri nora vaiinti vaunaini oruntero vikara tiharo, Ne iriate. Airi entama ne Devitirara viva tinavu avuhainaa vaiintivano viraqe tenavu hove tiataarave ti variarave.

18 Ho vate Devitiva ni avuhainaa vaiintiqama vuaina entava anintaivo. Noravano Kotiva tivatai uvara ne iritaara iriate. Noravano Kotiva minti tirave: Te tenta kaiqa vaiinti Devitira noraiqama kaariraro viva ti vaiinti nahenti Isareri Pirisia kauquqihairovata, ekaa navutaaka kauquqihairovata ruaruama kaanarove, tirave, tiro.

19 Apineva minti tivakero viva oru Benjaminira ankuvata vi uvara tiva nimiro, viraqaahairo

viva Benaminira ankuvata Isareri vikavata minti-make autireka u uvara Devitira tiva amireva Hebaronini oruntora.

²⁰ Viva nai iqoka vaiinti 20 navu hampata Devitiva vaunaini Hebaronini oru ntovaro Devitiva nora kara unta kero vika nimura.

²¹ Nimuvaro Apineva Devitirara tiharo, Are ti qaqi kairage te oru Isareri vaiinti nahenti ntita viri kaari vika ai hampata uva tiva taatauke ai vevaaraini vaivara are vikaqaavata raqikiane. Mintiharama are nena antuqaqaa Iutaavata Isareriqaavata raqikiane, tiro.

Apineva minti tuvaro Devitiva hove tivakero vira maateraiqama amitero atitovaro anirantero vura.

²² Apineva Hebaroniqi ani vau entara Ioaapiva kia mini vairaitiro, viva Devitira iqoka vaiinti hampata vonaini raqireka vura. Ho Devitiva Apinera maateraiqama amitero atitovaro anirantero vuvaro Ioaapiva raqunaihairo navutaaka airaira airitahaa varero orurantero Hebaroniqi anura.

²³ Viva anintero iruvaro Apineva King Devitikantiro ani vauvaro Devitiva vira maateraiqama amitero qaqi atitovaro vura.

²⁴ Ioaapiva vi uvara iriro, viva avuhainaa vaiintivano vaunaini oruntero tiharo, Are nana okarae autuaro? Nantiharae are vira qaqi kaararo vivo?

²⁵ Are vira okara kankoma kera irianarave. Viva kia ai kahaqireva aniravauve. Viva ai unqaraiqama kero, are nantima kera nira vainara ampeqamakeru tavareva anivo, tiro.

26 Ioaapiva minti tivakero Devitira kero, vaiinti vonavu nititomanta vika Siraa vatuka ruvu namari vaunaini orunte, Apinera vita vare anura. Ioaapiva autu okarara Devitiva kia irura.

27 Ho Apinera vita vare Hebaronini anintovaro Ioaapiva unaqaraiqama kero Apinekantiro uva tirerave tivakero, vira vita varero vaantaavura qentiana oru vaiharo nai *ehai/muhupa* tuatoraqohairo Apinera auha raqonta kovaro qutu vura. Mintimakero Ioaapiva nai qata Asaheriraqaa aru vuntu kora.

28 Ioaapiva autu okarara Devitiva iriro tiharo, Oho, Noravano Kotiva tavaivaro kia ti okaraqaa-vata, ti anku okaraqaavatavauve Apineva qutivo. Ioaapira nai okaraqaima vaivo, tiro.

┌Noravano Kotiva Ioaapira anku qoraiqama nimitaarire tiro, Devitiva tiharo,┐

29 Oho, Noravano Kotivama Ioaapiravata, vira qora vaiinti nahentivata, vika kuvuarama teka-vata, qoraiqama nimitaarire. Ioaapira ankuqihai vokika qora rovora varaimanta, vokika qora numuara varaimanta, vokika aiku rarera vira-manta kauru uruqi vimanta, navutaaka vokika arukaimanta vokika kara neva kia vaiqe te hove tirerave, tiro. Devitiva minti tura.

30 Haaru Gibeonini raqu entara, Apineva Ioaapika Abisaika qata Asaherira arukorara iriharo, Ioaapiva Apinera arukero Asaheriraqaa vuntu kora.

31-32 Ho Devitiva minti tivakero viva Ioaapiravata vira iqoka vaiintivata tiva niro tiharo, Ne nenta utavaaqa qunahi qaanahimake, kovaara utavaaqa nonkute, avuni viha Apinerara ike mpo

tiha iqi rata amitaate, tumanta Apinera vaata vare Hebaroniqi quntareka *kukuta/kirikera* a-tuke vare vi vauvaro King Devitiva vika naan-tiara vura. Apinera quntareka vata quvitora Devitiva aumanto oru vaiharo noraiqama kero iqi rate vaumanta vaiinti nahenti vikavata virara iqi rata amite vaura.

³³ King Devitiva Apinerara iriharo mpoqi ihira maantima tiro:

Mpo, kia avu aato vataa vaiintivano qutin-tema kero, Apineva qutivo. Nantivaroe viva mintivo?

³⁴ Mpo, Apineo, vika kia ai aiqū kauqu *seniqohai* rumpake ai aru kaavo.

Qora vaiinti unaqaraiqama keha vaiinti arukaantema kero, ai arukaivo, tiro. Devitiva vi ihira tiva taiqa komanta vaiinti nahentivano qaiqaa Apinera iqi rata amitora.

³⁵ Ho vaiinti nahenti vi entaraqaa Devitira vihi tiha kara naane tuvarovata, viva kempukaiqama kero tiharo, Te kia kara naraiti, variqi vuariraro kuari avuvano vitini tuvi vuarire. Te kia mintiar-era, Kotiva ti harukaarire, tiro.

³⁶ Devitiva vi uvara tumanta vaiinti nahenti vika vira uva iri quahora. Kia vika vi uvararaqai quaharaiti, Devitiva ekaa koqe okara autira vika viraravata quahora.

³⁷ Ho vi entara Devitira vaiinti nahentivata, ekaa Isareri vikavata, kankomake iri tavovaro King Devitiva kia eo tuvaro Ioaapiva nai irikero Nera maaqu Apinera arukora.

³⁸ Avuhainaa vaiintivano nai iqoka vaiinti no-ranavuara tiharo, Mpo, ne kiae kankomake iri-

avo? Vatema Isareri vaiinti taruva nora vaiintivano qutu vivo.

³⁹ Oho, Kotiva ti kaama taimanta te avuhainaa vaiinti qamavi vauramantavata, „ti nakaara„ Seruiara maaqutanta voqamake vaiinti ari varia vaiintitanta variavaro ti kempuka kia ho vaimanta vitanta nái varaataa i kaiqaraqai vare variarave. Noravano Kotiva naima Ioaapiva qora kaiqa varairara iriharo vira nai qoraiqama amitairaqe te hove tiataarave, tiro. Devitiva turama.

4

Isi-Bosetira arukora

¹ Ho Sorura maaqu Isi-Bosetiva iruvaro Apinera Hebaroniqi arukovaro viva voqama kero qetomanta ekaa Isareri vikavata ravukuvi qete vaura.

²⁻³ Ho vi entara Isi-Bosetira iqoka vaiinti taaraqanta Baanaka Rekaapika iqoka vaiinti vonavuqaa raqiki vautanta, vitanta nái iqoka vaiinti ntita vare oru vo vatuka vo vatukaqi navutaaka ntaihe vaura. Vitanta qova Berotihainaava Rimoniva Benaminira vohaa ankuvano vaura.

Haaru vo vatanaaka Beroti vatuka mini ke ruqemake Gitaimu vatukaini vumanta Benaminira anku vaiinti nahenti hini kuka oru Beroti viraqi vaura. Maa entaravata vika viraqi variarara ti, vi vatukava Benaminira vataqi vaivo tiara.

⁴ Sorura maaqu Ionataaniva qorainti vainti vohaiqa vatatora vira autu Mefibosetira. Ho Mefibosetiva vainti naati 5 ihi varakero vaumanta Jekerihainaaka Soruka Ionataanika aruko uvara

vara kovaro Mefibosetira raqiku nahentiva iriro, qeta kero viharo Mefibosetira ravukutora tutakovaro hiqintiro aiku qoraiqama kovaro rarera vura.

⁵ Ho Rekaapika Baanaka Isi-Bosetira naavuni vireka vivi, kuariqaa oruntora.

Vitanta oruntovaro Isi-Bosetiva kuariqaa au-raara vaiharo nai vaito taintaraqaa vaite vauvaro

⁶⁻⁷ naavu qentiqaa raqiki vau nahentiva *uti* rapa tutiqe vauvaro vira avu tauntovaro vaite vaumanta vitanta evaara naavuqi oriqete tavovaro Isi-Bosetiva nai taintaqaa vaitatero vaura. Viva vaite vaumanta vi vaiintitanta *ehaiqohai/muhupaqohai* vira arara raqonta kovaro qutu vura.

Kia vaiinti vovano vitanta tavomanta vitanta Isi-Bosetira aruke vira aunta teqake qiata vare, Iotani Uqitakanta entaqi vivi aatitake,

⁸ aatitoraqaa Hebaroni vatukaini oruntora.

Vitanta Isi-Bosetira qiata vare vuru King Devitira umiqeha tiha, Maa tavaane. Ai navutaara Sorura maaqu Isi-Bosetira qiata, tetanta vare anuro. Avuhainao, Soruvavata vira vaintinavuvata ai qora kaiqa vara amitaarara iriharo, vate Noravano Kotiva ariqaa vuntu kaivo, ti.

⁹ Vitanta minti tuvaro Devitiva naitanta tiva nimi tiharo, Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaiva, viva vo maara vo maaraqihairo ti ruaruama timitairave. Ho vira autuqaama te maa uvarama nitanta tiva nimirave:

¹⁰ Te Sikiraakiqi vauna entara vo vaiintivano kaiqe te Soruva quti uvara Devitira vuru tiva amiariraro viva koqe uvave tivakero tiriara quahaarire, tivakero anirave. Viva ti tiva timimanta

te kia vira uvara quaharaiti, te tenta iqoka vaiintiarā turamanta vira ravaaqavuke aru kaarave. Te vira vakaaka iriha vi koqaara nai vi vaiintira amunarave.

¹¹ Oho, te nitanta koqaa voqavata nimirerave. Kia qora okaravano viraqi vai vaiintiva nai naavuqi vaite vaimanta netanta quminama vira arukaavo. Oho, netanta vi vaiintira arukaara kaara te viraqaa nitanta aru vuntu kaari kia maa vataraqaa qaqi variqi vuata, tiro.

¹² Minti tivakero Devitiva nai iqoka vaiintiarā tumanta vika Rekaapika Baanaka aruke vitanta aiqū kauqu teqake Hebaroni Namari varuva tataaqa vitanta vaata vuru hiritora.

Mintimake viraqaahai vika Isi-Bosetira qiata vare vuru Hebaroni vatukaini Apinera quntama toraqi quntama tora.

5

Devitiva avuhainaa vaiintiqama vura

¹ Vi entara ekaa Isareri anku vika Hebaroni vatukaini Devitiva vaunaini ani ruvaaqumavi vaiha virara tiha, Tenavu ai vohaa naarema vauro.

² Haarū Soruva avuhainaava vau entara, are nenavano tinavu Isareri iqoka vaiintiqaa raqikihara, vika ntita varera vi ani varianarave. Nora-vano Kotivavata ariara tiharo,

Sipisipi qova nai sipisipiqaa raqikinantema kera, arema ti vaiinti nahenti Isareri qaa raqikihara, vika avuhainaa vaiintivano vainarave, tirave, ti.

³ Ekaa Isareri vika nora vaiintinavu ani Hebaronini King Devitira hampata vaiha minti tuvaro

viva Nora Kotira avuqaa vaiharo vika hampata vohaa uva tiva taatau komanta, vika vahavera vira qiataqaa aqu amite tiha, Arema tinavu Isareri avuhainaa vaiintivano variane, tivake vira kaama tora.

⁴ Devitiva 30 ihi varakova avuhainaa vaiintiqama viro, 40 ihinavuara vaiinti nahentiqaa raqikiqiro vura.

⁵ Devitiva Hebaronini vaiharo 7 ihi 6 torara Iutaqaa raqikiqiro viro, viraqaahairo viva Ieruharemiqi oru vaiharo 33 ihinavuara Isareriqaaavata, Iutaqaaavata raqikiqiro vi vaura.

⁶ Vo enta King Devitiva nai iqoka vaiinti ntitavaro Jebusi vatanaaka Ieruharemiqi vauka ntaihareva vura. Viva mini vumanta Jebusi vika Devitirara tiha, Are kia ho tinavu haatara kera maaqi aninarave. Are maaqi anira aarava kia ho vaivo. Avu qimpa vikave, aiqu rarera vikave, vikama ai hampata raqiha ai kuvaikaivara are kia ho maaqi aninarave, ti.

⁷ Minti tuvarovata, Devitiva iqoka raqiharo kempuka vaantaavura ututumato vatukara, Saioni Kempuka Vatukave tura aatara kora. Vi vatukara maa entara *Devitira Vatukave* ti variara.

⁸ Jebusi vika avu qimpa vikave, aiqu rarera vikave, homa are vatukaqi vina aarara kuvaikevarave, tuvaro Devitiva nai iqoka vaiintiara tiharo, Namarivano vatukaqi otu vuarire ti, vata haqataa ntuna avataqi vivi, vi vatukaraqi oriqete, kempuka vaiinti vika avu qimpa vuakave aiqu rarera vuakave ekaa aru vehi autukaate. Ti hantuqavano kia vikara voqavata vaivo, tiro.

Devitiva minti turara ti, maa entara vaiinti nahenti vi uvara iriha tiha, Avu qimpa vikave

aiqu rarera vikave kia ho avuhainaara naavuqi vivarave, ti variara.

⁹ Ho Devitiva kempuka vatuka vira varero, viva viraqi oru vaiharo vi vatukara autu nteharo *Devitira Vatukave* tura.

Devitiva vi vatukaraqi vaiharo tumanta vika vatuka aaqaini vo naavu vo naavu kaqakora. Vika otiqete urunte uraqi vata ntava mpiqakeha, naavu maaqa kaqaqi vivi, vatuka vira ututuma tora.

¹⁰ Noravano Kotiva ekaa kempuka vatai Variqava Devitikantiro vauvarora tiro, vira kempukavano voqavata qaiqaa voqavata vaura.

¹¹ King Hiraamuva Taiaa vatukaqaa raqiki vauva vaiinti vonavu nititomanta vika katariqohai taintave qentive auti okarara tavokavata, ori teqakeha naavu kaqe okarara tavokavata, ntita vare *sidaa* katari koqeravata vare, Devitira avuhainaara naavu kaqa amitora.

¹² Devitiva kankoma kero iruvaro Noravano Kotiva nai vaiinti nahentiara iriharo, vira noraiqama kovaro viva avuhainaa vaiinti kempukavano Isareriqaa raqiki vaura.

Devitiva nahenti vonavuvata varatora

¹³ Devitiva Hebaroni mini kero katu varero Ieruharemini oru vau entara, viva qaiqaa nahenti vonavuvata varatora. Hini kuka vira naata avuhainauka vaumanta hini kuka vira naantiaraihainaaka vaura. Ho Devitiva nahenti vika varatomanta vika qorainti vaintivata nahenti vaintivata vata amitora.

¹⁴ Ieruharemiqi qorainti vainti vatatoka nutu: Samuara, Sobapira, Nataanira, Soromonura,

¹⁵ Ipihaara, Elisuaara, Nefekira, Jafiara,

16 Elisamaara, Eliadaara, Elifeletira.

Devitiva Pirisia hampata raqura

17 Pirisia vika irumanta Isareri vika Devitira noraiqama komanta viraqaahai vika nái iqoka vaiinti ntita vare oru Devitira ravaaqavu kareka vuvaro Devitiva virara iriro, viva kempuka vaan-taavura aututonaini otu vura.

18 Viva mini vumanta Pirisia vika ani Refaimi Uqitakanta vo kanta vo kanta ruvaaqumavi vau-
varo

19 Devitiva Nora Kotira irero tiharo, Te tenta iqoka vaiinti hampata oru vika hampata raquainarave kiae raquainarave? Are vika ti kauquqi kenarave, kiae kenarave? tuvaro Noravano Kotiva nai vira tiva amiro tiharo, Ho vika hampata oru raquane. Te vika ai kauquqi karerave, tiro.

20 Minti tuvaro Devitiva oru Pirisia hampata raquqiro viro vika naatara kora. Viva vika naatara kero tiharo, Huvuravano ekaa haika vauqita varero vintema kero, Noravano Kotiva ti navutaaka vauqita aqu kaivo, tura. Devitiva minti turara ti, vaiinti nahenti vi vatara autu nteha, *Baali-Perasinive - Noravano-Vika-Vauqita-Aqukairave* tura.

21 Pirisia ruqemake viha nái una variqanavu mini ke vumanta Devitiva nai iqoka vaiinti hampata vi haikara aqu vare vura.

22 Ho vo enta Pirisia vika qaiqaa ani Refaimi uqitaini vo kanta vo kanta ruvaaquma vi vauvaro

23 Devitiva qaiqaa Nora Kotira irovaro Noravano Kotiva nai tiva amiro tiharo, Homa ne vika hampata raqivarave. Ho ne raqireka viha, kiama

vika avuqaa qoqaa viraiti, ne virante vika tauvaqaihai *balisami* katarinavu vainaihai aninte vika ntaihaate.

²⁴ Ne katarinavu vainaini orunte vaiha irivaro katari *amutuqihairo/turuqihairo* vo qara i uvava qovaraiqianarove. Airi iqoka vaiinti aaraqaa vi variavaro vika aiquqaahairo pauta pauta tintema kero, vi uvava qovaraiqianarove. Ho ne vira iri, mintima tivarave: Noravano Kotiva tinavu avuni viharo Pirisia ntaihareva vi vaivo, tivakema ne himpi vaakama oru Pirisia vika ntaihaate, tiro.

²⁵ Noravano Kotiva tuntemakero Devitiva nai iqoka vaiinti hampata Geba vatukaihairo Pirisia aru ntataqiro viviro, Gese vatukaini vuru kora.

6

Kotira Vokise Jeruharemini viri kora

¹⁻² Kotiva uva tiva taatauto *Vokisera* Baala vatukaqihai varaate tiro, Devitiva raqua okarara kankomake tavo vaiintika 30,000 ruvaquma kero vika ntita varero mini vura. Baala vatuka vira vo autu Kiriati-Jearimi Iutaini vaumanta haaru vi *Vokisera* mini vuru vatora. (1 Sam 7:1-2)

Noravano Kotiva ekaa kempuka vatai Variqava uva tiva taatauto *Vokiseva* vauvaro vi *Vokiseraqaa enseli maraqura/varah a* taaraqanta vauvaro vitanta avutana Noravano Kotiva oquviro vau vatukava vaura.

³ Ho Devitiva nai iqoka vaiinti hampata Baalaini Abinadaapira naavuvano inaara aiqinaqaa vaunaini orunte *Vokise* vira varake qaraaka ohi veka aututoraqaa vara vaari vate anirante vura.

Vika aaraini vi vaumanta Abinadaapira maaqutanta Usaaka Ahioka vekavano avuqavu aaraqaa vuarire ti, viraqaa raqikiqi vi vaura.

⁴ Ahiova avuni vuvaro Kotiva uva tiva taatauto *Vokiseva* ohi veka viraqaa vaumanta purumakau taaraqantavano veka vira rarau vare vi vaura.

⁵ Rarau vare vi vaumanta Devitivavata ekaa Isarerivata ihi noraiqaake tiha, vo qara vo qara u *musikira, kitaave, kuleleve*, vo haikave ruqutiha, *tamparini* tuateha rintatimaqi viha, taquqi vo haika nonkute rintatimaqi viha, kure avutanta voqara ruqutuqi viha, Nora Kotira autu tuaheraqi vi vaura.

⁶ Ho vika Nakonira vatukaini, *uiti rirurumake/ritatimake* vare vaunaini oruntovaro, purumakautanta kuntavaivai uvaro, Usaava *Vokisevano* hiqintuantorave tiro, nai kauqu tutukero *Vokise* vira utu varora.

⁷ Usaava Noravano Kotiva qioqama teharo kia *Vokise* vira utu varaate turara kia noraiqaakero iriraitiro, *Vokise* vira utu varovaro vira kaara Kotira arara itovaro vaakama Usaara ruqutu kovaro viva Kotira *Vokise* tataaqa qutu vura.

⁸ Mintima kero Nora Kotira arara itovaro Usaara arukora kaara Devitira arara itovaro vaura. Vaiinti nahenti vi vatara autu nteha *Kotiva-Usaara-Arukainainive* tura. Vatevata vaiinti nahenti qaqiqai vi autura nte variara.

⁹ Kotiva Usaara arukovaro Devitiva Nora Kotira aatu qetero tiharo, Mpo, nantiakee te Noravano Kotiva uva tiva taatauto *Vokisera* tenta vau-nanaini vara vuru vatararave? tiro.

¹⁰ Devitiva minti tivakero qaqira kero kia vi *Vokisera* nai vatuka Ieruharemini vare viraitiro, Ieruharemini vu aarara kero *Vokise* vira

varero Geti vatukaihainaa vaiinti Obeti-Idomura naavuqi vuru vatora.

11 Ho *Vokise* viva Obeti-Idomura naavuqi taaramo torara vauvaro Noravano Kotiva Obeti-Idomuravata vira naata vaintivata koqema nimitora.

12 Mintumanta vokuka vuru King Devitira tiva ami tiha, Kotiva uva tiva taatauto *Vokiseva* Obeti-Idomukantiro vaivarora tiro, Noravano Kotiva vira naata vaintivata viva i haikaravata koqema amitaivo, tuvaro Devitiva iriro oru Obeti-Idomura naavuqihairo Kotiva uva tiva taatauto *Vokisera* varero vivavata, vaiinti nahentivata, voqamake quahaqi viha Ieruharemini vira vara vuru kora.

13 Obeti-Idomura naavuqihai vaiinti vonavu *Vokise* vira aqu vare, 6 tataa aiqiu ntavaqi vi, oru himpите vauvaro Devitiva purumakau qora vovata, naati purumakau vaata vauravata, arukero Kotira *ofaa* iha quara amitora.

14 Ho Devitiva *efoti* tavunaqai rumpatero vaiharo Nora Kotira autu tuaherareva noraiqaakero ihi nteharo ihi tivaqiro vi vaura.

15 Devitivavata ekaa Isarerivata Noravano Kotiva uva tiva taatauto *Vokisera* vare quahaha *aanumaara/noma* vuaqaqi viha noraiqaake naveraitivaqi Ieruharemini vura.

16 Vika *Vokise* vira vare Devitira vatuka Ieruharemiqi anuvaro Sorura raavura Mikaaliva *uintuanahairo* *Vokise* vare anu vaiinti nahentika tave vaura. Viva tavovaro vira vaati King Devitiva Nora Kotira autu tuahereharo ihi nteharo ravukuvi ravukuvimaqi ani vauvaro

viva nai avu aatoqihairo Devitiva qorahaa autivo tivakeharo nunurama amitora.

¹⁷ Ho vika Kotira *Vokise* vare, Devitiva *seri* naavu henuqama toraқи vuru vatovaro viraqaa-hairo Devitiva ihavano ekaa kaintu itakaaina *ofaara* iha quara amitero, Kotiva Isareri hampata vohaa variaina *ofaaravata* iha quara amitora.

¹⁸ Devitiva *ofaa* iha quara tero viraqaahairo viva nai kauqu tuahera kero Noravano Kotiva ekaa kempuka vataira autuqaa vaiinti nahenti koqema nimitora.

¹⁹ Viraqaahairo Devitiva mini ruvaaqumavi vauka mparetivata, iha quarato matiravata, aurumato *uaini* tavaravata vohaiqa vohaiqa nimumanta vare, vika anirante nái maaqa nái maaqa vura.

²⁰ Vika vuvaro Devitiva nai naavuқи oru nai vainti nahenti uva mantareva vuvaro Sorura raavura Mikaaliva naavuqihairo vevantero Devitirara tiharo, Ho koqema iaro. Are Isareri avuhainaa vaiintivano vaiharavata, vate are nena nora vaiinti vika kaiqa nahenti nivuqaa toka voqaara vaihara, ravukuvi ravukuvi i variaro. Kia avu aato vataava kia kauriraitiro, nai vaata qohaama kaintemakera, are mintiaro, tiro.

²¹ Minti tuvaro Devitiva virara tiharo, Te Nora Kotirara noraiqaake irihama vira avuqaama ihi ntauro. Noravano Kotiva vaiinti vo nai vainti nahenti Isareriqaa raqikiarire tiro, ai qora qoririma kero kia vira ankuqihairo vaiinti vo kaama taraitiro, viva ti noraiqama kairave. Viva mintirara ti, te Nora Kotira avuqaa quaheha mintunantemake, naantiara qaiqaa qaiqaavata mintiaқи virerave.

²² Te mintiaqi viha tenta hutu voqavata vara muntuviqama karerave. Are tiriara nora kaurira haika varaaro tiaramantavata, vate kaiqa nahentinavuara tiarauka, vika tiriara viva nora autu vataavama vaivo tivarave, tiro.

²³ Devitiva minti tuvaro Sorura raavura Mikaaliva qaqi vau entara *naahiar/qururaiqama* viro kia vainti vataraitiro vaura.

7

Nataaniva Devitira tiva amura

¹ Ho Noravano Kotiva Devitira kaha quvaro viva maateraiqiharo vaumanta vira navutaaka hini hini vauka kia iqoka raquireka anuvaro Devitiva nai avuhainaara naavuqi koqema kero vaura.

² Viva paropeti vaiinti Nataanirara tiharo, Mpo, te *sidaa* katariqohai kaqataa naavura koqeraqi vauraro Kotira *Vokisevano seri* naavuqi vaivaro kiana koqe ivo, tuvaro

³ Nataaniva virara tiharo, Noravano Kotiva aintiro vairara tira, are nana haika autirera irera, qaqima vi haikara autuane, tiro.

⁴ Nataaniva minti tuvarovata, vohaa vi entara entaqi Noravano Kotiva Nataanirara tiharo,

⁵ Are oru ti kaiqa vaiinti Devitirara Noravano Kotiva ariara mintima tivo tiane:

Devitio, kia te ai kaamate naavu vo kaqa timitairaqe te viraqi variare tunaravauve.

⁶ Te Isipiqihai ni kaivaqaukavara Isareri ntita vare anuna entaraqaahai te seri naavuqi vona vona variqi viha, maa entaravata mintimaqi vi ani vaunarave.

⁷ Haaru te ni Isareri hampata vona vona niha vaiinti vonavu niqaa raqikiate ti, vinavuka no-raiqama kaunarave. Ho kia te vikara tiha, Nantihae nenavu kia sidaa katariqohai ti naavu kaqa timitaavo? tunaravauve, tiro.

⁸ Noravano Kotiva minti tivakero qaiqaa Nataanirara tiharo, Are maa uvaravata ti kaiqa vaiinti Devitira tiva amiane:

Te Noravano Kotika ekaa kempuka vataukama vauro. Are ahakaqi sipisipiqaa raqiki variana entara ti vaiinti nahenti Isareriqaa raqikiane ti, te vihai ai vitake kaama taunarave.

⁹ Are vona vona vi ani variaramanta te ainti vaiha ai navutaaka vara vataniqamake vaurara are vika naatarake varianarave.

Ho vate maa entara te ai kahaqiarirara are nora vaiintivano vairaro ai autuvanovata uritarero, vo vatanaa vo vatanaaka nora vaiinti nutu voqaarama varianarove.

¹⁰⁻¹¹ Vo vatanaaka kia qaiqaa qaiqaa niqaa vo maara vo maara vataimanta ne kogemake variate ti, te ni Isareri tenta vaiinti nahenti maa vatara ni nimunarave.

Haaru ne Kenaani maa vataraqaa ani variamanta te qiata vaiinti, vo vaiinti vo vaiinti ni Isareri kaama nimitauna entara, vi entara hini hini mantaraini varia vatanaaka ni qaqiqai qoraiqama nimitaqi vi varianarave. Ho vate vika kiama qaiqaavata ni qoraiqama nimitaqi vivarave. Te ekaa ni navutaaka ravaaqavuke qioqama taari ne ho maateraiqiha variqi vivarave.

Ho vate te Noravano Kotika ai tiva ami tiha,

Tema ariara iriha naavu vo* ai kaqa amitarerave, turo.

¹² Are qutu viramanta ai quntama taiqe te ai maaqunavuqihai vaiinti vo noraiqama kaariraro viva ai vatuka varero Isareriqaa raqikiqiro vuanarove. Te vira kempukaiqama amitaariraro viva Isareriqaa koqemakero raqikiqiro vuanarove.

¹³ Ho vi vaiintivama ti hutuara iriharo ti naavu kaqa timitaanarove. Te tiariraro vira ankuvano raqikiha vare kaiqava kia taiqa vira itiro, ekaa enta ekaa entama variqiro vuanarove.

¹⁴ Te vira qoka variariraro viva ti maaquvanoma varianarove. Viva qora kaiqa vara kairera, vira maaquvano qora kaiqa vara kaivaro nai qova vira ruqutiharo avuqavu intemake, tevata vira ruqutiha avuqavu qiainarave.

¹⁵ Te Sorura qaquirake kia vira qaiqaavata koqema amitaaurara are vira vatuka varaanarave. Ho kia te vi vaiintira mintima amitaraiti, vira qaqi koqema amitaqi virerave.

¹⁶ Ai ankuvata, vika raqikiha vare kaiqavavata, kia taiqa vuanarove. Vika ti avuqaa ekaa enta avuhainaa vaiintiqamavi variqi vivarave. Minti tivakera Devitira tiva amiane, tiro.

¹⁷ Noravano Kotiva minti tuvaro Nataaniva Noravano tu uvara iriro vuru ekaa vi uvara Devitira tiva amura.

Devitiva Kotirara koqeve tura

* **7:10-11:** Noravano Kotiva naavuara tiharo uva tuqantaakero Devitiva kuvuarama taariraukara tura.

18 Ho King Devitiva Noravano tiva amu uvara iriro, viraqaahairo viva himpiro oru Nora Kotira *seri* naavuqi vira avuqaa oquvi vaiharo vira aarero tiharo,

Noravauvo, are ekaa haikaqaa raqiki vari-aravama variaro. Ike, te tenta vainti nahenti hampata qumina vaiinti nahenti vauraravata, are tinavu koqema timitaanarave.

19 Mpo Noravauvo, are ekaa haikaqaa raqiki variarava tinavu koqema timitaanarave. Are qaiqaavata tinavu koqema timitareva tihara, Te are kuvuarama terauka minti minti irerave, tianarave. Mpo Noravauvo, are ekaa haikaqaa raqiki variarava variaramanta te qumina vaiinti vauraravata, are nora haika autireva ianara ti humiqaaro.

20 Mpo, are mintiaramanta te nana uvae ariara tirarave? Noravauvo, are ekaa haikaqaa raqiki variaravama variaro. Are ti nena kaiqa vaiinti kankoma kera tavaanarave.

21 Are nena kauqu aiqiqaa aqukera tiva taana uvara irihara, nena antuqaqaa are nora haika vare variana okarara ti humiqaanarave.

22 Noravauvo, are uritarakera ekaa haikaqaa raqiki variaravama variaro. Kiama vovano ai voqaara vaivara areqai Variqavano variararo kia variqa vovanovata vaivo. Tenavu virara kankomake irunarave.

23 Kia vo vatanaaka tinavu Isareri ai vaiinti nahenti voqaara variavo. Haaru Isipi tinavu kaivaqaukavara rumpataamanta vika qoraiqamavi variavara are Isareri ti vaiinti nahenti variate tira, Isipiqihaira vika kuvantu kera nti-taanarave. Are nora kaiqa, vo kaiqa vo kaiqa

vara nimitaaramanta vo vatanaa vo vatanaaka ai autuara iriha voqamake qete variarave. Ai vaiinti nahenti aaraini oru vi variavara are vika avuni vihara vo vatanaa vo vatanaaka nái una variqanavu hampata aru ntataqira vuaramanta tinavu kaivaqaukavara ani vika vata varaarave.

²⁴ Are tinavu Isareri nena vaiinti nahentiqama kaaramanta, tenavu ekaa enta mintimake variqi vuariraukama vauro. Noravauvo, tenavu mintimake vaurara areqaima tinavu Variqavano variaramanta tenavu ai vaiinti nahentima vauro.

²⁵ Noravauvo, Kotio, are nena kauqu aiqiqaa aqukehara, tiriavata, te kuvuarama taari-raukaravata, minti minti irerave tivataana uvarara ekaa enta iritaane.

Are mintiaqira viramanta

²⁶ vaiinti nahenti ai kaiqa tave, ekaa enta ai nora autu tuahera kaate. Are mintiramanta vika tiha, Noravano Kotiva ekaa kempuka vataava viva Isareri Variqavanoma vaivo, tivarave. Vika minti timanta ti ankuqihainaakaqai ekaa enta Isareri avuhainaa vaiinti vaiha ai avuqaa koqemake variqi vivarave.

²⁷ Noravauvo, are ekaa kempuka vataava tinavu Isareri Variqavano variaro. Are maa uvara qoqaiqama kera ti tiva timianarave: Te tiari are kuvuarama terauka ekaa enta Isareriqaa raqikiqi vivarave, tianarave. Are minti tiaravera, te ai kaiqa vaiintivano kia qetaraiti, ai aare vauro.

²⁸ Noravauvo, are ekaa haikaqaa raqiki variarava areqaima Variqavano variaro. Are

tiana uvava quqaa uvaqai vaivara, nena kauqu aiqigaa aqukehara koqe uva, vo uva vo uva ti tiva timianarave.

²⁹ Mpo, te ai aareha tiha, Te ai kaiqa vaiintivano kuvuarama taarirauka are koqema nimitaqira viramanta vika ekaa enta koqemake variqi vuate.

Noravauvo, are ekaa haikaqaa raqiki variarava, nena kauqu aiqigaa aqu kera tivataana uvarara irihara, nena tianantema kera, te kuvuarama taarirauka koqema nimitaqira viramanta vika ekaa enta koqemake variqi vuaterama turo, tiro.

Devitiva minti tivakero Nora Kotira aarora.

8

Devitiva airi vatanaaka naatara kora

¹ Ho vo entanavu aitarovaro Devitiva nai iqoka vaiinti ntita varero oru Pirisia hampata iqoka raqiharo vika naatara kero vika nora vatuka Geti varora.

² Mintimakero viva oru Moapivata naatara kero vikara tiharo, Ne vata kanta naiqi naiqi vuru vaitaate, tumanta vika vata kanta naiqi naiqi vuru vaitate vauvaro, viva oru viharo naaquntaqohairo taara ankutanta avaqama kero nai iqoka vaiintiara ne maatanta arukaate tivakero, oru vo anku avaqama kero vi ankura qaqi vehakuma kaate tiro.

Mintima keharo Devitiva nai iqoka vaiintiara tumanta vika Moapi rairake taara anku aruke vohaa anku vehakuma nimitora. Moapi vatanaaka hini qaqi vauka Devitira vevaaraini vaiha vira *takisi* ami vaura.

³ Ho qaiqaa Devitiva oru Soba vika avuhainaara King Rehopira maaqu Hadatesera hampata raqireva vura. Soba vatavano Siria vataini vaura.

Vi entara Hadateseva nai iqoka vaiinti ntita varero Iufaretisi Namari hini hini vau vatara qaiqaa varareva vuvaro Devitiva nai iqoka vaiinti hampata Isareriqihairo oru vika hampata iqoka raqiharo vika naatara kora.

⁴ Devitiva Hadatesera aatara kero vira iqoka vaiinti 20,000 ravaaqavu kero, vira iqoka *kaariqi* niha raquka 1,700vata ravaaqavu kora. Vira ohiqihairo Devitiva 100 navu nai varero, ekaa hini ohi kia qaiqaa niha raquate tiro, viva tumanta vika aiquru teqa taaqama kora.

⁵ Siria vatanaaka Damasikusiqi vauka Hadatesera kainke hiri amitareka anuvaro Devitiva vika hampata raquqiro viharo 22,000 vaiinti aru taiqa kora.

⁶ Vika kia qaiqaa raquate tiro, Devitiva nai iqoka vaiinti Siria vataini voqi voqi komanta vikaqaa raqiki vaura. Siria vika Devitira vevaaraini vaiha vira *takisi* ami vaura. Noravano Kotiva Devitira kahaquvaro viva ekaa vona vona raquqi viharo iqoka aatarake vaura.

⁷ Hadatesera iqoka vaiinti tarauka kainke *koriqohai* aututova vauvarora tiro, Devitiva vi kainkenavura varero Ieruharemini vuru vatora.

⁸ Hadatesera vatukatanta Betave Berotaive vitanatqihairo King Devitiva *baraasi* ori airitahaa varora.

⁹ Hamaati vatukaihainaava King Toiva Devitiva ekaa Hadatesera iqoka vaiinti naatarako uvara iriro,

¹⁰ viva nai maaqu Joraamura Devitiva vaunaini atitora.

Hadateseva airi tataa King Toira hampata raqi vauva vauvaro Devitiva vira aatara korara iri-haro virara quaheharo huvi hauvi tiharo King Devitirara koqeve tiva amitaarire tiro, nai maaqu Joraamura atitovaro viva *kori* orive, *silvaa* orive, *baraasi* orive, aututo haikara varero Devitira vuru amura.

¹¹ Devitiva nai navutaaka voqi voqi vauka naatara keharo vika *korive silvaave* varatora Nora Kotira amite vauntema kero, viva Joraamua vira amu haikaravata Nora Kotira amitora.

¹² Devitiva *korivata silvaavata* Idomuve, Moapive, Amonive, Pirišive, Amarekive, vinavuraqihairo varora. Devitiva King Hadateseva u haikara varora, viravata Kotira amitora.

¹³ Vira naantiara Devitiva oru Hore Uqitakantave tunaini Idomu vatanaaka hampata raqiharo 18,000 vaiinti arukomanta vaiinti nahenti Devitiva raqu uvara iri, vira quahama amitovaro vira autuvano voqavata uritarero vaura.

¹⁴ Devitiva nai iqoka vaiinti Idomu vataqaa raqikiate tiro, vika vona vona Idomuni komanta Idomu vika Devitira vevaaraini vaura. Devitiva iqoka raqireva vona vona vuvaro Noravano Kotiva vira kahaquvaro viva iqoka aatarake vaura.

¹⁵ Devitiva ekaa Isareriqaa raqikiharo vikaqaa koqemakero avuqavuqama kero raqikiqiro vi vaura.

¹⁶ Devitira nakaara, Seruiara maaqu Ioaapiva Devitira iqoka vaiinti vika qiata vaiinti vauvaro,

Ahilutira maaqu Jehosafaativa King Devitiva varo kaiqara, vo kaiqa vo kaiqara vukuqi qara nti vau vaiintiva vauvaro,

¹⁷ Sadokika Ahimerekika Kotira kaiqa vara amite vau vaiintitanta vaura. Sadokiva Ahi-tupira maaquvano vauvaro Ahimerekiva Abi-ataara maaquvano vaura.

Seraiaava avuhainaa vaiinti vira qara ntuva amite vau vaiintiva vauvaro,

¹⁸ Jehoiadaara maaqu Benaiaava Devitiraqaa maimaraara raqiki vau vaiintika Keretihainaakavata, Peletihainaakavata, qiata vaiintivano vaura.

Devitira maaqunavu vira koqe avu aato ami vau vaiintika vaura.

9

Devitiva Mefibosetira koqema amitora

¹ Ho Devitiva vaiinti vokuka irero tiharo, Sorura vainti vovano vairove kiae vaivo? Vovano vairera, ne ti tiva timiqe te Sorura maaqu Ionataaniva ti koqema timitaintemake, tevata nai koqema amitaare, tiro.

² Vi entara kaiqa vaiinti vo Sibaava, viva haaru Sorura naavuqi kaiqa varo vaiintiva vaura. Ho vika Sibaara aaramake tiha, Are oru avuhainaa vaiinti tavaane, tuvaro viva avuhainaa vaiintivano vaunaini oruntovaro King Devitiva vira irero tiharo, Are Sibaavave? tuvaro viva, Eo te maa vikave, tiro.

³ Minti tuvaro avuhainaa vaiintivano Sibaara irero tiharo, Sorura vaintiqihairo vovano qaqie vaivo, kiae vaivo? Vovano vairera, te haaru

Kotira avuqaa kauqu aiqiiqaa aquke te vira koqema amitarerave tunantemake, te vate vira koqema amitarerave, tiro.

Minti tuvaro Sibaava Devitira tiva amiro, Ionataanira maaqu vovano qaqima vaivo. Vira aiqutanta rarera virave, tiro. (4:4)

⁴ Minti tuvaro avuhainaa vaiinti viva vira irero tiharo, Viva tainie vaivo? tuvaro, Viva vatuka vo Lodebaini Amielira maaqu Maakirira naavuqima vaivo, tiro.

⁵ Minti tuvaro King Devitiva vokuka nititomanta vika oru Ionataanira maaqu Mefibosetira Lodebaihai vita vare anura.

⁶ Vika vira vita vare anuvaro Ionataanira maaqu Sorura nainti Mefibosetiva Devitiva vau-naini oruntero viva Devitira nora autuara iriharo vira avuqaa vataini kankakaa viro vaura.

Mintuvaro Devitiva virara tiharo, Mefibosetio, tuvaro Mefibosetiva tiharo, Avuhainaa, te ai kaiqa vaiintivanoma vauro, tiro.

⁷ Minti tivaro Devitiva tiharo, Are kia getaane. Te ai qora Ionataanirara iriha, ai koqema amitarerave. Ai naaquva Soruva i vatara te qaiqaa ai amirerave. Ekaa entama are ani ti naavuqi ti kara taintaqaa vaihara kara naane, tiro.

⁸ Minti tuvaro Mefibosetiva qaiqaa Devitira avuqaa vataini kankakaa viro tiharo, Mpo, te qutuvi vairira voqaara qumina haikavano vauraravata, are mintima kera ti koqema timitaaro, tiro.

⁹ Viva minti tuvaro King Devitiva Sorura kaiqa vaiinti Sibaara aaramakero virara tiharo, Ai nora vaiinti Soruva nai vaintiaravata ia haikara, ekaa

vi haikara vatema te Sorura nainti Mefibosetira nai amuro.

¹⁰ Are nena maaquve kaiqa vaiintive vika hampata Mefibosetira naaho kaiqa vara amiteha, kara ututaivaro mpeqa vaira qantu vareha vuru vira amitaate. Ne mintivaro ai nora vaiinti Sorura naintivano koqema kero variqiro vuarire. Mefibosetiva nai viva ekaa enta ti kara taintaqaa vaiharo kara naanarove, tura. (Sibaara maaqu 15 navu vauvaro vira kaiqa vaiinti 20 navu vaura.)

¹¹ Devitiva minti tuvaro Sibaava virara tiharo, Avuhainao, te ai kaiqa vaiintivano ekaa haika are tianantemake autirerave, tura. Ho avuhainaa vaiinti maaqunavu nai qora naavuqi vaiha kara ne vauntema kero, Mefibosetiva vivavata vika hampata kara ne vaura.

¹² Mefibosetira maaqu Mikaava quvaaraa vaintivano vaura. Vi entara Sibaara vainti nahenti Mefibosetira kaiqa vaiinti nahentiqama vi, vira vataqaa kaiqa vara amite vaura.

¹³ Mefibosetiva aikutanta rarera vuva Devitira naavuqi vo enta vo enta kara ne vaurara tiro, viva Ieruharemini oru vaura.

10

Devitiva Amonivata Siriavata naatara kora

¹ Ho vo enta King Nahaasiva Amoni avuhainaava gutu vuvaro vira maaqu Hanuniva nai qora vatuka varero avuhainaa vaiinti qama viro vaura.

² Viva avuhainaa vaiinti qama viro vauvaro Devitiva nai irikero tiharo, Hanunira qova Nahaasiva ti koqema timitontemake, tevata vira maaqu koqema amitarerave, tiva kero vaiinti

vokuka nititomanta orunte Hanunira qova qutu vurara vira mpo ike tiva amitareka vura.

Ho Devitiva nititoka mini oruntomanta

³ Amonihainaaka nora vaiintinavu ná avuhainaa vaiintira tiha, Hauri are tihara, Devitiva ai qova qutu virara iriharo ariara mpo ike tiharo maa vaiintika nititaimanta maini aniavo, tirorave. Aqao, Devitiva kia mintiraitiro, viva iqoka raqiharo maa vatukara varareva auti vaiharo, maa vaiintika nititaimanta vika maa vatukara ampeqireka aniavo, ti.

⁴ Nora vaiintinavu minti tuvaro Hanuniva Devitiva nitito vaiintika ravaaqavu kero, vika okau hini mantaraini muqu nimitero hini mantaraini qaqi kero, vika vukai utavaaqa nonkutora tavaaranahairo raqaini toqa kero, ho nenta maaqaini vuata tivakero vika nititora.

⁵ Mintumanta vika voqamake kauriha kia ná maaqaini viraiti, Ieriko vatukaini ani vaura. Mini vauvaro Devitiva nai nitito vaiintika Hanuniva vika mintima nimito okarara iriro, uva vara kero vikara tiharo, Mpo, ne kia Ieruharemini vaaka aniraiti, Ierikoni vaivaro ni okauvano qampiqaeramanta maini aniate, tiro.

⁶ Ho Amoni vatanaaka aato kenko tumanta iruvaro Hanuniva autu okarara kaara Devitira voqama kero arara itovaro vika navutaiqiharo vaura. Mintumanta vika Siria vatanaaka iqoka vaiinti tinavu kainke hiri timitaate ti, koqaa autuke vika nimumanta Beti-Rehopive, Sobave, vi vatukatantaqihai 20,000 iqoka vaiinti vare, Topi vatukaqihai 12,000 iqoka vaiinti varovaro avuhainaa vaiintivano Makaa vatukaqaa raqikuva 1,000 iqoka vaiinti nimumanta varora.

⁷ Vika vonaihai vonaihai iqoka raqireka henuqi vauvaro Devitiva vi uvara iriro, viva Ioaapira atitovaro viva ekaa iqoka vaiinti ntita varero raqireva vura.

⁸ Ho Amoni vika nái nora vatuka Raba qenti tataaqa vaiha qenti viraqaa maimaraara raqiki vaumanta Siria iqoka vaiintive, Topi iqoka vaiintive, Makaa iqoka vaiintive, vika qaqi qoqaa kanta vaiha Isareri hampata raqireka henuqiha vaura.

⁹ Vika qeramate vauvaro Ioaapiva tavomanta navutaaka taara vaara aututora. Vo vaaravano moqaihai vira arireka auti vaumanta, vo vaaravano avuhai vira arireka auti vaura.

Mintuvaro Ioaapiva Isareri iqoka vaiinti tarukaqai ntita varero viva nai vikaqaa raqikiharo qaqi kanta vau vaiintika, Siria iqoka vaiinti hampata raqireva viharo,

¹⁰ nai vakaara Abisairara, Are iqoka vaiinti hini kiakaqaa raqikihara vika ntita varera Amoni iqoka vaiinti hampata raquane, tiro.

¹¹ Viva tiharo, Are raquqira vihara tavairaro Siria iqoka vaiinti vika ti tinta iqoka vaiinti hampata haatara kareka ivera, are nena iqoka vaiinti ntita varera vaakama ani ti kahaqiane. Te tavaari Amoni iqoka vaiinti ai iqoka vaiinti hampata raqiha ni naatara kareka ivera, te tenta iqoka vaiinti ntita vare ani ni kahaqirerave.

¹² Kaiqenavu kia qetaraiti, tentanavu vaiinti nahentiaravata, tinavu Variqavano vo vatuka vo vatuka timiraravata iriha, kempukaiqamake raquare. Noravano Kotiva vate nai varaataa i kaiqara varaarire, tiro.

¹³ Ioaapiva minti tivakero viva nai iqoka vaiinti ntita varero oru Siria iqoka vaiinti hampata raqi vaumanta Siria vika qetake ruqemake vura.

¹⁴ Mintumanta Amoni vika vutu tavomanta Siria qetake ruqemake vumanta, Amoni vikavata Abisaira aatu qetake, oru nái vaantaavura avutaqi kukeqavi vaura.

Ho vika mintuvaro Ioaapiva Amoni vatanaaka mini kero nai iqoka vaiinti ntita varero tuvurantero Ieruharemini vurama.

¹⁵ Siria vika tavomanta Isareri vika naatarake Ieruharemini vumanta vika qaiqaa nái iqoka vaiinti naaramake *untu/nutu* ruvaaquma kora.

¹⁶ Ruvaaquma kovaro Hadateseva uva vara komanta Siria iqoka vaiinti vokuka Iufaretisi Namari kuari avu uruntonaini vauka, vikavata vira kainke hiri amitareka anura. Sobakiya Hadatesera iqoka vaiinti qaa raqikuva, viva vika qaa raqiki vaumanta vika ani vatuka vo Helamuni iqoka raqireka henuqi vaura.

¹⁷ Vika mini henuqi vauvaro Devitiva vi uvara iriro, viraqaahairo viva ekaa Isareri iqoka vaiinti nuntu ruvaaquma kero ntita varero otu Iotani Namari taqa varero Helamuniara vura. Mini vumanta Siria iqoka vaiinti vika vontaqaa vontaqaa naiqi naiqi vaiha, Devitira iqoka vaiinti Isareri nivuqaa vaiha vika hampata iqoka raqi vaura.

¹⁸ Ho Isareri vika kempukaiqama keha raqiha Siria iqoka vaiinti ntaihomanta vika anirante vura. Mintuvaro Devitiva vika aru ntataqi viharo Siria iqoka *kaariqi* vaiha raqi vau vaiintika 700 arukero, qaqi vaiha raquka 40,000 arukero, Siria

Eliamira raavura Basebaarave. Vira vaati Hiti vatanaa vaiinti Uriaarave, tiro.

⁴ Minti tuvaro Devitiva vaiinti vonavu nitito-manta vinavuka oru vira vita vare anura. Vi entara vi nahentira tora rovara aru entava taiqo-varo viva vi vatanaaka okarara iriharo nai vaata hiqama kora.

Vira vite anuvaro Devitiva vikantiro vaitovaro viraqaahairo Basebaava nai maaqaini anirantero vura.

⁵ Viva nai maaqaini vaiharo vainti taiqaaviro Devitiraini uva varakero tiharo, Te vainti taiqama vuro. tiro.

⁶ Minti tuvaro Devitiva iriro viraqaahairo viva Ioaapiraini uva varakero tiharo, Hiti vatanaa vaiinti Uriaara atitairaro te iainanaini aniarire, tuvaro Ioaapiva vira atitovaro Devitiva unaini anura.

⁷ Devitiva unaini anintovaro Devitiva Uriaarara tiharo, Ioaapivavata vira iqoka vaiintinavuvata hove variavo? Vika navutaaka hoe naatarake variavo kiae ho naatarake variavo? tuvaro Uriaava vira tiva amuvaro

⁸ Devitiva tiharo, Ho are tiaramanta iruro. Ho nena maaqaini oru auraara variane, tuvaro Uriaava Devitira mini kero veva ntovaro Devitiva vo vaiintiaro tiharo, Uriaara naavuqi oruntera, maa haikara koqe haika vuru amiane, tivakero vira atitovaro vura.

⁹ Atitovaro vuvarovata, Uriaava kia nai naavuqi viraitiro, viva qaqirakero oru Devitira naavuqaa maimaraara raqiki vauka hampata avuhainaara genti tataaqa vaitora.

¹⁰ Vika hampata vaitovaro vaiinti vovano Devitira vuru tiva amiro tiharo, Uriaava kia nai naavuqi viraitiro, ai naavuqaa maimaraara

raqiki varia vaiintika hampata waitairave, tuvaro Devitiva oru Uriaara irero tiharo, Are niara aarahaira aniaravave. Ho nantivarave are kia nena naavuqi oru vaitera iaro? tiro.

¹¹ Devitiva minti tuvaro Uriaava tiharo, Mpo, Isareri iqoka vaiintivata, Iutaa iqoka vaiintivata, Kotiva uva tiva taatauto *Vokisevavata*, kia koqe naavuqi vairaiti, qaqi *seri* naavuqiqai variavo. Ti nora vaiinti Ioaapivavata, vira iqoka vaiinti tarukavata, vika qumina ahakaqi vaite variavo. Te virara virara irihama hauri tenta naavuqi oru karavata namarivata ne, tenta naatanti vaitaarave ti, te tenta kauqu aiqiqaa aqukehama kia te mintirerave turo, tiro.

¹² Uriaava minti tuvaro Devitiva tiharo, Ho vate maini vairaqe te hura ai atitaarirara are qaiqaa iqoka raquanaini vuane, tuvaro Uriaava Ieruharemini vaura.

¹³ Viva mini vauvaro Devitiva vira aarero ani ti hampata kara naane tuvaro Uriaava vikantiro karavata namarivata ne vauvaro Devitiva virara *uaini* voqavata naane tuvaro viva voqavata novaro vira avu aatovano vueraiqaa vuvaro vaura. Ho enta ire uvaro Uriaava kia nai naavuqi viraitiro, qaiqaa maimaraara vaiintinavu hampata vaitora.

¹⁴ Mintuvaro vira qararaa toqaqi Devitiva qara vo ntuva kero Uriaara amiro tiharo, Maa qarara vuru Ioaapira amiane, tiro.

¹⁵ Devitiva maa uvara Ioaapira qara ntuva amitero tiharo,

Are tavairaro nora iqokavano qovarama virara are Uriaara atitairaro viva iqoka vaiinti avuni vaiharo raquarire.

Viva avuni raquqi virara are nena iqoka vaiinti vonavu hampata orurantera aniraro Uriaava nariaraa vairamanta navutaaka vira arukaate, tiro.

Devitiva uva qara ntuva tova mintima vauvaro Uriaava vi qarara voru Ioaapira amuvaro tavora.

¹⁶ Vi entara Ioaapiva nai iqoka vaiinti hampata Raba vatuka ututumatero vi vatanaaka hampata iqoka raqi vaura. Ioaapiva irumanta vira navutaaka, Amoni vatanaaka voqi vaiha kempukaiqa-make iqoka raqi vauvaro

¹⁷ virara iriro viva Uriaara mini atitovaro vumanta Amoni vatanaaka vatuka aaqaini vaatinte Ioaapira iqoka vaiinti hampata raquqi viha Devitira iqoka vaiinti taruka vonavu arukeha Hiti vatanaa vaiinti Uriaaravata arukora.

¹⁸ Vira arukovaro Devitiva vi entara iqoka raqu uvara iriarire tiro Ioaapiva vo vaiinti varakovaro vura.

¹⁹ Viva vi vaiintira varakareva iharo tiharo, Are ekaa iqoka raqi uvara avuhainaa vaiinti voru tiva amiane. Are voru tiva amiraro iriro

²⁰ vi uvara kaara vira arara itairera, viva maa uvarama tianarove: Nantihae ne vi vatukara aumanto raquireka vuavo? Ne iriarave. Ne vatuka aumanto vimanta navutaaka homa vaantaavuraqaa vaiha vevaqohai ni arivarave.

²¹ Haaru tavave Gideonira maaqu Abimelekira arukorave? Ne vi uvara kiae iritaavo? Abimelekiva iqoka raqiharo oru Tebesi vaantaavura aumanto vuvaro nahenti vovano vaantaavuraqaa vaiharo nora ori tuta kovaro vi oriva vira qiata rukavu kovaro viva Tebesini vaiharo qutu vurave. Virara iriha ne nantihae vi vatukara aumanto vuavo? tianarove. Devitiva

minti tirera, are maa uvarama tiva amiane: Vika ai iqoka vaiinti taruka arukeha Hiti vatanaa vaiinti Uriaaravata aruma kaavo, tiane, tiro.

²² Ioaapiva minti tivakero vi vaiintira varakovaro viva Ioaapiva tuntea kero, Devitira vuru tiva amiro tiharo,

²³ Tinavu navutaaka vatukaqihai aaqaini vaainte kempukaiqaake iqoka raquqi ani, tenavu vaunanaini qokanta anintaamanta viraqaahai tenavu vika hampata kempukaiqaake raquqi viha, vika aru ntata vuru vaantaavura qentiana kauramanta

²⁴ viraqaahai vaantaavuraqaa huru tuate variaka vevaqohai ai iqoka vaiinti taruka vonavu aruke, Hiti vatanaa vaiinti Uriaaravata arukaavo, tiro.

²⁵ Minti tuvaro Devitiva vi uvara iriro, Ioaapiva varako vaiintirara tiharo, Mpo, Ioaapira muntuka kempukaiqama vuarire tira, are maa uvara vuru Ioaapira tiva amiane: Ai iqoka vaiintinavu gutu vuara kaara kia ai muntukavano qoraiqiarire. Iqoka raqi entara nai tava tavae gutu vivarave? Kia ho tinavuuqihairo vovano virara irianarove. Ho qaiqaa Amoni vatanaaka hampata iqoka raquqi vihara vi vatukara vehi autu taiqa kaane tiane, tura.

²⁶ Ho Basebaava iruvaro vira vaati Uriaava gutu vuvaro viva virara iqi rata amitora.

²⁷ Viva iqi rata amito entava taiqovaro Devitiva vaiinti vonavu varakomanta vinavuka Basebaara oru vita vare King Devitira naavuqi anura. Vita vare anuvaro Devitiva vira varatero vauvaro Basebaava variqiro viro, vuru qorainti vainti vatatora.

Mintuvarovata, Noravano Kotiva Devitiva autu okarara kia quahora.

12

Nataaniva Devitira atura

¹ Noravano Kotiva paropeti vaiinti Nataanira atitovaro viva Devitiva vaunaini oruntero virara tiharo, Ho te tiarirara iriane. Vaiinti taaraqanta vatuka voqi variarave. Vaiinti vovano airi haika vataivaro vovano vehi vaiinti vairave.

² Airi haika vatai vaiintiva airi sipisipivata purumakauvata vataivaro

³ vehi vaiinti viva sipisipi naati nahe vohaiqaqai vatairave. Vehi vaiinti viva koqaa autukero sipisipi vira varero viraqaata koqema kero raqikiqiro vivaro sipisipi viva vira naavuqi vaiharo vira vaintinavu hampata variqiro viro noruqama vivaro vaiinti viva nai kara sipisipi vira amiharo, nai *kaapuqi* namarivata amivaro ne vairave. Sipisipi viva ani vaiinti vira auvoqi vaite vairave. Vi vaiintiva tiharo, Maa sipisipiva ti raavura voqaarama vaivo, tirave.

⁴ Ho mintima vaivaro vo enta vaiinti vovano niara aaraihairo airi haika vatai vaiintira naavuqi anintaivaro airi haika vatai vaiintiva nai tonti vira kara amireva iharo, tenta sipisipi vo arukaarorave tiro, kia nai sipisipi vo aru karaitiro, viva oru vehi vaiinti vira sipisipi arukero nai tonti vaiinti *unta/nuta* amitairave, tiro.

⁵ Nataaniva minti tuvaro Devitiva vi uvara iruvaro arara itovaro tiharo, Oho, airi haika vatai vaiintiva qora okarama autu kaivo.

Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaa te mintima turo: Te tiari vi vaiintira arukaate.

⁶ Vi vaiintiva kia vira aaqurihama amitaraitiro, qora okara autira kaara viva nai sipisipi 4 navu vehi vaiinti vira amiarire, tiro.

⁷ Devitiva minti tuvaro Nataaniva virara tiharo, Arema vi vaiintiva variaro.

Noravano Kotiva tinavu Isareri Variqavano ari-ara mintima tivo:

Haaru te ariara viva Isareriqaa raqikiarire ti, ai kaamate Sorura kauquqihai ai ruaruama amitaunarave.

⁸ Te mintimake Soruva i haikaravata vira naatanavuvata ai amunarave. Te ai noraiqama kaurara are Isareriqaavata Iutaaqaavata raqiki varianarave. Are ti naarihara voqavata timiane tiaraitirio, te ai voqavatama amuraitirio.

⁹ Te mintimake ai kahaqi vaurara are nantivarae te Noravano Kotika tiva tauna uvara raqa kera qora okara autuaro? Vira arukaate tira, are Amoni vatanaaka kaaramanta vika Hiti vatanaa vaiinti, Uriaara aru kaavara are vira naata varera iaro.

¹⁰ Are mintihara te tivatauna uvara raqakehara ti qoraiqama timitaanara kaara iqoka paipevano are kuvuarama terauka aruqiro vuanarove.

¹¹ Te Noravano Kotika ariara mintima turo: Ai nina vaintivaraqihai te vo vaiinti himpima kaariraro viva ai noraiqaakero qoraiqama amitaunarove. Te ai naatanavu vo vaiinti amiari-raro vi vaiintiva qoqaa vaiharo vika hampata nuanarove.

¹² Are kukeqavira vaihara qora okara autuanarave. Ho te qaqi kaariraro vi haikava qoqaa qovaraqiramanta ekaa Isarerivata tavaate, Noravano Kotiva ariara mintima tivo, tiro.

¹³ Nataaniva minti tuvaro Devitiva tiharo, Mpo, te Nora Kotira uva raqa kehama qora okarama autu kauro, tiro.

Minti tuvaro Nataaniva tiharo, Ho Noravano Kotiva are qora okara autu kaana uvara ai nunkama amitaivo. Viva ariara kiama qutu vuanarove, tivo.

¹⁴ Viva ariara minti tivaravata, are qora okara autu kaaramanta navutaaka virara iriha Nora Kotirara qora uva ti variarave. Vira kaara Basebaava ai vainti vatataiva qutuma vuanarove, tiro.

¹⁵ Minti tivakero Nataaniva nai maaqaini anirantero vura.

Devitira maaquvano qutu vura

Nataaniva minti tivakero nai maaqaini anirantero vuvaro Noravano Kotiva Uriaara naata Basebaava Devitira vata amito vaintira ruqutu kovaro viva nora aiha viraara varero.

¹⁶ Vitanta maaquvano nora aiha viraara varovaro Devitiva vi vaintiruva koqema vuarire tiro, Kotira aarora. Viva Kotira aaramaairo viharo ekaa kara auramatero nai naavuqi oriqetero entaqa kia taintaqaqa vaitaraitiro, viva qaqi vata kanta vaura.

¹⁷ Viva vo enta vo enta mintiairo vi vaumanta nora vaiintinavu vira naavuqi kaiqa vare vauka vira tataaqa ani vaiha tiha, Mpo, vata kantahaira himpira variane, tuvaro viva kia vinavuka tu

uvara iriraitiro, viva kia vinavuka hampata vaiharo karavata nora.

¹⁸ Mintiaqiro vuvaro 6 entanavu aitarovaro 7 entaqaa vaintiruvano qutu vura. Qutu vumanta Devitira kaiqa vaiintinavu vira aatu qeteha kia vi uvara vira tiva amiraiti tiha, Vaintiruvano qaqi vai entara Devitiva kia tinavu uva irirave. Mpo, tenavu vira vaintiruvano qutu virara vira tiva amiariraro viva voqama kero mpo ike tiharo nai vaata qoraiqama kaantorave, ti.

¹⁹ Vinavuka minti ti vauvaro Devitiva tavomanta vinavuka evaara nai tiva ami nai tiva ami i vauvaro vira aato kenko tuvaro viva vaintiruvano qutu vurara iriro, vinavuka irero tiharo, Ti vaintiruvano qutue vivo? tumanta vinavuka tiha, Eo, viva qutuma vivo, ti.

²⁰ Vinavuka minti tuvaro Devitiva vataihairo himpiro oru namari tuntukero ueri vahavera nai vaataqaa aqukero qaraaka utavaaqa nonkutero nai qiata qaahi ntuva kero viraqaahairo viva Nora Kotira naavuqi oruntero Kotira autu tuaherakero vevantero nai naavuqi oruntero kara vara timiate tumanta vara amuvaro nora.

²¹ Devitiva mintumanta vira kaiqa vaiintinavu ravukuvi Devitirara tiha, Are nantivarae minti minti iaro? Ai vaintiruvano qaqi vai entara are ekaa kara auramatera, virara iqi rate varianarave. Ho vate viva qutu vivara viraqaahaira are kia qaiqaavata mintiraitira, himpira kara ne variaro, ti.

²² Minti tuvaro Devitiva vika tiva nimitiro tiharo, Vaintiruvano qaqi vai entara te kara auramate, iqi rate vaunarave. Te tiha, Te mintiariraro

Noravano Kotiva tiriara mpo tiharo ti vaintiru qaqi kairaro variarire, tivakeha mintunarave.

²³ Ho vate vaintiruvano gutu vimantara ti, te gumina kara aurama teha variqi vuarorave. Te kara aurama taarirava kia ho vira kahaqiraro viva qaiqaa qaqi varianarove. Naantiara viva vinanaini tevata vuariraukama vauro. Viva kia ho orurantero te variainanaini anianarove, tiro.

²⁴ Devitiva minti tivakero oru nai naata Basebaara muntuka kuquqama amitora.

Soromonura vatatora

Devitiva qaiqaa nai naata Basebaakantiro nuvaro viva vainti taiqaaviro qorainti vainti vatatero vira autu nteharo Soromonurave tura.

²⁵ Nora Kotira muntukavano vi vaintirara vauvarora tiro, Devitiva paropeti vaiinti Nataainiraini uva varakero tiharo, Vi vaintirura autu ntava tehara, *Jedidiaarave – Kotira muntukavano vi vaintirara vaivo*, tiane, tura.

Devitiva raqiharo Raba vatuka varora

²⁶ Ho Ioaapiva nai iqoka vaiinti hampata Amoni vatanaaka vatuka avuni vaura Raba ututuma tero vi vatukara aatara kero varaarirava aumaiquvaro

²⁷ Ioaapiva Devitiva vaunaini uva varakero tiharo, Te Raba vatanaaka namari kage varia vatukara varaunarara ti, tenavu Raba vatukavata varaarirava aumaiquvo.

²⁸ Ho virara iriharama are ekaa hini Isareri iqoka vaiinti ntita varera ani nenavano iqoka raqihara Raba vatuka aatara kaane. Hauri vaiinti nahenti ti nora autu timiha Ioaapiva Raba vatuka aatara kero varaivo tivorave, tiro.

²⁹ Ioaapiva minti tuvaro Devitiva ekaa Isareri iqoka vaiinti ntita varero oru iqoka raqiharo Raba vatuka aatarakero varora.

³⁰ Varero viva Raba avuhainaa vaiinti qiataqaa-hairo vira avuhainaa tovaqavata varora. Vi tovaqara *kori* oriqohai aututova vauvaro vira maaravano 35 *kilo* vaumanta viraqaa ori koqera, vo ori vo oriqohai taatau tova vaura. Ho Devitiva tovaqa vira varakero nai qiataqaa aqu tora.

Devitiva vi vatukaraqihairo airi vo airaira vo airaira varero «Jeruharemini» vuru kora.

³¹ Devitiva vaiinti nahenti Raba vatukaqi vauka rumpatomanta vika vira vevaaraini vaiha, sove, *pikive*, rorive tuateha viraqohai kaiqa vareha, vika aqatai vata varake taatauke ihaqohai haimike naavu kaqera, *briki* ori auti vaura.

Amoni vataini vo vatuka vo vatukaqi vauka Devitiva vikavata rumpatomanta vikavata vira kaiqa varora.

Mintumanta Devitiva ekaa nai iqoka vaiinti hampata Jeruharemini anirante vura.

13

Aminoniva Tamaara qora okara autu amitora

¹ Devitira maaqu vo Apasalomuva vauvaro vira aura Tamaava koqe viri vaata vataa nahentivano vaura. Viva varaatavano vauvaro Devitira maaqu vo Aminoniva Tamaarara voqama kero antuqa aruvaro vaura.

² Tamaava varaatavano vauvarora tiro, Aminoniva Tamaara aqanto oru vuarirava kia ho vauvaro vira kaara viva Tamaarara avu aato utuqiro viharo aiha viraara varora.

³ Aminoniva mintimakero vauvaro vira tonti vo Jonadaapiva, Devitira vakaara Samaara maaquvano vaura. Jonadaapiva avu aato vataava

⁴ Aminonira irero tiharo, Mpo, te tavaurara are avuhainaara maaquvano vaiharavata. are vo enta vo enta uaa viri aratehara variaro. Nana kaarae are mintima kehara variaro? tuvaro Aminoniva virara tiharo, Mpo, te tenta vakaara Apasalomura aura Tamaarara hantuqa harimantama vauro, tiro.

⁵ Minti tuvaro Jonadaapiva virara tiharo, „Ho are iri vaiqe te ai tiva amiare.” Are unahaa tihara ti aiha vivo tivakera oru nena taintaqaqa vaitaane. Viraqaqa vaitate vairaro ai qova ani ai tavairara, are virara mintima tiane: Mpo, are hoe ti aura Tamaara atitairaro viva ani maaqi vaiharo ti kara unta timiarire? Viva kara unta kero naima viri timirage naare, tiane, tiro.

⁶ Jonadaapiva minti tuvaro Aminoniva viva tunte iro unahaa ti aiha vivo tivakero, oru nai taintaqaqa vaitatero vauvaro King Devitiva vira tavareva oruntovaro Aminoniva virara tiharo, Mpo, are hoe ti aura Tamaara atitairaro viva maaqi ani vaiharo ti kara unta timiarire? Viva kara unta kero naivano viri ti timirage naare, tiro.

⁷ Aminoniva minti tuvaro Tamaava avuhainaara naavuqi vaunaini Devitiva uva varakero virara tiharo, Are oru nena vakaara Aminonira naavuqi vaihara vira kara unta amiane, tiro.

⁸ Minti tuvaro Tamaava nai vakaara naavuqi oruntero tavovaro viva nai taintaqaqa vaitatero

vaura. Vaite vauvaro Tamaava *vorusi* vara kero mpareti untareva tuqantaavi vauvaro Aminoniva vaiteharo vira tave vaura.

⁹ Ho Tamaava mpareti unta kero tanuqi raaqu varero Aminonira amuvaro viva kia vira nareva auti vaiharo tiharo, Ekaa kaiqa vaiinti naavu maaqihai vahaaqaini vevantaate, tumanta vinavuka vira uva iri vahaaqaini vevante vura.

¹⁰ Vevante vuvaro Aminoniva Tamaarara tiharo, Ho kara untataanara varera ani te vaitauna taintara aumanto vaihara nena kauquqihaira timiraqe naare, tiro. Minti tuvaro ho Tamaava kara vira varero Aminoniva vaunaini oruntero,

¹¹ vira amirare tuvaro, Aminoniva vira ravaaqavutero virara tiharo, Ti aurao, are tintira vaitaane, tiro.

¹² Viva minti tuvaro Tamaava aqao tiro, Mpo, ti vakao, Are kia qora okara autireva ihara ti rarauruane. Tenavu Isareri kia minti okarara autunarave. Kia are mintihara kaurira haika ti timiane.

¹³ Mpo, are vi okarara autirera, te kauriha kiama ho vaiinti nahenti nivuqaa nirarave. Are mintirera, vokika ai autu vara muntuviqamake, ai vehiqama amitevarave. Mpo, kia vi okarara autuane. Are avuhainaa vaiinti iraane. Viva kiama ai qioqama taraitiro, ai qaqi kairara are ti varenarave, tiro.

¹⁴ Minti tuvaro Aminoniva kia Tamaara uva iriraitiro, viva kempukaiqama kero Tamaara raurukero vikantiro vaiteharo qora okara autu amitora.

¹⁵ Ho Aminoniva Tamaara qora okara autu amitero, viraqaahairo kia qaiqaavata Tamaarara antuqa aruvaro vira nunurama amitora. Avuni

Aminonira antuqavano Tamaarara voqavata vauvaro, qaiqaa vira naantiara vira antuqavano kia voqavata virara vauvaro vira tavareva uvaro avu naavu ravaaqavutero.

Viva Tamaara kempukaiqama kero atitero tiharo, Ho vaaka himpira vuane. Kia maini variane, tiro.

¹⁶ Aminoniva minti tuvaro Tamaava aqao tiro, Mpo, kia ti tititaane. Are ti tititairera, vi okarava nai qora okarama varianarove. Are vate ti qora okara autu timitaanara viravata uri aatara keroma varianarove, tiro.

Tamaava minti tuvarovata, Aminoniva kia vira uva iriraitiro,

¹⁷ nai kaiqa vaiinti vo aaramakero tiharo, Vaaka vi nahentira maaqihaira vahaaqaini vara veva kera qenti kairimiqama taane,

¹⁸ tuvaro vira kaiqa vaiinti viva Tamaara vara veva vahaaqaini kero qenti kairimiqama tora.

Tamaava avuhainaara raavuravanora tiro, viva nai kena varaata avuhainaaka raavuranavu voqaantema kero, kia qorainti varo entara viva vo qara u tavunara kauqu vukai vaura nonkutero vaura.

¹⁹ Ho Tamaava Aminonira naavuqihairo vevantero hanta varakero nai qiataqaa aqutero, vi tavunara qunahi qaanahima kero, nai qiata kauquqohairo utu varero viharo noraiqaakero iqi rataqiro vura.

²⁰ Rataqiro vuvaro Apasalomuva nai aura tavero vira irero tiharo, Are nana kaarae rate variaro? Ai vakaava Aminoniva ai hampata nuva kaivarae rate variaro? Mpo, ti auravauvo, kia rataane. Viva ai vakaava vovanoma vaivo.

Viva ai qora okara autu amitaira kaara hauri ai muntukavano voqama kero qoraiqiantorave, tiro.

Viva minti tuvaro vi entaraqaaahairo Tamaava Apasalomura naavuqi oru vikantiro vaura. Viva kia nai kena nahenti hampata vairaitiro, nai vakaara naavuqi variqiro vuvaro vira muntukavano qoraiquvaro vaura.

²¹ King Devitiva Aminoniva autu okarara iruvaro vira voqama kero arara itovarovata, «viva kia vira atiraitiro qaqi vaura.» Aminoniva vira maaqu hoqarenaava vauvarora tiro, vira muntukavano virara vaura.

²² Aminoniva nai aura Tamaara qoraiqama amitora kaara Apasalomuva voqama kero Aminonira iri qoraiqama amiteharovata, viva kia vira atiraitiro, qaqi manamana vaura.

Apasalomuva Tamaaraqaa vuntu kora

²³ Ho taara ihi aitaromanta Apasalomura kaiqa vaiinti vika Baali-Hasoni vataini vaiha vira sipisipi kaaki toqa amite vaura. Vi vatava Efaraimu vatuka aumanto vauvaro Apasalomuva ekaa avuhainaa vaiinti maaquvara mini ani ruvaaquate tiro, vika naarora.

²⁴ Apasalomuva King Devitiva unaini oruntero tiharo, Avuhainao, ti kaiqa vaiintinavu ti sipisipi kaaki toqe variamantama te vika hampata nora kara narerave. Hoe te kara narera iainanaini are nena qiata vaiinti hampata aninarave? tiro.

²⁵ Tuvaro avuhainaa vaiinti viva aqao tiro, Ti maaquo, kia tenavu virerave. Tenavu airi vaiinti vuvarera, are vukaari utiharama tinavuqaa raqikinarave, tuvaro Apasalomuva avuhainaa

vaiintiara vuanamakero tuvarovata, viva kempukaiqama kero kia virerave tivakero Apasalomurara tiharo, Are nenaqai mini vuane, tiro.

²⁶ Minti tuvaro Apasalomuva tiharo, Ho are kia vuataa irera, are qaqi kairaro Aminoniva vuarire, tiro. Tuvaro avuhainaa vaiinti viva aqao tiro, Nanarae viva aintiro vuanarove? tuvaro

²⁷ Apasalomuva kempukaiqama kero tuvaro Devitiva hove tivakero Aminoniraravata nai maaqu vonavuaravata Apasalomura hampata vuate tumanta vura.

²⁸ Ho Apasalomuva Devitira mini kero anirantero Baali-Hasonini oruntero nai kaiqa vaiinti tiva nimiro tiharo, Kara ne entarama ne Aminonira aitutiha tavaivaro viva airi *uaini* namakero vueraiqama virage te niara tiha, Vira arukaate, tiari ne vira aru kaate. Te minti tiainara ne kia vira arukerara qetaraiti, vaakama vira arukaate, tiro.

²⁹ Apasalomuva minti tumanta ovata no entaraqaa vira kaiqa vaiinti viva tuntmake Aminonira arukora. Vira arukomanta avuhainara maaqu hini kuka vira tave qetake nai donkiqaa vaarinte ruqemake kantama vura.

³⁰ Vika ruqemake vumanta aaranahai hampi uva Devitiva unaini varake tiha, Apasalomuva ekaama ai maaqunavu arukaimanta qutu vua vo. Kiama voqavanovata qaqi vaivo,

³¹ tuvaro Devitiva vi uvara iroso himpiro nai utavaaqa qunahi qaanahima kero vatakanta hiqintiro vaumanta, vira kaiqa vaiinti vikavata nai utavaaqa qunahi qaanahimake vira tataaqa himpita vaura.

³² Mintuvaro Devitira vakaara Samaara maaqu Jonadaapiva Devitirara aqao tiro, Avuhainao, vika kiana ai maaqunavu ekaa arukaavo. Vika Aminoniraqaima arukaavo. Haaru Aminoniva Apasalomura aura Tamaara qora okara autu amitai entaraqaahairo Apasalomuva nai auraqaa vuntu kareva Aminonira arukaainarara qaqi iriqiro vi vairave.

³³ Avuhainao, aaranahainaa uvarara kia quqaave tiane. Ekaa ai maaqu hininavu qaqi variavaro Aminoniva vohaiqavano qutu vivo.

³⁴ Apasalomuva qetakeru ruqema kero vivo, tiro.

Ho Jonadaapiva minti tuvaro vaiinti vovano maimaraara raqiki vauva vutu tavomanta vatuka vira tauvaqaini vau aararaqaa airi vaiinti aiqinaqaa tuvi vaura.

Vika Horonaimu vatukaihai aaraqaa tuvi vauvaro viva kantero vuru avuhainaa vaiinti tiva amuvaro

³⁵ Jonadaapiva Devitirara tiharo, Ho tavaane. Ai maaqu vikama tuvi variavo. Te vaaka ai tiva amunantemake, vika qaqima variavo, tiro.

³⁶ Viva tiva taiqa komanta vate viraqai Devitira maaqunavu uriqete iqi rate vaumanta Devitivavata vira kaiqa vaiinti noranavuvata vika hampata noraiqaake iqi ratora.

Apasalomuva qetakeru vura

³⁷⁻³⁸ Apasalomuva qetakeru nai nora vira qova Talimaiva vaunaini Gesu vatukaini ruqemakero vura. Gesu vatukavano Siria vataini vauvaro

Amihutira maaqu Talimaiva avuhainaa vaiintivano Gesu vatukaqaa raqiki vaura. Ho Apasalomuva Gesuni taaramo ihiara vaura. Viva mini vauvaro King Devitiva nai maaqu Aminonirara airi enta iqi rataqiro vura.

³⁹ Ho viva virara iqi rata amito entava taiqa vuvaro Devitiva qaiqaa nai maaqu Apasalomura tavaataa uvaro vaura.

14

Apasalomuva qaiqaa orurantero anura

¹ Seruiara maaqu Ioaapiva iri tavo varo King Devitiva Apasalomura tavaataa uvaro vaura.

² Mintuvaro Ioaapiva iruvaro avu aato vataa nahenti vovano Tekoa vatukaini vauvaro viva vira aarovaro anuvaro virara tiharo, Qutuvi vaiintirara mpo ike tiantema kera, are un-aqaraiqama kera kovaara utavaaqa nonkutera, nena qiatavata kia qaahi ntiraitira, qutuvi vaiintirara vukaiqamake iqi rate vaika voqaantema kera variane.

³ Ho mintimakera vaihara are avuhainaa vaiintivano vainaini oruntera te ai tiva amiainantema kera vira tiva amiane, tivakero Ioaapiva vi nahentira voku uvaravata tiva amura.

⁴ Ho Tekoaihainaa nahenti viva Ioaapiva tuntema kero, viva avuhainaa vaiintivano vaunaini oruntero vira nora autuara iriharo vira avuqaa vataini hiqintiro nai viri vatainiqama kero virara tiharo, Mpo, avuhainaao, ti kahaqiane, tiro.

⁵ Minti tuvaro avuhainaa vaiinti viva vira irero tiharo, Aiqi nana maara vaivarae aniaro? tuvaro nahenti viva tiharo, Mpo, ti vaativano qutu vimanta te tentoqa nahentima vauro.

6 Haaru ti maaqu taaraqanta vo enta naahoqi vaiha vo haika kaara raqi variavaro kia vo vaiintivano vitanta antuaraarirava vaimanta vitanta raquqi vuaraqihairo vovano kempukaiqama kero nai qata arukairave.

7 Mintimanta ti vaati qata vakaa vika virara voqamake arara itaimanta vika ti titiha mintima ti: Nai qata arukai vaiintira tinavu timirage tenavu nai qataqaa aru vuntu kaare, tiavo.

Mpo, vika ti maaqu vovata arukaivera, iha auruvano qimpa vintemakero, ti vaati autuvano taiqairaro vira maaquvanovata taiqairaro kia ho vika qaiqaa kuvuarevarave, tiro.

8 Minti tuvaro avuhainaa vaiinti viva virara tiharo, Ho are anirantera nena maaqaini virage te vi maarara ai avuqavuqama amitaariraro ai maaquvano ho variarire, tiro.

9 Minti tuvaro nahenti viva tiharo, „Mpo, koqemave.” Hauri are vi uvara avuqavuqama timitairaro vovano vira kaara ariqaavata ai ankuqaavata uva vataantorave. Vo uvavano qovaraqirera, vi uvava tiqaavata ti qora ankuqaavata variarire, tiro.

10 Minti tuvaro avuhainaa vaiinti viva vira tiva amiro tiharo, Vo vaiintivano ariara aqao are kia mintiataarave tirera, ho are vira vita varera te iainanaini aniane. Are mintiraro viva kia ho vo maaravata qaiqaa ai amianarove, tiro.

11 Tuvaro nahenti viva qaiqaa tiharo, Avuhainao, are nena Variqa Nora Kotira autuqaa qioqama tairamanta vika kia vakaara aruke nai qataqaa vuntu kaate. Hauri qora okaravano qaqiqai variantorave, tiro.

Minti tuvaro King Devitiva tiharo, Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaa te tiha, Vika kياما ho ai maaqu vo qarama amitevarave. Vika kياما vira qiata kauki voqavata qoraiqama kevarave, tiro.

¹² Minti tuvaro nahenti viva virara tiharo, Are hoe ti qaqi kairaqe te uva voqavata tiare? tuvaro Devitiva tiharo, Ho tiane, tuvaro

¹³ nahenti viva kia qaiqaa una uva tiraitiro, vutukero Devitira tiva amiro tiharo, Are tivata ti maaquvata aaqurihama timitihara, nena maaqu kia aaqurihama amitera iaro. Are vira atitaararo vivara kia qaiqaa vira aaraararo orurantero anivo. Vira kaara are nenama Kotira vaiinti nahenti qora okara autu nimite variaro. Are vate vaaka tiara uvava, vi uvava ai ninama utu varaivo.

¹⁴ Namarivano vataini rauru vira kia ho qaiqaa nuntu varaintemake, tenavu qutu vuariraro kia ho vovano tinavu qaiqaa qaqi vara himpima kaanarove. «Kia ho vovano ai maaqu Aminonira qaqi vara himpima kaanarove.»

Mpo, Kotira niaraini vai vaiintiva vaivaro viva vi vaiintiva orurantero aniaina aarara rante vaivama vaivo. Kotiva kia vaiinti vo vaaka arukaraitiro, vi vaiintira aaqurihama amitareva auti vaivama vaivo.

¹⁵⁻¹⁶ Avuhainao, vaiinti nahenti vika ti qoraiqama timitareka auti variamanta te vika aatu qeteha are iananaini anuro. Te ariara viva ti kahaqiaina aarara ranta timitaarire ti anuro.

Te tenta mintima iruro: Hauri vaiinti vovano ti tinta maaquntiro qoraiqama timitaiqe tetanta

kia ho maa vatara Kotiva tinavu nai vaiinti nahenti timina vatarāqaa variarorave. Ho kaiqe te avuhainaa vaiinti iraariraro viva vi vaiintika kauquqihairo titanta qaqini vara kaarire. Te mintima irikema are iananaini anuro.

¹⁷ Ho te vate maini ani vaurara are ti nora vaiinti ti avuhainaava vaihara minti tiararo ti muntukavano paru imanta vauro. Avuhainao, te tavaurara are Kotira *enseli* voqaara vaiharama, koqe okarave qora okarave ho tuantikera tave variaravama variaro. Ho Noravano Kotiva ai Variqavano ai hampata variarire, tiro.

¹⁸ Nahenti viva minti tuvaro avuhainaa vaiintivano virara tiharo, Ho te vo uva ai iraarirara are quqaa uvaqai ti tiva timiane, tuvaro nahenti viva tiharo, Avuhainao, vi uvara ti irairaqe te ai tiva amiare, tiro.

¹⁹ Minti tuvaro Devitiva vira irero tiharo, Ioaapivae ai atitero ariara vi uvara minti tivakera tiane tivarae are aniaro? tuvaro nahenti viva tiharo, Mpo, avuhainao, are ti nora vaiintivano varianarara irihama, te kia vi uvara kukeqa karaiti, vutuke ai tiva amirerave. Quqaama ai kaiqa vaiinti Ioaapivama ti tititeharo tiriara vi uvara vira tiva amiane, tirave.

²⁰ Are Apasalomura uva qaiqaa irira, viraqaa vai maarara taiqa kaane tiro, Ioaapiva ti tititairave. Mpo, nora vaiintio, ai avu aatovano Kotira *enseli* avu aato voqaara vaivara, are ekaa haikavano maa vatarāqaa qovaraiqi vai haikara kankoma kera iri tave variaravave, tiro.

²¹ Minti tivakero nahenti viva vuvaro avuhainaa vaiinti viva Ioaapira aaramakero virara tiharo, Ho iriane. Ai antuqavano

vaintemake te mintirerave. Are oru qaraaka vaiinti Apasalomura vita varera maini aniane, tiro.

²² Ioaapiva vi uvara iriro viva avuhainaa vaiinti nora autuara iriharo vira avuqaa vataini kankakaama viro nai viri vatainiqama kero tiharo, Mpo, avuhainaa, Kotiva ai koqema amitaarire. Ti nora vaiintio, are te ai kaiqa vaiintivano iraunarara hove tianarara ti, te vate tavaurara are tiriara quaheharama variaro, tiro.

²³ Ioaapiva minti tivakero himpiro Gesuni oruntero Apasalomura vita varero Ieruharemini anura.

²⁴ Vita varero anuvarovata, avuhainaa vaiinti viva tiharo, Apasalomuva nai naavuniqai vaiharo kiana ti ani tavaarire, tuvaro Apasalomuva nai naavuniqai vaiharo kia oru avuhainaa vaiinti tavora.

Devitiva Apasalomura uva taiqa kora

²⁵ Apasalomuva koqe viri vaata vataa vaiintivano vauvaro kia vo vaaraqvanove, vo haikavanove, vira vaataqaa vaura. Isareriqi kia Apasalomura voqaa vaiinti vovano vaumantara ti, Isareri vika vira taveha voqavata quahe vaura.

²⁶ Vira qiata kaaki vukai vauvaro, kaaki viva voqavata maara ntora. Mintivaro viva vohaa ihiqi vohaa tataaqai nai qiata kaaki toqake vaura. Viva qiata kaaki toqa kora varake avuhainaara *sikeriqaa* hirike tavovaro vira maaravano *2 kilo* vaura.

²⁷ Apasalomuva nahenti varatero viraqaa qorainti vainti taaramonavu vatatero nahenti vainti vohaiqa vatatora. Viva nai raavura autu nteharo

Tamaarave tura. Tamaava noruqamaviro koqe viri vaata vataa nahentivano vaura.

²⁸ Apasalomuva taara ihiaa Ieruharemiqi vaiharovata, kia avuhainaa vaiinti oru tavora.

²⁹ Kia tavora kaara viva kaiqe te Ioaapira ati-taariraro avuhainaa vaiintivano inanaini vuarire tivakero uva varakovarovata, Ioaapiva kia ani Apasalomura tavora.

Mintuvaro Apasalomuva qaiqaa uva vara kovaro Ioaapiva kia viva unaini aniataa uvaro kia anura.

³⁰ Kia anuvaro viva nai kaiqa vaiintinavuara tiharo, Ti naaho tataaqama Ioaapira *baali* naaho vaivo. Ne oru vira *baali* naaho ihaqohai tatoqa kaate, tumanta vira kaiqa vaiinti vika oru Ioaapira *baali* naaho ihaqohai tatoqa kora.

³¹ Tatoqa kovaro Ioaapiva irumanta vira kaiqa vaiinti vika mintu uvara iriro, ho viva Apasalomura naavuqi oruntero viva vira irero tiharo, Nana kaarae ai kaiqa vaiinti ti naaho iha tatoqa kaavo? tiro.

³² Tuvaro Apasalomuva vira nai tiva amiro tiharo, Te uva varake ariara ani ti tavaane turara are kiama aniaro. Are ti uva varera avuhainaa vaiintivano vainaini vuane ti, ai aaraunarave. Ti uvavano maantimama vaivo: Ne nana kaarae Gesuhai oru ti qumina vita vare Ieruharemini viri kaarave? Ne ti Gesuni qaqi kaatirio, te mini koqemakema vauraitirio. Ho vate te avuhainaa vaiinti oru tavarerave. Te oru vira tavaariraro viva tiriara tiharo, Ariqaama okara vaivo tirera, viva homa ti harukaanarove, tiro.

33 Tuvaro ho Ioaapiva Apasalomuva tu uvara vuru avuhainaa vaiinti tiva amuvaro viva Apasalomura aarovaro anintero avuhainaa vaiinti avuqaa kankakaaviro nai viri vatainiqama kero vaura. Mintuvaro avuhainaa vaiinti viva Apasalomura moqa kora.

15

Apasalomuva kia King Devitira vevaaraini vaura

¹ Ho vo entanavu aitarovaro „nai autuvano no-raiqama vuarire tiro,„ Apasalomuva iqoka *kaari* vo varero ohi vonavuvata varora. Viva aaraini vireva iharo vaiinti 50 navu nititomanta vika naane avuni kante vauvaro viva vika naantiaraini iqoka *kaariqi* vi vaura.

² Viva vo enta vo enta vaaka toqaqi himpiharo oru vatuka genti aara auvahini vaura. Viva genti tataaqa vaiharo tavovaro vaiinti vovano avuhainaa vaiintivano ti uva avuqavu qiarire tiro anuvaro, Apasalomuva vira aarama kero vira irero tiharo, Are taihainaavave? tuvoro vi vaiintiva vira tiva amiro nai Isarერიqi nana ankuqi vauraravata vira tiva amura.

³ Vira tiva amuvaro Apasalomuva vi vaiintiva maara varo okarara ranta kero iriro, virara mintima tiro: Ho iriane. Ai uvavano avuqavu vaivo. Mpoma turo, avuhainaa vaiintivano kiana vo vaiinti kaamatero vi uvara avuqavu qiane tivo, tiro.

⁴ Apasalomuva minti tivakero viva qaiqaa tiharo, Mpo, ti noraiqama kaiqe te tentavano vaiinti nahenti uva avuqavuqama nimitaataarave.

Te mintimake variarera, maaravano vaiinti nahihi hentiqaa vainara te homa rairake avuqavuqamake vika uva uteta nimitararave, tiro. Minti tivakeharo Apasalomuva vo vaiinti vo vaiinti tiva nimi vaura.

⁵ Viva vaiharo tavovaro vaiinti vovano ani vira avuqaa kankakaavireva auti vauvaro Apasalomuva vaaka nai kauqu tutukero vi vaiintira kukuqama amitora.

⁶ Ekaa Isareri vika avuhainaa vaiintivano tinavu maara avuqavuma timitaarire ti, ani vauka, Apasalomuva vikavata vohaa qarama nimate vaura. Viva minti vauvaro vika muntukavano voqavata Apasalomurara vaura.

⁷ Ho ihi 4 navu aitarovaro Apasalomuva King Devitirara tiharo, Are hoe ti qaqi kairaqe te Hebaronini orunte te tenta kauqu aiqiqaa aqukeha Nora Kotirara tivatauna kaiqara vara amitaare?

⁸ Te Gesuni Siria vatani vaiha tenta kauqu aiqiqaa aqukeha Nora Kotirara minti tunarave: Viva maihairo ti tivita varero Ieruharemini vuru kairera, te oru Hebaronini vaiha vira autu tua-hera karerave, tunarave, tiro.

⁹ Minti tuvaro avuhainaa vaiintivano tiharo, Ho ai muntukavano paru irara vuane tuvaro Apasalomuva Hebaronini vura.

¹⁰ Viva Hebaronini vaiharo evaara vokuka nitomanta vika vira uva vare vuru ekaa Isareri anku tiva nimi tiha, Ne *aanumaara/noma* uva iri, naveraitiha mintima tiate: Apasalomuva Hebaronini vaiharo avuhainaa vaiintiqama vivo, tiate, tura.

¹¹ Apasalomuva Hebaronini vireva iharo viva Ieruharemihaana vaiinti 200 ntita varero vura.

Vika kia Apasalomuva autireva u okarara iri, qaqi vira hampata Hebaronini vura.

¹² Ho Apasalomuva mini oru vaiharo *ofaa* von-avu autiharo vaiinti vokuka vara komanta vika oru Gilo vatukaihai Ahitopelira vita vare anura. Ahitopeliva King Devitira koqe avu aato ami vau vaiintiva nai vatuka Gilo kero Apasalomuva unaini anura. Ho King Devitira vara qaqiniqama kareka auti vauka ani ani, Apasalomura hampata vohaaraqi avitumavi airiqamavi vaura.

Devitiva ruqemakero vura

¹³ Minti vauvaro vaiinti vovano vuru King Devitira tiva amiro tiharo, Vate ekaa Isareri vika ai qaqirake Apasalomurara viva tinavu avuhainaa vaiintivano variarire, ti variavo, tiro.

¹⁴ Minti tuvaro Devitiva vaaka nai qiata vaiinti Ieruharemiqi vauka naarama kero vikara tiharo, Aniqenavu vaaka ruqemake vuare. Hauri Apasalomuva tinavu ekaa aru taiqa kaantorave. Tenavu kia vaaka ruqemake vuarera, Apasalomuva nai iqoka vaiinti hampata anintero tinavu haatarakero, ekaa maa vatukaraqi varia vaiinti nahentikavata aru taiqa kaanarove, tiro.

¹⁵ Minti tumanta vika vira tiva ami tiha, Avuhainaao, are nana haika autireva irera, tenavu ai kaiqa vaiinti vira avatarerave,

¹⁶ tuvaro avuhainaa vaiintivano nai naavuqi vaukavata nai qiata vaiintinavuvata ntita kero Ieruharemi kero vura. Viva vireva iharo nai avuhainaara naavuqaa raqikiate tiro, nai naata naantiaraaka 10 navu mini kero vura.

17 Avuhainaa vaiintivano nai vaiinti nahenti hampata Ieruharemi ekaanaini vau naavuva vaunaini oruntero, mini himpitero vaumanta

18 vira iqoka vaiintive, Keretihainaakave, Peletihainaakave, vira ai aatare avuni vumanta iqoka vaiinti 600 navu Geti vatukaihai Devitira hampata anuka, vikavata vira ai aatare vura.

19 Vika aitare vi vauvaro avuhainaava Getihainaa vaiinti Itairara tiharo, Nantivarae are tinavu hampata vireva auti variaro? Are anirantera King Apasalomukantira oru variane. Are vo vatanaa vaiintivano maini ani variaravave.

20 Are tuvana maini aniarava kia vukaiqamake era varianarara ti, hauri te ai kempukaiqamake vite vuarirara are tinavu hampata qumina voqi voqi niorave. Te tenta vuaina aarara kia kankomake iruro. Mpo, are nena navunaakavata ntita varera anirantera vuane. Noravano Kotiva ai koqema amiteharo ekaa enta ariqaa raqikiqiro vuarire, tiro.

21 Minti tuvarovata, Itaiva Devitira tiva amiro tiharo, Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaa te ariara mintima turo: Ti nora vaiintio, are taini taini oru vairaqe te ai hampata oru vairerave. Vika ai arukaivera, homa tivata harukevarave, tiro.

22 Minti tuvaro Devitiva virara hove tiro, Aitarera avuni vuane, tuvaro Itaiva nai iqoka vaiinti vika vainti nahenti hampata avuni vura.

23 Devitiva nai navunaaka hampata Ieruharemi kero aaraini vi vaumanta ekaa hini vaiinti nahenti mini vauka noraiqaake iqi rata nimitora. Mintuvaro avuhainaa vaiintivano nai

vaiinti nahenti vataakero Kidaroni Namari taqa varero qumina aahara vataini vireva vura.

²⁴ Vika vi vaumanta Kotira kaiqa vara amite vau vaiintiva Sadokiva Rivaira anku vokuka hampata aaraini vi vaura. Rivaira anku vika Kotiva uva tiva taatauto *Vokisera* aqu vare, ekaa vaiinti nahenti Ieruharemi ke aitare vuate ti, *Vokise* vira aaraqaa vatora.

²⁵ Ho ekaa vaiinti nahenti Ieruharemi ke aitare vuvaro avuhainaava Sadokirara tiharo, Kotira *Vokise* varera anirantera vatukaini vuane. Noravano Kotiva tiriara quahairera, viva vo enta ti tivita varero aniraqe te vi *Vokiseravata*, *seri* naavu viva vainaravata, qaiqaa tavarerave.

²⁶ Viva kia tiriara quahairera, te hove tirarave. Viva nana haika tiqaa autuataa iraro homa autu-anarove, tiro.

²⁷ Devitiva minti tivakero viva qaiqaa Sadokirara tiharo, Ho iriane. Are nena maaqu Ahimaasiravata, Abiataara maaqu Ionataaniravata, ntitakera muntuka paru i vaira anirante vatukaini vuate.

²⁸ Nenavu anirante Ieruharemini viqe te aahara vataini, namari taqa vare vi varianaini oru variare. Te mini ai veka variarirara are Ieruharemiqi qovaraiqiaina haikara tavera, uva vara kairaqe te iriare, tiro.

²⁹ Ho Sadokika Abiataaka Kotira *Vokise* varentanta anirante Ieruharemini oru vaura.

³⁰ Vitanta vuvaro King Devitiva nai qiata naavuma tero kia *suvata* nonkiraitiro, iqi rataqiro Orivi Aiqinaqaa oru vi vaura. Viva mintiaqiro vumanta ekaa vaiinti nahenti vira

hampata vuka, vikavata náí qiata naavumate iqi rataqi vura.

³¹ Ho Devitiva oru vi vauvaro vovano vira tiva amiro tiharo, Ahitopeliva vaakama Apasalomuravata vira navunaakavata kahaqireva vivo, tuvaro Devitiva Kotira aarero tiharo, Mpo Noravauvo, are Ahitopeliva Apasalomura avu aato amiaina uvara hampiqama kairaro qumimaqama variarire, tiro.

³² Minti tivakero Devitiva noraqaa vaarintero vaiinti nahenti Nora Kotira autu tuaherake vau-naini oruntero tavovaro Akaihainaa vaiinti Husaiva vira vitakareva viraqaa vaura.

Husaiva Devitirara mpo ike tiva amitareva nai utavaaqa qunahi qaanahima kero, hora varakero nai qiataqaa aqu varero, viraqaa vauvaro

³³ Devitiva vira taveru tiharo, Are tinavu hampata anirera, te vukaari utihama ariqaa raqiki-rarave.

³⁴ Are ti kahaqireva irera, are anirantera vatukaqi oruntera Apasalomurara mintima tiane: Avuhainao, haaru te ai qora koqe avu aato ami vauraukave. Ho vate te ai kaiqa vaiinti vairerave tiane. Are minti tiharama Ahitopeliva Apasalomura koqe avu aato aminara aatara kenarave.

³⁵ Ho iriane. Kotira kaiqa vara amite varia vai-intitanta Sadokika Abiataaka vitanta Ieruharemini variavo. Are ekaa uva avuhainaara naavuqi vaihara irinara, vi uvara vitanta tiva nimiane.

³⁶ Vitanta maaqu Ahimaasika Ionataanika náitanta qoka hampata minima variavo. Are

nana uvae irinara vitanta vuru tiva nimira vitanta qaiqaa viri ti tiva timiate, tiro.

³⁷ Ho Husaiva Devitira tontivano viva tu uvara iriro, viva tunte iro Ieruharemini vura. Viva Ieruharemini oruntovaro Apasalomuvavata mini oruntora.

16

Sibaava Devitira veka aaraini vaura

¹ Devitiva Husaira hampata uva tiva taiqa kero noraqaahairo inaaraqakaa otu viro tavovaro Mefibosetira kaiqa vaiinti Sibaava mini vaura.

Viva mpareti 200 varero, *uaini* tava haimike naavumatora 100 varero, *fiki* tava haimike naavumatora 100 varero, memeraa pahiqi *uaini* kaqake vatora viravata varero anura. Viva vi karara donki taaraqantaqaa vatero varero aaraini Devitira veka ani vaura.

² Devitiva vira tavero tiharo, Are nanarae maa haikara varera aniaro? tuvaro Sibaava vira tiva amiro tiharo, Taara donki vitantaqaa ai vainti nahenti oquvi vuaterama vare anuro. Mpareti-vata, katari tavavata, ai kaiqa vaiinti naaterama vare anuro. *Uaini* vira vika aahara vataini nivaro vaata popohaira naatera vare anuro, tiro.

³ Minti tuvaro avuhainaava vira irero tiharo, Ho Sorura nainti ai nora vaiinti Mefibosetiva tainie vaivo? tiro. Tuvaro Sibaava tiharo, Viva Ieruhareminima vaivo. Mefibosetiva nai iriro tiharo, Vate Isareri ti kaama taiqe te avuhainaa vaiinti vaiha ti naaquva Soruva intemake, te Isareriqaa raqikirerave, tivakero mini vaivo, tiro.

⁴ Minti tuvaro King Devitiva Sibaarara tiharo, Ho te vate ekaa Mefibosetiva i haikara ai

nina amuro, tuvaro Sibaava virara tiharo, Mpo, avuhainao, te qaqi ai kaiqa vaiintima vauro. Ekaa enta te ai vara amitaaina kaiqarara are quahairera, te hove tinerave, tura.

Simeiva Devitirara qora uva tura

⁵ King Devitiva nai navunaaka hampata viviro, Bahurimi vatukaini oruntovaro Sorura ankuqihainaa vaiinti vovano vatukaqihairo Devitirara qora uva tivaqiro tuvi vaura. Vi vaiintiva Geraara maaqu Simeiva vaura.

⁶ Vi entara airi iqoka vaiintive, Devitiraqaa maimaraara raqiki vaukave, vika hini hini vaiha ani vauvaro Devitiva vika avutaini vauvaro Simeiva kia vika naatu qetaraitiro, viva Devitira aumanto oruntero ori varakero Devitiravata, vira iqoka vaiintivata, ntaihe vaura.

⁷ Simeiva Devitira atiro tiharo, Are vaaqu vaiintivanove. Kia maini variane. Are airi vaiinti arukaararo vika naarevano ai kauquqaa vairave.

⁸ Are Sorura vara qaqini kera avuhainaa vaiintiqama vira, vira navunaaka airi aru kaanara kaara Noravano Kotiva ai nina qoraigama amitaivo. Viva ai qaqira kero, ai maaqu Apasalomurara Isareri avuhainaa vaiintivano variarire tiro, vira noraiqama kero are raqikiana kaiqara vira amivo. Oho, are airi vaiinti arukaanara kaara are vate vaaquqama vuaro, tiro.

⁹ Tuvaro Seruiara maaqu Abisaiva Devitirara tiharo, Avuhainao, nantivarae are qora vairi maa qaqi kaararo ariara qora uva ti vaivo? Are ti qaqi kairaqe te oru vira anu mpehi kaare, tiro.

¹⁰ Tuvaro avuhainaava Abisairaravata vira qata Ioapiraravata aqao tiro, Vira kia nitanta

kaiqavauve. Noravano Kotiva vi uvara tiane tivaroe, vi vaiintiva tiriara minti ti vaivo? Tenavu qumina vi vaiintirara evaara variane tiarorave, tiro.

¹¹ Devitiva minti tivakero viva Abisairavata, nai qiata vaiintiaravata tiharo, Ne tavaarave. Ti maagu ti vohaa naarevano vaiharovata, viva ti harukareva auti vairave. Ho maa vaiintiva Sorura vohaa naarevano vaiharora tiro, viva ti harukaarirava voqavatama vaivo. Kia vira antuaraate. Noravano Kotiva virara minti tiane tivarora tiro, minti ti vaivo. Ne vira qaqi kaivaro viva qora uva vira tiarire.

¹² Mpo, vi vaiintiva tiriara qora uva ti vaira-vata, ti muntukavano qoraiqimanta vaunaravata Noravano tavairera, viva ti koqemae timitaanarove kiae ti koqema timitaanarove? tiro.

¹³ Devitiva minti tivakero nai iqoka vaiintinavu hampata aaraini oru vi vauvaro Simeiva aihaini taurihataa oru viharo qora uva tivaqiro viharo orivata vatavata Devitiraqaa aqu aqumaqiro vi vaura.

¹⁴ Ho Devitiva ekaa nai vaiinti nahenti hampata viviro, Iotani Namari vaunaini otuntovaro vika kempuka taiqomanta vika qaiqaa kempuka varaare ti, mini vaura.

Apasalomuva Ieruharemini vura

¹⁵ Vika mini vauvaro Apasalomuva Isareri iqoka vaiinti hampata Ieruharemini oruntovaro Ahitopelivavata vika hampata mini vaura.

¹⁶ Vika oruntovaro Devitira tonti Husaiva Apasalomuva vaunaini oruntero naveraitiharo, Avuhainaa vaiinti viva vukai enta qaqi variqiro vuarire. Vukai enta qaqi variqiro vuarire, tiro.

17 Minti tuvaro Apasalomuva Husaira irero tiharo, Are nantiharae kia nena tonti Devitikanтира vuaro? Ai muntukavano virara vaira qaqirakerae aniaro? tiro.

18 Tuvaro Husaiva Apasalomurara tiharo, Aqao, Noravano Kotivavata, maa vaiinti nahentikavata, ekaa Isarerivata, kaamataa vaiintira, te vi vaiintira mantaraini vaiha vikanti variqi virerave.

19 Te ta vaiintirae kaiqa vara amitararave? Te tenta nora vaiinti maaqu kaiqa vara amitarerave. Te ai qora Devitira kaiqa vara amitaunantemake, ai kaiqavata vara amitarerave, tiro.

20 Husaiva minti tuvaro Apasalomuva tuqantaaviro Ahitopelirara tiharo, Are koqe avu aato ti timiraqe iriare. Tenavu nantie iainarave? tiro.

21 Tuvaro Ahitopeliva Apasalomura tiva amiro tiharo, Avuhainaara naavuqaa raqikiate tiro, ai qova nai naata naantiaraaka 10 navu maini kairave. Are oru vinavuka hampata vaitairamanta ekaa Isareri iri kaivaro vira kaara ai qova ai navutaiqiarire. Virara irihama Isareri vika kia qetaraiti, airivano ai mantaraini vaivarave, tiro.

22 Ahitopeliva minti tumanta vika avuhainaara naavu qiataqaa Apasalomura *seri* naavu kaqa amite, vira qora naata naantiaraaka ntita vare, vika vohaiqa vohaiqa vi naavuraqi vuru kovaro Apasalomuva vika hampata vaitora.

23 Devitiva Ahitopeliva vira avu aato amu uvarara koqe uvave tuntemakero, Apasalomuvavata viva tu uvarara koqe uvave tura. Kotira uvara koqe uvave tuntemake, Devitika Apasalomuka Ahitopeliva tu uvarara koqe uvave ti vaura.

17

Apasalomuva kia Ahitopelira uva irura

¹ Ho Ahitopeliva Apasalomurara tiharo, Kairage te 12,000 iqoka vaiinti ntita vare vate entaqi Devitira avataqi vuare.

² Vate vira popohairaro kia kempuka vairaro vairage te vate entaqi vira hampata oru iqoka raquariraro vira voqama kero aatu itaarire. Iqoka vaiinti vira hampata variaka vikavata qe-take rugemake vivaro avuhainaa vaiinti vivaqai vairage te viraqai arukaare.

³ Nahentivano orurantero ani nai vaati qaiqaa varataintemake, te Devitira iqoka vaiinti ntita vare are inanaini vuru kaari vika ai iqoka vaiinti variate, tiro.

⁴ Ahitopeliva koqe avu aato Apasalomura amumanta vivavata, Isareri nora vaiintinavuvata, vi uvarara koqe uvave tura.

⁵ Minti tuvaro Apasalomuva tiharo, Kaiqenavu Akaihainaara Husairavata aaramake vira avu aatoqi vaina uvaravata iriare, tiro.

⁶ Vira aarovaro anuvaro Apasalomuva virara tiharo, Ho Ahitopeliva tinavuara ne minti minti iate tivo. Tenavu vira uva avataainarave, kiae avataainarave? Tenavu kia mintiarera, tenavu nantie iainarave? Are tiraqe tenavu iriare, tiro.

⁷ Minti tuvaro Husaiva Apasalomura nai tiva amiro tiharo, Ho vate Ahitopeliva ti uvava kiama koqe uva vaivo.

⁸ Ai qova nai iqoka vaiinti hampata raqua okarara are kankomakera tavaanarave. Vika kempukaiqamake iqoka raqi variakave. Vaiintivano *bea* naati varaivaro vira nova voqamakero

arara itaivaro ntaihaintemake, vika raqi variarave. Ai qova iqoka raqi varia okarara anomakero tave vaivara tiro, viva kia entaqi nai iqoka vaiinti hampata vaitaraitiro,

⁹ viva vonaini kukeqaviro vaite vairave. Vate entaqi viva onavuqie vonainie kukeqavi vaivo. Virara iriha hauri tenavu vate oru Devitira hampata raquarorave. Kaiqe varike vo enta vira hampata iqoka raqirera vuare. Tenavu vate vira hampata raquariraro viva ai iqoka vaiinti vonavu aru kairera, vaiinti nahenti vi uvara iriha mintima tivarave: Apasalomura iqoka vaiinti kia iqoka aatara kaavo, tivarave.

¹⁰ Quqaama ai iqoka vaiintinavu *raionivano* kempukaiqama kero raqintemake raqi variakave. Vika mintihavata, vi uvara iri voqamake qeteha vaivarave. Ekaa Isareri kankomake tavaamanta ai qovavata vira iqoka vaiintivata, nai voqamake iqoka raqua vaiintika variarave.

¹¹ Virara irihama te maa uvara ai ayu aato amirerave. Are ekaa Isareri iqoka vaiinti vo vatuka vo vatukaini variaka naarama kairamanta vika are inanaini ani ruvaaquma vuate. Vika nora namari auvahini vai nuqara voqaara airitahaa ruvaaquma vivara, viraqaahaira are vika ntita varera iqoka raqireva vuane.

¹² Devitiva taini tainie virera, tenavu oru vira rantake vira hampata iqoka raqirerave. Varavuvano hiqintiharo ekaa vata maata putaiqama kaintemake, tenavu viravata vira iqoka vaiintivata ekaa aru kaari kia voqavanovata qaqi variarire.

¹³ Viva ruqemakero vo vatukaqi virera, ekaa Isareri vika naaqunta vateraqohai vi vatukara kantarumate rarau vare onkaiqi muntu agu kaivaro kia ori vogavanovata viraqaa variarire, tiro.

¹⁴ Husaiva minti tumanta Apasalomuvavata Isareri vikavata tiha, Husaiva avu aato timiva avuni vaivaro Ahitopeliva avu aato timiva vira naantiaraini vaivo, tivake Husaiva tunte ura.

Ahitopeliva tu uvava avuni vauvarovata, Noravano Kotiva Apasalomuva taiqa vuarire tiro, viva vika avu aato hampiqama komanta vika Ahitopeliva tu uvara kia iriraiti, Husaiva tura avatora.

Devitiva ruqemakero vura

¹⁵ Ho Husaiva Kotira kaiqa vara amite vau vaiintitanta Sadokika Abiataaka tiva nimitiro tiharo, Ahitopeliva Apasalomuravata Isareri nora vaiintivata avu aato nimimanta te kiave tivake vo avu aato nimunarave.

¹⁶ Ho netanta kante uva vara kaivaro Devitiva inaini viramanta virara mintima tiate: Ne kia aahara vataini namari taqavare vi varianaini vaitaate. Vaakama Iotani Namari taqa vare hini mantaraini vuata. Ne kia mintimanta navutaaka ani ni ravaaqavuke arukevorave, tiate, tura.

¹⁷ Ho vi entara titanta tavevorave ti, Ionataanika Ahimaasika Ieruharemi vatuka aaqaini namari kaqe vaunaini Eni-Rogelive tunaini vaura. Kaiqa nahenti vovano vatukaqihairo vo haika vo haika qovaraigura vuru vitanta tiva nimi vaumanta vitanta vi uvara vare vuru King Devitira tiva ami vaura.

¹⁸ Ho vitanta Ieruharemi aaqaini vauvaro quvaaraa vaiinti vovano vitanta viraagamakero

tavero vuru Apasalomura tiva amumanta vitanta kante Bahurimini vo vaiinti naavuqi vura. Vi vaiintira naavu naantegaraini namari kaqareka vata quvitova vaumanta vitanta viraqi vaavinte kukeqavi vaura.

¹⁹ Vitanta viraqi vauvaro vira naatavano namariara quvito vatara vira noqaa avu aqutero, viraqaahairo vi vatarara gumina vatave tiate tiro, *uiti* auru vivau raumpirima kero vatora.

²⁰ Mintumanta Apasalomuva nitito vaiintika vitanta ravaaqavu kareka aninte vi naavuraqi oriqete nahenti vira ireha tiha, Tainie Ahimaasika Ionataanika variavo? tuvaro vi nahentiva tiharo, Ho vitanta vaakama namari taqa vare vuavo, tiro.

Nahenti viva minti tumanta vika gumina Ahimaasika Ionataanikara rantaqi vivi, kia ranta karaiti, anirante Ieruharemini vura.

²¹ Vika anirante vumanta Ahimaasika Ionataanika namariara vata quvitoraqihai vaarinte King Devitira vakaaka tiva amireka vura. Vitanta King Devitira tiva ami tiha, Ne vaaka namari taqa vare hini mantaraini vuate. Ahitopeliva Apasalomurara minti mintima kehara Devitira aruane tiro avu aato amirave, ti.

²² Vitanta minti tuvaro vaaka Devitiva nai vaiinti nahenti hampata himpiro Iotani Namari taqareva vura. Vika entaqi namari taqavare vi vauvaro aatita vumanta ekaa hini mantaraini oru vaura.

²³ Ho Ahitopeliva tavovaro Apasalomuva kia vira uva avatovaro vira kaara viva oru nai donkiqaa vaarintero nai maaqaini oruntero ekaa nai u haikara tumaara maarama kero vatero,

viraqaahairo viva nai aunta taaqikuma kero qutu vura. Viva qutu vumanta vira vaata vare vuru nai qora quntama tonaini quntama tora.

²⁴ Ho Devitiva Iotani Namari taqa varero nai vaiinti nahenti hampata Mahanaimi vatukaini oru vaura. Viva mini oru vauvaro Apasalomuva airi Isareri iqoka vaiinti ntita varero Devitira avataqiro viharo vivavata Iotani Namari taqa varero hini mantaraini vura.

²⁵ „Ioaapiva Devitira iqoka vaiintiqaqaa raqiki vauvarora tiro,„ Apasalomuva Amasaara noraiqama kovaro viva Ioaapira vatuka varero Isareri iqoka vaiintiqaqaa raqiki vaura. Amasaava Ietera maaquvano vauvaro Ieteva Isamairi vatanaava vaura. Amasaara nova Avikeriva vauvaro Avikeriva Nahaasira raavuravano vauvaro Avikerira nakaava Seruiava Ioaapira nova vaura.

²⁶ Apasalomuva nai iqoka vaiinti hampata Iotani Namari taqa vare oru Gileaati vataini nai seri naavu maaqa kaqate vaura.

²⁷ Ho Devitiva Mahanaimini oruntomanta vaiinti taaramonavu, Sobiva, Makiva, Basilaiva, vinavuka oru vira vitakora. Sobiva Nahaasira maaqu Rabaihainaava vauvaro Raba vatukavano Amoni vataini vaura. Makiva Amielira maaqu Lodebahainaava vaura. Basilaiva Rogelimi-hainaava vauvaro Rogelimi vatukavano Gileaati vataini vaura.

²⁸⁻²⁹ Vinavuka tiha, Devitiva nai vaiinti nahenti hampata aahara vataini ani anikaaka popohaimanta namariaravata kararavata antuqa ntaihaimanta variavo, tivake vinavuka tanuve, taveve, vaite haikarave, *uiti* auruve,

baali auruve, *porihive/vorusive*, *uiti* untatovaro itavurave, naavarave, hantavakirave, *hanive*, purumakau naamave, purumakau naama aaharaiqama torave, sipisipive, vi haikara vi haikara vare vuru vika nimura.

18

Apasalomura arukora

¹ King Devitiva nai iqoka vaiinti ruvaaquma kero vikaqaa raqikiate tiro, qiata vaiinti kaama tero vikara ne vohaiqa vohaiqavano vo 1,000 vo 1,000 iqoka vaiintiqaa raqikiate tivakero, vokukara ne vohaiqa vohaiqavano vo 100 vo 100 iqoka vaiintiqaa raqikiate, tiro.

² Viraqaahairo Devitiva nai iqoka vaiinti taaramo varaqaa raira kero, Ioaapira vo vara amiro, Ioaapira vakaara Abisaira vo vara amiro, Getihainaa vaiinti Itaira vo vara amura. Devitiva nai iqoka vaiinti vika tiva nimiro tiharo, Ne iqoka raqireka viqe te tentavata ni hampata vuainarave, tiro.

³ Viva minti tumanta vika aqao ti, Are tinavu hampata raqinaini virovave. Tinavu navutaaka kempukaiqiha tinavu haatara kaiqe tenavu ruqemake kantama vuarera, vika kiama tinavuaara noraiqaake irivarave. Vika tinavu iqoka vaiintiqihai hininavu aru taiqa kaivera, vika kiama vikaravata noraiqaake irivarave.

Are tinavu hampata viramanta vika ai aru kaivera, vira nai nora haikama varianarove. Vika tinavuihai 10,000 aru kaivera, vira inaara haikaqaima varianarove.

Virara irihama tenavu ariara koqemama are maini variane, turo. Tenavu vaiintiarave vo haikarave aavoqiarera, are homa vaiinti vokika nititaira ani tinavu kahaqivarave, ti.

⁴ Vika minti tuvaro avuhainaava hove tiro, Ne tiantemake te mintirerave, tivakero viva vaantaavura gentiana himpitero vaumanta iqoka vaiinti vika vatukaqihai Devitira tuvi aatare aaqainiara vura. Iqoka vaiinti 1,000 varavano tuvutare vuvaro 100 varavano vira naantiara tuvutare vuvaro mintiaqi mintiaqi vi, ekaa tuvutare vura.

⁵ Vika tuvutare vi vauvaro Devitira kem-pukaiqama kero Ioaapira, Abisaira, Itaira tiva nimiti tiharo, Nenavu tiriarao ti, qaraaka vaiinti Apasalomura ravaaqavuke kia vira qoraiqama amitaate, tiro. Viva vinavukara minti tumanta ekaa iqoka vaiintivata viva Apasalomurara tu uvara irura.

⁶ Ho Devitira iqoka vaiinti vika oru vivi, Efaraimu Nantave turaqi Isareri hampata raqura.

⁷ Devitira iqoka vaiinti raqiha Isareri iqoka vaiinti naatarake, anomake vika qoraiqama nimitiha 20,000 vaiinti aru taiqa kora.

⁸ Vika vi vataragaa vona vona raqi vaumanta airi vaiinti aru ntata komanta nantaqi hampiqa-mavi vi aniha qutu vura. Nantaqi qutuvuka iqoka raqiha qutu vuka *nampaavata* uri aatara kora.

⁹ Ho Apasalomuva donkiqaa oquviro naive tiro viro, Devitira iqoka vaiinti vonavu tava-makerero ravukuviro ruqemake vuare tuvaro, vira donkivano kaantuna vauraqi kantamaqi vuvaro Apasalomura qiatavano kaantuna kaaraqi

paama tiro rutaqu vuvaro vira donkivanoqai kantama vuvaro Apasalomuva katari kaaraqaa hiriviro mporiri iro vaura.

¹⁰ Viva mini vauvaro iqoka vaiinti vovano vira taveru vuru Ioaapira tiva amiro tiharo, Te tavauraro Apasalomuva kaantuna kaaranama rutaqu viro vaivo, tiro.

¹¹ Viva minti tuvaro Ioaapiva vi vaiintirara tiharo, Quqaae are vira tavaaro? Ho nantivarae are kia vira arukaaro? Are vira aru kaaraitirio, te *silvaa* monu 10 navuvata, hoquka koqeravata, ai amuraitirio, tiro.

¹² Minti tuvaro vi vaiintiva Ioaapira nai tiva amiro tiharo, Oho, are *silvaa* monu 1,000 ti kauquqi vataiqeravata, te kiama vi monuraro ti, avuhainaa vaiinti maaqu qoraiqama amitararave. Tenavu iruraro avuhainaa vaiintivano aivata, Abisairavata, Itairavata kempukaiqama kero tiva nimitiro tiharo, Nenavu qaraaka vaiinti Apasalomura ravaaqavuke kia vira qoraiqama amitaate, tirave.

¹³ Te vira arukaariraro vi uvava kia kukeqa viraro avuhainaa vaiintivano tiqaa uva vatairara are kiama ti auta ntinarave, tiro.

¹⁴ Viva minti tuvaro Ioaapiva tiharo, Qaqira kaane. Kia ti ai uva iriataa ivo, tivakero Ioaapiva vaantaara taaramonavu varero Apasalomuva kaantuna kaaraqii rutaquvi vaunaini vuvaro Apasalomuva kia qutu viraitiro qaqi vauvaro, Ioaapiva vaantaaraqohairo Apasalomura muntuka raqonta kora.

15 Mintuma komanta Ioaapira auvihehavaa vare vau vaiintika 10 navuvano Apasalomura ututumate vira aru aavata kora.

16 Apasalomuva qutu vuvaro Devitira iqoka vaiinti raqira qaqira kaate tiro, Ioaapiva nai iqoka vaiinti vorara *aanumaara/noma* vuaqaane tuvaro vuaqa komanta Devitira iqoka vaiinti vika *aanumaara/noma* uva iri, kia qaiqaavata Isareri aru ntataqi viraiti, qaqirake orurante anura.

17 Vika Apasalomura vaata vare vuru nantaqi *ruvuqi/mpumpiqi* aquke, airi ori varake Apasalomura vaataqaa aquqi vi, *ruvu/mpumpi* vira mpiqa kora.

Apasalomura arukomanta Isareri vika vi uvara iri, qetake ruqemake nai maaqa nai maaqa vura.

18 Apasalomuva qaqi vau entara viva nora ori vo vukai vara kero Avuhainaara-Uqitainive tunaini vi orira vaavi aratero tiharo, Ti maaquvano vairarovauve, ti hutuvano qaqi variqiro viraro ti ankuvanovata kia taiqa vuanarove. Ho vaiinti nahenti ti hutu tauru kevorave ti, te maa orira arate virara *Apasalomura Orive* turo, tura. Apasalomuva minti tiva torara ti, maa entaravata vaiinti nahenti vi orira autu nteha Apasalomura Orive ti variara.

19 Ho Apasalomura aru kovaro Sadokira maaqu Ahimaasiva Ioaapirara tiharo, Are ti qaqi kairaqe te kante vivi, koqe vakaaka maa vuru avuhainaa vaiinti tiva ami tiha, Noravano Kotiva navutaaka kauquqihairo ai ruaruama amitaivo, tiare, tiro.

20 Viva minti tuvaro Ioaapiva aqao tiro, Are kiana vate vi uvara vira vuru tiva amiane. Vo enta vira tiva amiane. Vate avuhainaara

maaquvano qutu virara tira, are vi vakaakara vuru tiva amiorave, tiro.

²¹ Ioaapiva minti tivakero Sudani vataihainaa vaiinti vorara tiharo, Are kantera vate tavaana haikara vuru avuhainaa vaiinti tiva amiane, tuvaro vi vaiintiva Ioaapira nai qiata vatani kinta amitero kantama vura.

²² Vi vaiintiva vuvaro Ahimaasiva qaiqaa Ioaapirara tiharo, Mpo, are ti qaqi kairage te Sudani vaiintivano vinaini vira avatavare avuhainaava vainaini vuare. Nana haikavano tiqaa qovaraiqiainara virara kia te noraiqaake irirerave, tiro.

Minti tuvaro Ioaapiva vira tiva amiro tiharo, Ti vaiintio, nana haikarae are mini virevave? Devitiva are vuru tina uvara iriharo kiama vo koqaa ai amianarove, tiro.

²³ Minti tuvarovata, Ahimaasiva qaiqaa tiharo, Nana haikavano tiqaa qovaraiqiainara virara kia te noraiqaake irirerave, tuvaro Ioaapiva tiharo, Ho kantera mini vuane, tuvaro Ahimaasiva vo aara, Iotani uqitaini vura utu varero, viva naane oruntovaro Sudani vatanaa vaiintivano vira naantiara oruntora.

²⁴ Vi entara Devitiva vaantaavura gentiana oquvi vauvaro maimaraara raqiku vaiintiva vaantaavura genti maariraqaa oru himpiro vaura. Ho vi vaiintiva viraqaa vaiharo vutu tavovaro vaiinti vohaiqavano kantamaqiro uri vaura.

²⁵ Viva vi vaiintira taveru, avuhainaara aarama kero tiva amuvaro avuhainaa vaiinti viva tiharo, Vaiinti vohaiqavano uri vairera, vira vakaaka koqe vakaakama varianarove, tuvaro

maimaraara raqiki vauva tavovaro vi vaiintiva auma auma uri vaura.

²⁶ Uri vauvaro maimaraara raqiki vauva tavovaro vovanovata vira naantiara kante vauvaro, viva nai hana vaiinti vatuka qentiqaa raqikura aaramakero tiharo, Ho tavaane, vaiinti vovanovatama vira naantiara kante vaivo, tuvaro avuhainaa vaiinti viva tiharo, Ho vi vaiintivavata koqe vakaaka varero uri vaivo, tiro.

²⁷ Minti tuvaro maimaraara raqikuva tiharo, Avuni uri vai vaiintiva Sadokira maagu Ahimaasiva kantaintema kero, kante vaivo, tuvaro avuhainaava tiharo, Ho vi vaiintiva koqe vaiintivanove. Viva koqe vakaaka varero uri vaivo, tiro.

²⁸ Minti tuvaro Ahimaasiva uruntero naveraitiro avuhainaa vaiinti uva mantama kero oru vira avuqaa kankakaama viro nai viri vatainiqama kero tiharo, Are Nora Kotira nena Variqa autu tuahera kaane. Avuhainao, vika ai hampata raqiha ai qaqini vara kareka auti variaka kauquqihairo, Noravano Kotiva ai ruaruama amitaivo, tiro.

²⁹ Ahimaasiva minti tuvaro avuhainaava vira irero tiharo, Mpo, qaraaka vaiinti Apasalomuva hoe vaivo? tuvaro Ahimaasiva vira tiva amiro tiharo, Ioaapiva ti tititareva imanta te tavauramanta airi vaiinti ruvaaqumavi vaiha oi aai ti variamanta te uva *nontantaqai/otataqai* iruro, tiro.

³⁰ Viva minti tuvaro avuhainaava tiharo, Ho are vitiraqaa oru himpите vairageve, tuvaro Ahimaasiva oru mini himpите vaura.

³¹ Mintuvaro Sudani vataihainaa vaiinti vivavata uruntero tiharo, Avuhainao, te koqe

vakaaka ai tiva amirera ururo. Vika ai hampata raqihā ai qaḡini vara kareka auti variaka kauquḡihairo, Noravano Kotiva ai ruaruama amitaivo, tiro.

³² Viva minti tuvaro avuhainaava vira irero tiharo, Qaraaka vaiinti Apasalomuva, viva hoe vaivo? tuvaro vi vaiintiva nai tiva amiro tiharo, Oho, avuhainaao, qaraaka vaiinti viva qoraiḡama vintemake, ekaa ai navutaakave, ai qaḡini vara kareka auti variakave, ekaa vika qoraiḡama vivera, te hove tiataarave, tiro.

³³ Minti tuvaro avuhainaava vi uvara iruvaro vira muntukavano voḡama kero qoraiḡuvaro viva vaantaavura ḡenti ḡiataḡaa *rumu* voḡi oriḡete vaiharo iḡi rate vaura.

Viva mini viharo tiharo, Mpo, ti maaḡu Apasalomuo. Ti maaḡu, ti maaḡu, Apasalomuo. Mpo, te ai vatuka vare ḡutu vuarirara are qaḡi variataarave. Mpo, Apasalomuo, ti maaḡu, ti maaḡu, tivaḡiro *rumuḡi* vura.

19

Ioapiva Devitira atura

¹ Vokuka vuru Ioapira tiva ami tiha, Devitiva Apasalomurara mpo ike tiharo virara iḡi rate vaivo, tura.

² Vi entara ekaa Devitira iḡoka vaiinti vika iḡoka aatarakora virara quahaataara vaumanta vika iruvaro Devitiva nai maaḡuara iḡi rate vaura kaara vika muntukavano qoraiḡumanta vaura.

³ Iqokaqihai qetake vua vaiintika voqaantemake, vika kia voravata ntiraiti, evaara vatukaini vura.

⁴ Avuhainaa vaiinti viva nai viri naavuma tero naveraitiharo, Mpo, ti maaqu Apasalomuo. Mpo Apasalomuo, ti maaquo, ti vaura.

⁵ Viva minti ti vauvaro Ioaapiva avuhainaa vaiintivano vau naavuraqi oriqetero virara tiharo, Oho, vate are mintihara ekaa nena iqoka vaiinti kaurira haikama nimiaro. Vate ai iqoka vaiinti vika aive, ai maaqu raavurave, ai naatavarave, ai naata naantiaraakave, ruaruama nimitaamanta ne kia qutiraiti, qaqi variarave.

⁶ Oho, te tavauraro ai muntutavano ai iri qoraiqama amitaakara vaivara, ariara muntuka vataaka vikara are iri qoraiqama nimate variaro.

Vate tenavu tavaurara are tenavu iqoka vaiintiqaa raqiki vauraukaravata, nena iqoka vaiinti vikaravata, kia noraiqaakera iri variaro. Tenavu ekaa qutu vuraro Apasalomuva qaqi vaitirio, are virara quaheharama variaraitirio.

⁷ Ho himpira vevantera otu nena iqoka vaiintiaro koqe uva tiraro vika muntutavano koqema vuarire. Te Nora Kotira autuqaa mintima turo: Are kia mintirera, vate entaqi kia voqavanovata maini vairaiti, ekaa vika ai qaqirake vivaro nora maaravano ariqaa qovaraiqianarove. Vi maarava ekaa are naatika variana entaraqaahairo qovaramaairo anira, viravatama aatara kaanarove, tiro.

⁸ Ioaapiva minti tuvaro avuhainaa vaiinti viva himpiro vevantero oru vaantaavura qentiana

oquvi vaumanta vira iqoka vaiinti virara iri, vikavata viva vaunaini oru ruvaaqumavi vaura.

Devitiva anirantero Ieruharemini vura

Isareri iqoka vaiinti Apasalomura mantaraini vauka vika qetake ruqemake nai maaqa nai maaqa vura.

⁹ Mintumanta ekaa Isareri anku tirori vaiha nai ati nai ati vaiha tiha, Haaru King Devitiva navutaaka kauquqihairo tinavu qaqini kuvantu kairave. Nai viva tinavu Pirisia kauquqihairo ruaruama timitairave. Ho Apasalomura kaara viva qetakero tinavu vataihairo ruqema kero virave.

¹⁰ Viva vimanta tenavu Apasalomuva tinavu avuhainaava variarire ti, tenavu vira kaama tau-raro viva iqoka raqi vaimanta vira arukaarave. Ho kaiqe tenavu qaiqaa Devitira iraariraro viva tinavuqaa raqikiarire, ti.

¹¹ Vika minti ti vauvaro King Devitiva Kotira kaiqa vara amito vaiintitanta Sadokika Abiataaka vaunaini uva varakero tiharo, Netanta Iutaa qi-ata vaiinti vikara mintima tiate: Tiriara viva qaiqaa tinavu avuhainaa vaiintivano variarire ti, ekaa Isareri ti haare variavo. Ne naane ti haarataara vaimanta nantihae kia mintiavo?

¹² Ne ti qata vakaa ti vohaa naare variakara ti, hauri ne ekaara vitini ti haarevorave, tiate.

¹³ Netanta vikara minti tivake Amasaarara mintima tiate: Are ti Devitika vohaa naarevanove. Vate te ai noraiqama kaarirara are Ioaapira vatuka varera ekaa iqoka vaiinti qaa raqikinarave. Te kia mintiarera, Kotiva homa ti ruqutu kairaqe qutu vuare, turo. Netanta minti tivakema Amasaara tiva amiate, tura.

¹⁴ Ho Iutaa vika Devitira uva iruvaro vika muntukaqihairo koqe umanta vika Devitiva vaunaini uva varake virara mintima ti: Mpo, koqemama arevata ai hampata variakavata Ieruharemini oturante urivarave, ti.

¹⁵ Devitiva vi uvara varakora iriro viva tuvurantero Ieruhareminiara vireva vura. Viva aaraini nai vaiinti nahenti hampata viharo Iotani Namari kia taqaraitiro, qaqi mini vaura. Iutaa vika Devitira vitavare Iotani Namari taqavare Ieruharemini vuru kareka Giligaalini otuntovaro

¹⁶ Sorura ankuqihainaa vaiinti Geraara maaqu Simeiva Bahurimiqihairo tuvuntero kantero King Devitira vita kareva Iutaa vika hampata vumanta

¹⁷ Benaminira ankuqihai 1,000 vaiinti Simeira hampata vura.

Haaru Sorura naavuqi kaiqa varova Sibaava nai maaqu 15 navuvata, nai kaiqa vaiinti 20 navuvata ntita varero kantero Iotani Namari taqa varero Devitiva vaunaini vura.

¹⁸ Vika namari taqa vare avuhainaa vaiinti vira vaiinti nahenti kahaqiha hini mantaraini ntita vare virike vaura. Avuhainaa vaiinti viva nana nana haika autu timitaate tura ekaa vi haikara vika vira autu amitora.

Devitiva Simeirara mpo ike tiva amitora

Ho Simeiva tuvuntero Devitira vita kareva Iotani Namari taqa varero oru avuhainaa vaiinti avuqaa vataini kankakaama viro vaiharo

¹⁹ virara tiharo, Mpo, nora vaiintio, are Ieruharemi kera tuvuaana entara te qora okara ai autu amitaunara, virara irihara kia tiqaa uva vataane turo. Mpo, are kia virara qaqi iritaane.

²⁰ Avuhainaao, te qora kaiqa autu amitaunara virara kankomake irunarave. Virara irihama te naane ekaa hini Isareri anku vikaqihai ai quahama amiteha vita karera tuvuro, tiro.

²¹ Viva minti tuvaro Seruiara maaqu Abisaiva tiharo, Oho, Simeiva Noravano Kotiva kaama tai vaiintirara vaaquqama vuarire tira kaara vira aru kaariravama vaivo, tiro.

²² Viva minti tuvaro Devitiva Seruiara maaqutanta Abisaika Ioaapikara aqao tiro, Vira kia nitanta kaiqavauve. Netanta vi uvara tiha ti navutaiqivorave.

²³ Vate te qaiqaa ekaa Isareri vika avuhainaa vaiinti qama vunarara ti, vate tenavu kia Isareri vaiinti vo arukaraiti, quaheha vairerave, tivakero viva nai kauqu aiqiqaa aqukero Simeirara tiharo, Vika kiama ai arukevarave, tura.

Devitiva Mefibosetira koqema amitora

²⁴ Mefibosetiva Sorura nainti vivavata avuhainaa vaiinti vita kareva otu vura. Devitiva Ieruharemi kero vu entaraqaahairo Mefibosetiva kia nai aiqiu hiqama karaitiro, kia nai okau toqa karaitiro, kia nai utavaaqavata hiqama karaitiro, qaqi variqiro vi vauvaro King Devitiva vihairo koqemakero oturantero urura.

²⁵ Ho Mefibosetiva Ieruharemi kero avuhainaa vaiinti vita kareva viva unaini otuntovaro avuhainaava vira irero tiharo, Mefibosetio, te Ieruharemiqihai rugemake vuna entara nantiharae are kia ti hampata vuanarave? tiro.

²⁶ Minti tuvaro Mefibosetiva nai tiva amiro tiharo, Mpo, ti nora vaiintio, ti aiqiu rarera vikara ti, vi entara are Ieruharemi kera vuana entara te

tenta kaiqa vaiintiara tiha, Ti donki vo qerama timitaiqe te avuhainaa vaiinti hampata vuare turarovata, ti kaiqa vaiinti Sibaava ti unahaa autu kairave.

²⁷ Avuhainaa, viva are iananaini oruntero una uva tiharo ti hutu vara muntuvi kairave. (16:2-4) Mpo, Nora vaiintio, are Kotira *enseli* voqaara variaravave. Are nana haika tiqaa autuataa irera, qaqima autuane.

²⁸ Mpo, avuhainaa, are ekaa ti naaqura Sorura ankuqiraaka arukerava vaivaravata, are kia mintiraitira, tiriara mpo ike tihara ti qaqi kaaramanta te ai naavuqi ekaa enta kara ne vau-narave. Are mintianarara ti, te naantiara ariara vo haikavata ti timiarirava kia varianarove turo, tiro.

²⁹ Minti tuvaro avuhainaava tiharo, Hove. Kia virara voqavata tiane. Te nitanta Sibaakara mintima turo: Netanta Sorura vata vira rairake, hini vira amira hini are varaane turo, tiro.

³⁰ Minti tuvaro Mefibosetiva virara tiharo, Mpo, nora vaiintio, are qaqi kairaro Sibaavaqai ekaa vata vira varaarire. Kia te virara noraiqaake irirerave. Te vate are nena koqema kera oruran-tera anianara, virarama noraiqaake iruro, tura.

Devitiva Basalaira quahama amitora

³¹ Ho Basalaiva Gileaatihainaava nai vatuka Rogelimi kero avuhainaa vaiinti hampata Iotani Namari taqa varero vira hini mantaraini viri kareva otu vura.

³² Basalaiva 80 ihi varakero naampaiqama vuva vaura. Viva airi monu vatovara tiro, avuhainaava Mahanaimini vau entara kara varero viri vira amura.

³³ Minturara tiro, avuhainaava Basalairara tiharo, Are ti hampata Ieruharemini oru vairage te ariqaa koqemake raqikiare, tiro.

³⁴ Minti tuvaro Basalaiva nai tiva amiro tiharo, Nora vaiintio, te kiama airi ihi varike qutu vuainarara ti, qumina ainti Ieruharemini vuorave.

³⁵ Te 80 ihi vara kauraukara ti, kia te koqe okarave qora okarave koqemake tave vaunarave. Te karave namarive neha tavauraro vi haikava kia hiakaa irave. Ti aatovano kia koqe imanta te kia ho vaiinti nahenti ihi tiara irunarave. Te mintimake vauraukara ti, qumina ainti vaiha ai maara amiarorave.

³⁶ Avuhainaao, qumina are ti koqe okara autu timiterorave. Te qaqi ainti Iotani Namari taqa vare inaaraiqakaa orunte ai mini vuru karerave.

³⁷ Ai vuru mini kaarirara are ti qaqi kairage te tenta maaqaini anirante oru tenta noka qoka quntamataa vatukaraqi variqi vi, mini qutu vuare.

Ho ti maaqu Kimihaamuva maini vaivo. Avuhainaao, are vira qaqi kairaro viva aintiro vuarire. Are nana haikae vira autu amitareva irera, homa autinarave.

³⁸ Basalaiva minti tuvaro avuhainaava tiharo, Kimihaamuva homa tintiro vuanarove. Are vo haika tiriara vira autu amitaane tinara, ho te vi haikara vira autu amitarerave. Are nana haikarae ti irehara autu timitaane tinara, te vi haikaravata autu amitarerave, tiro.

³⁹ Minti tivakero avuhainaava nai navunaa vaiinti nahenti hampata Iotani Namari taqa varero hini mantaraini oruntero, Basalaira moqa kero Kotiva vira koqema amitaarire tiro, Kotira

aarama amitovaro Basalaiva nai maaqaini anirantero vuvaro

⁴⁰ viva namari taqa varero Giligaali vatukaini vuvaro Kimihaamuva Devitira hampata vura.

Ekaa Iutaa iqoka vaiintive, Isareri iqoka vaiinti hini kukave, vika avuhainaara vita vare Iotani Namari taqa vare hini mantaraini vura.

Isarerivata Iutaavata tironaarori vaura

⁴¹ Devitiva Giligaalini vaumanta ekaa Isareri vaiinti vika avuhainaa vaiintivano vaunaini orunte virara tiha, Nora vaiintio, nana kaarae tinavu qata vakaa Iutaa vika náiqai evaara aivata, ai vaiinti nahentivata, ai iqoka vaiintivata, ntite aniamanta ne Iotani Namari taqa vare aniavo? ti.

⁴² Isareri vika minti tumanta ekaa Iutaa vika náí tiva nimi tiha, Avuhainaa vaiinti viva tinavu ankuqiraava vaimantara ti, tenavu minturo. Ho nana kaarae ni araravano tinavuara itaivo? Tenavu kiama avuhainaara kara nama karaiti, kia viva i haikara voqavata naarumake vararaiti, tenavu vira qaqi quminama vite anuro, ti.

⁴³ Minti tumanta Isareri vika Iutaa vikara aqao ti, Avuhainaa vaiinti viva kia ni Iutaaqaqai raqikiraitiro, tinavu Isareriqaavata raqiki vaivama vaivo. Ne Iutaa vohaa ankuqai variamanta tenavu Isareri 10 ankunavu vau-narave. Tenavu Isareri airi anku vauraukara ti, tenavu naane avuhainaara vite aniataarave. Nantihae ne Iutaa karu ntuvake kia tinavu haararaiti, neqai vira vite aniavo? Avuni tenavu Isareri naane tiha, Kaiqenavu oru avuhainaa vaiinti vite aniare, turamanta ne naane oru vira vite aniavo, tumantavata, Iutaa vika voqavata kempuka uva tiha Isareri vika uva aatara kora.

20

Sebaava kia Devitira vevaaraini vaireva auti vaura

¹ Ho vi entara voqamakero antua aantua ti vau vaiintiva Sebaava Giligaalini vaura. Viva Bikirira maaqu Benaminira ankuqiraava vaura.

Viva *aanumaara/noma* vuaqakero naveraiti-haro, Kia tenavu Devitira vevaaraini vairerave. Tenavu kia Devitira ankuvauve vauro. Kia tenavu Iesira maaqu Devitira avataqi viererave. Ne Isareri vaiintivara, aniqe tentanavu maaqaini anirante vuare, tiro.

² Minti tumanta Isareri vika Devitira qaqira mini ke Sebaara hampata vura. Mintumanta Iutaa vikaqai Devitira vevaaraini vaiha vira avata vare Iotanihai Ieruharemini orunte vura.

³ Ho Devitiva nai avuhainaara naavuqi oruntero nai naata naantiaraaka 10 navu nai naavuqaa raqikiate tiro konavuka ntita varero vuru vo naavuqi komanta vokuka vinavukaqaa raqiki vaura. Devitiva ne vikaqaa kogemake raqikiate tivakero viva kia qaiqaavata vika hampata vaitomanta, vika tentoqa nahenti variantemake, variqi vivi, vuru qutu vura.

⁴ Avuhainaa vaiinti viva Amasaarara tiharo, Are oru Iutaa iqoka vaiinti naarama kera *untu/nutu* ruvaaquma kera ntita varera, hurae morae are ekaa vika hampata te iainanaini aniate,

⁵ tuvaro Amasaava oru vika naarareva vuvaro avuhainaava kaamato entava qumina aitarovaro Amasaava kia vaaka orurantero anura. (19:13)

⁶ Kia vaaka orurantero anuvaro avuhainaava Abisairara tiharo, Apasalomuva nora maara tinavuqaa vataivaro Bikirira maaqu Sebaava

voqavata nora maarama tinavuqaa vataanarove. Mintiantorave tira, are ti iqoka vaiinti ntitakera Sebaara avataqira vira, oru vira ravaaqavu kaane. Hauri viva nai iqoka vaiinti hampata kempukaiqamake vaantaavura aututaa vatukaraqi oru vairaqe tenavu kia ho vira ravaaqavu kaarorave, tiro.

⁷ Devitiva minti tuvaro Abisaivave, Ioaapira iqoka vaiintive, avuhainaaraqaa maimaraara raqikuka Keretihainaakave, Peletihainaakave, ekaa vo iqoka vaiintive, ntita varero Ieruharemi kero Sebaara avata varero vura.

⁸ Vika oru vivi, Gibeonini nora orivano vau-naini oruntovaro Amasaava vihairo ani vika nti-takora. Ioaapiva iqoka *sioti* nonkutero tavaarana *reti* rumpatero *ehai/muhupa* nai utaqi ntuvatoa Amasaara aqanto oru vuvaro muhupavano utaqihairo qaqini oqi vuvaro Ioaapiva nai kauqu kaanaaqaqohairo vira varora.

⁹ Ioaapiva muhupa vira tota varero Amasaarara tiharo, Ti qata vakaa, are hoe variaro? tivakero nai kauqu tanaraqohairo Amasaara okau utu varero unaqaraiqama kero vira moqa kareva autuvaro.

¹⁰ Amasaava Ioaapiva nai kauqu kaanaaqaini muhupa tuatora kia tavovaro Ioaapiva muhupa viraqohairo Amasaara arara raqontakero kuhia kovaro Amasaara ararautahaavano ekaa vatakanta ontontiaqa vuvaro Amasaava vaaka qutu vuvarora tiro, kia vira qaiqaavata raqontora.

Ioaapiva Amasaara arukero viraqaahairo nai vakaara Abisaikantiro Sebaara qaiqaa avata varero vura.

11 Ioaapiva Amasaara arukovaro Ioaapira iqoka vaiinti vovano oru Amasaara vaata tataaqa himpi vaiharo naveraitiharo, Ne Ioaapika Devitika mantaraini variaka, ne Ioaapira avataqi vuata, tiro.

12 Minti tivakero tavovaro Amasaara vaatavano nai naareqi aara tavaaraqaa vaumanta ekaa iqoka vaiinti aniha vira vaata taveha vauvaro vi vaiintiva Amasaara vaata aaraqaahairo rarau vuruvi ahakaqi kero tavunaqohairo vira aqu amitora.

13 Amasaara vaata aaraqaahairo rarau vuruvi ahakaqi komanta viraqaahai ekaa iqoka vaiinti vika Ioaapira hampata Sebaara avataqi vura.

14 Ho Sebaava viviro, Isareri vo anku vo anku vauka vara maini mainima kero, Abeli-Beti-Maka vatuka ekaanaini vitini vuraqi oruntomanta Bikirira anku vika ekaa ruvaqumavi, vira hampata vatuka viraqi oriqetora.

15 Mintumanta Ioaapira iqoka vaiinti vika Sebaava Abeli-Beti-Makaqi vaivo tu uvara iri, vika oru vi vatukara ututuma tora. Vika vaantaavura tataaqa vata raukuke vaumanta hini vaiintinavu vaantaavura viva hiqintuarire ti, katari noraqohai vaantaavura rukavi vaura.

16 Vika minti vauvaro vi vatukaraqi vauva avu aato vataa nahenti vovano vaantaavura qiataqaahairo naveraitiharo, Ne Ioaapira tivaro aniraqe te vira vataake uva tiare, tiro.

17 Tuvaro Ioaapiva oru vuvaro nahenti viva vira irero tiharo, Are Ioaapivave? tuvaro viva, Eo, te maa vikave, tuvaro nahenti viva virara tiharo, Nora vaiintio, are koqema kera iri vairaqe

te uva vo ai tiva amiare, tuvaro Ioaapiva, Ho tiraqe iriare, tiro.

¹⁸ Minti tuvaro nahenti viva tiharo, Haaru vaiinti nahenti uva tivata tiha, Are vo uva okara kia ho irirera, are Abelini oru viramanta vi vatanaaka vira okara ai tiva amiare, tiamanta vaiinti vika tiantemake mini vi variarave.

¹⁹ Ho iriane. Tenavu Isareri vatanaaka maa vatukaraqi vaurauka kia raqi vauraukave. Tenavu avuhainaa vaiinti vevaaraini vauraukave. Ho nana kaarae are maa vatukara vehi autu taiqa kareva auti variaro? Are Noravano Kotiva tinavu kaama timitai haikara qoraiqama karevae auti variaro? tiro.

²⁰ Minti tuvaro Ioaapiva aqao tiro, Kia te ai vatuka vehi autu kareravauve.

²¹ Bikirira maaqu Sebaava, Efaraimu aiqinai-hainaava King Devitira vevaaraini kia vairaitiro, vira navutaiqi vairave. Ne vi vaiintiraqai tinavu timiqe tenavu ni vatuka qaqi ke vuare, tiro. Viva minti tuvaro nahenti viva Ioaapira tiva amiro tiharo, Ho hura toqaqi tenavu vi vaiintira qiata vaantaavura maaqaahai vara vaavi aqu amiare, tiro.

²² Minti tivakero nahenti viva oru vi vatukaraqi vau vaiinti nahentika koqe avu aato nimumanta viva tuntemake, vika Sebaara aunta teqake vira qiata vara vaavi Ioaapira aqu amutura. Aqu amitovaro Ioaapiva *aanumaara/noma* vuaqa ko-manta vira iqoka vaiinti *aanumaara/noma* uva iri, vi vatukara ke nai maaqa nai maaqa vuvaro Ioaapiva anirantero King Devitira vaunaini Ieruharemini vura.

Devitira kaiqaqaa raqiki vauka vika nutu

²³ Ioaapiva ekaa Isareri iqoka vaiintiqaa raqiki vaura.

Jehoiadaara maaqu Benaiava Devitiraqaa maimaraara raqiki vauka Keretihainaakave, Peletihainaakave, vika noravano vaura.

²⁴ Adoniraamuva vaiinti vokuka ntita vatoqaqaa raqiki vaumanta vika karapuhi kaiqa voqaara, vo kaiqa vo kaiqa vare vaura.

Ahilutira maaqu Jehosafaativa King Devitiva varo kaiqarave, vo uvave, vukuqi qara nti vau vaiintiva vaura.

²⁵ Sevaava avuhainaa vaiinti vira qara ntuva amite vau vaiintiva vaura.

Sadokika Abiataaka Kotira kaiqa vara amite vautanta vaura.

²⁶ Jairi vatukaihainaava Iraava, vivavata Kotira kaiqa vara amite vau vaiintiva Devitira aaqanto vaiharo vi kaiqara vare vaura.

21

Devitiva Gibeoni vatanaakaqaa vuntu kora

¹ Devitiva avuhainaa vaiintivano vau entara karara nararaiqu entava qovarama viro taaramo ihara variqiro vura. Mintuvaro Devitiva Nora Kotira irero tiharo, Nana kaarae maa haikava qovaraigivo? tuvaro Noravano Kotiva vira tiva amiro tiharo, Maa haikara kaarave: King Soruva nai vaintivara hampata Gibeoni vatanaaka airtahaa arukora kaara vikaqaa nora uvama vaivo, tiro.

² Noravano Kotiva minti tuyaro Devitiva Gibeoni vika naaromanta anura. Gibeoni vika kia Isareri vatanaaka vairaiti, vika Amo vatanaaka

vo anku vaura. Ekaa hini Amo vatanaaka taiqa vumanta Gibeoni vikaqai qaqi vaura.

Haaru Isareri vika Nora Kotira autuqaa vohaa uva tiva taataute tiha, Kia tenavu Gibeoni qoraiqama nimitarerave tura.

(Iosuaa 9:20)

Minti tivatova vauvarovata, King Soruva Isare-riaravata, Iutaaravata iriharo vikarao tiro, viva Gibeoni vatanaaka vehi autu taiqa kareva auti vaiharo vika airitahaa aru taiqa kora.

³ Ho Devitiva Gibeoni vika naaramakero vikara tiharo, Te nana haikave ni autu nimitararave? Tenavu qora okara ni autu nimitaunarara iriha, te nantiakee vi uvara nunka kaari ne hove tivake, Nora Kotira aaraivaro viva tinavu nai vaiinti nahenti qaiqaa koqema timitaarire? tiro.

⁴ Tumanta Gibeoni vika Devitira nai tiva ami tiha, Oho, tenavu Soruraqihave, vira ankuqihave, *kori* monuve *silvaa* monuve varaariraro, vi monuva kia ho tinavuqi vai maarara taiqa kaanarove. Tenavu vo vatanaaka vaihara ti, kia ho Isareri arukararave, tuvaro Devitiva vikara tiharo, Ho te ni nana haikae autu nimitararave? tiro.

⁵ Tumanta vika vira nai tiva ami tiha, Soruva tinavu ankuqihairo kia vaiinti voqavanovata Isareri vataqaa variate tiro, viva tinavu Gibeoni vatanaaka qoraiqama timiteharo airitahaa harukorave.

⁶ Virara irihama tenavu ariara mintima turo: Noravano Kotiva Sorura nai vatuka Gibeaqihairo kaama tairara tira, are vira ankuqihaira vaiinti 7 navu tinavu timiraqe tenavu vi vatukaraqai Nora Kotira avuqaa vinavuka aruke vika vaata

katariqaa hiritaare, tuvaro Devitiva hove tiro, Te vinavuka ni nimirerave, tiro.

⁷ Devitiva Nora Kotira autuqaa Sorura maaqu Ionataanirara tivato uvara iriharo, Sorura nainti Ionataanira maaqu Mefibosetira qaqi vehakuma amitero, kia vira Gibeoni vatanaaka nimura.

⁸ Viva Risipaara maaqutanta, Amoniravata vo Mefibosetiravata nimiro, Meraapira maaqu 5 navuvata vika nimura. (Aiaara raavura Risipaava Sorura naata vovano vaura. Meraapiva Sorura raavuravano vauvaro vira vaati Adarieliva Mehoraihainaava Basalaira maaquvano vaura. Meraapiva Adarielira varatero qorainti vainti 5 navu vira vata amitora.)

⁹ Ho Devitiva vinavuka Gibeoni nimumanta vika vinavuka ntita vare aiqinaqaa vuru Nora Kotira avuqaa aruke katari aratoraqaa vinavuka vaata hiritora. Mintima komanta 7 navu vohaa vaka qutu vura. *Baalivano* mpeqaiqura hoqaramate teqareka u entara vi vaiintinavuka arukora.

¹⁰ Vinavuka arukovaro Aiaara raavura Risi-paava memeraa kaukiqohai aututo tavunara varero, vinavuka vaata nora oriqa vatonaini vuqitero mini vaiharo vinavuka vaataqaa raqikiqiro vi vaura. Aatitoraqaa viva mati ne vau uvirika ruhaaqiqiro viviro, entaqi qaakau aantauvahivano nevorave tiro, vinavuka vaataqaa raqiki vaura. *Baali* teqo entaraqaahairo Risi-paava mini variqiro vuvaro nora aaqu ntuaina entava anintora.

¹¹ Ho Devitiva Risipaava autu okarara iriro,

¹² viraqaahairo viva oru Gileaati vataini Jabesh-hainaakara Sorura vuhaarivata vira maaqu Ionataanira vuhaarivata timiate tiro vura.

(Haaru Pirisia vika Giliboa Aiqinaqaa Soruka Ionataanika aruke vitanta vaata Beti-Sani vatukaini vaiinti nahenti ruvaagumavi vauraqaa hiritomanta Jabeshhainaaka entaqi ani evaara vitanta vaata vare vura.)

¹³ Ho Devitiva Soruka Ionataanika vuhaari varero, vaiinti 7 navu aruke hiritoka vuhaarivata varora.

¹⁴ Devitiva tumanta vika Benaminira ankuvano vau vatara Sela vatukaini Sorura qora Kisira quntama toraqi vuru vika vuhaarivata quntama tora. Vika avuhainaava ekaa uva tuntemake autukovaro Kotiva karara nararaqura taiqa nimitora.

Isareri vika qaiqaa Pirisia hampata raqura

¹⁵ Ho Pirisia qaiqaa Isareri hampata raqura. Vi entara Devitiva nai iqoka vaiinti ntita varero Pirisia hampata raquqiro vuvaro vira kempukavano kia ho vauvaro

¹⁶ Pirisia vaiinti vo Isibi-Benopiva kaiqe te Devitira arukaare tura.

Vi vaiintiva vukai vuhaantaari vataava vauvaro vira vaantaara maaravano 3 kilo uritarero vauvaro viva qaraaka iqoka paipevata rumpatoya oru Devitira arukareva auti vauvaro

¹⁷ Seruiara maaqu Abisaiva vi vaiintira tavero ani vira arukero Devitira ruaruama amitora.

Mintumanta Devitira iqoka vaiinti nai kauqu aiqiqaa aqukeha tiha, Ho tenavu ai qioqama tauro. Tenavu iqoka raquaina entara are kiama ho tinavu hampata vinarave. Ova koqeva tinavu

ataama timitaintema kera, are tinavu Isareri ovavano varianarave. Navutaaka vi ovara qimpa kevorave, tura.

¹⁸ Ho vo enta Isareri vika qaiqaa Pirisia hampata Gopi vataini raqura. Vi entara Husaihainaava Sebekaiva oru vukai vuhaantaari vataa vaiinti Saapira arukora.

¹⁹ Vo enta Isareri vika qaiqaavata Pirisia hampata Gopini iqoka raqi vauvaro Pirisia vo Getihainaava Golaiaativa, vivavata nora vaiintiruhaavano vauvaro vira vaantaara aquvano nora qora vaura. Mintimakero vauvarovata, Betarihemihainaa vaiinti Iaare-Oregimira maaqu Elihanaaniva Golaiaatira vira arukora.

²⁰ Ho vo enta vika qaiqaa Getini iqoka raqi vauvaro Pirisia vovano nai vukai vuhaantaari vataava vaura. Vi vaiintira hini kauqu hini kauquqaa vuqa 6 navu vauvaro, vira aiqum hini hiniqaavata 6 navu vaura.

²¹ Ho vi vaiintiva oru vaiharo Isareriara antua aantua ti vauvaro Devitira vakaara Samaara maaqu Ionataaniva vira arukora.

²² Vaiinti 4 navu vika kaivaqaukavara Getihainaaka vikavata vukai vuhaantaari vataaka vaura. Ho Devitiva nai iqoka vaiinti hampata vika arukora.

22

Devitiva ihi tura

¹ Noravano Kotiva navutaaka kauqu qihairovata Sorura kauquqihairovata Devitira ruaruama amito entara Devitiva Nora Kotira autu tuahera keharo maa ihira tura:

² Nora orivano ti antua timitaintema kero, Noravano Kotiva ti antua timite vaivo.

Kempuka vaantaavura voqaarama viva ti ututumate vaimanta te ho vauro.

Viva navutaaka kauquqihairo ti ruaruama timite vaivama vaivo.

³ Nora orivano ti antua timitaintema kero, ti Variqavano ti antua timite vaimantara ti, te vira vataake variari ti navutaaka kia ti qoraiqama timitevarave.

Kainkevano vaiinti antua amitaintema kero, viva tiqaa koqema kero raqiki vaimanta vaunarave.

Vira kempukavano navutaaka kauquqihairo ti ruaruama timite vairave.

Kempuka vaantaavura avutaqi variaka ho variantemake, te viva inaini vaiha koqemake vauro.

Voqamake nai kena vaiinti ntaihe varia vaiintika ti harukaare tiavaro, viva vika kauquqihairo ti ruaruama timite vaivo.

⁴ Te Nora Kotira aauraro viva navutaaka kauquqihairo ti qaqini vara kairara ti, tenavu vira autu voqavata tuahera kaariravama vaivo.

⁵ Huvura namarivano kumpetaqiro tuviharo vaiinti raaqu varero muntuvi raqutu kareva auti vaintema kero, navutaaka ti arukeva aumaiqimanta vaunarave.

Huvura namarivano naaho maata qoraiqama kaintema kero, qora haika vo haika vo haikavano ti qoraiqama timitaimanta vaunarave.

⁶ Kunavano aantau arukareva kahe kahe-maqiro vintema kero, qutira haikavano ti ravaaqavu kareva auti vaimanta vaunarave.

Vaara vuitaiva aantau ravaaqavu kareva in-tema kero, qutira haikavano qaiqaa qaiqaavata ti ravaaqavu kareva auti vaimanta vaunarave.

⁷ Te qutu vuarirava mintimakero aumanto vaimanta te qoraiqamavi vaunaraqihai Nora Kotira aare vaunara.

Ti Variqavano ti kahaqiarire ti, te vira aarauraro viva nai naavuqihairo ti uva irira.

Te virara tiha, Mpo, Noravauvo, ti kahaqiane, turaro viva aato ti timiro ti uva irira.

⁸ Viva ti uva irivaro vira arara itaivaro vat-uravano utivaro vatavano qaki qaki i vaivaro, naaruva tuqavano voqama kero qakaa qakaa iharo vaira.

⁹ Mintivaro vira aiqianahairo iha muravano oru vivaro vira noqihairo ihavano aitarero voqama kero iteharo tatoqaqiro vivaro vira noqihairo ihauravano aitarero itaqiro vi vaira.

¹⁰ Viva naaruva qantua kero viraqihairo tu-vivaro vira aiqiu taraini voqama kero konkira ari tonavuva vaimanta

¹¹ kempuka *enselinavu* vira vita kaavaro uviri aroka voqaa uvaivano vira vita varero tuvi vaivaro

¹² viva konkira ariraqohairo nai viri vaata naavuma taivaro vankora tonavuvano vira utu-tuma taivaro

¹³ viva inaini voqamakero ataa iharo vaivaro *taaru/kaampura* ntivaro aaquakaavano voqama kero utuqiro vi vaira.

¹⁴ Naaruvavano karara tintema kero, Noravano Kotiva uva tira. Nai virini vaiva uva timanta vataini variaka vira uva iriara.

¹⁵ Vaiintivano veva aruqi vintema kero, viva

aaquakaa aquka aquka iharo navutaaka raumpirima kaimanta vi anima vuara.

¹⁶ Noravano Kotiva nai navutaaka nitiharo nai aiqianahairo aiho vuaqa kaivaro nora uvaivano utintema kero, vira aihovano nora namari raira kaivaro, namari veva muntukaraqi vai vatava qoqaa vaivaro vata tuqavanovata qoqaa vaira.

¹⁷ Noravano Kotiva naaruvaihairo nai kauqu tutukero varuva namariqihairo ti utu varero mpaqi vaari qaqini kaira.

¹⁸ Ti iri qoraiqama timite variakave, ti navutaakave, vika kempukavano ti haatara kareva auti vaivaro Noravano Kotiva vika kauquqihairo ti ruaruama timitaira.

¹⁹ Te nora maaraqi vauraro ti kempukavano kia ho vai entara, navutaaka ti hampata iqoka raqireka anintaavaro Noravano Kotiva ti antua timiteharo

²⁰ ti tivita varero navutaaka kia ho harinaini, nahai kanta ti vuru kaira. Vira muntukavano tiriara vaivarora tiro, viva mintira.

²¹ Te avuqavuqamake kaiqa vare vaunarara tiro, Noravano Kotiva ti koqema timitaira.

Kia tiqaa uva vaivarora tiro, viva ti koqema timite vaira.

²² Te Noravano Kotiva tivatai uvara iriqi vi vaunara.

Kia te tenta Variqa tauvaqa utu amiteha qora kaiqa varaunara.

²³ Viva vo uva vo uva tiva vataira te iriqi viha, kia vira uva voqavata raqa kaunara.

²⁴ Kotiva tavaivaro kia vovano vo haika kaara tiqaa uva vataarirava vaira.

Viva tavaimanta te qora kaiqa varaarorave ti, tentaqa koqemake raqikiqi vi vaunara.

²⁵ Noravano Kotiva te avuqavu ni vaunarara iriharo tiqaa koqema kero raqiki vaira. Viva tavaivaro kia vo uvavanovata tiqaa vaira.

²⁶ Noravauvo, te tavauraro ariara kem-pukaiqamakero iriqiro vi vai vaiintira, are nai viraravata noraiqaakera iriqira vi varianarave.

Kia viraqaa uva vai vaiintiva vaivara are kia vi vaiintiraqaa uva vatenarave.

²⁷ Takuqi vai okarara nai avu aatoqi iri vai vaiintiva vaivara, are nena takuqi vai okarara vira umiqe varianarave.

Nai avu aatoqi qora okarara iri vai vaiintiva vaivara are vira navutaiqama amite varianarave.

²⁸ Kia nai autu tuahere varia vaiinti nahentika variavara are vika kahaqi varianarave.

Vika nai nutuqai tuahere varia vaiinti nahentika variavara are vika nutu vatainiqamake varianarave.

²⁹ Noravauvo, are ti aara ataama timiteravama variaro.

Konkira ariva tiqaa vaivara, are vira vara qaqini kera, koqema kera ti ataama timite varianarave.

³⁰ Are ti kempukaiqama timitairaqe te homa tenta navutaaka hampata iqoka raquqi virarave.

Are ti Variqavano ti kahaqiraqe te homa navutaaka ori vaantaavura aututeraqi vaatinte vika naatara kaainarave.

³¹ Kotiva vare vai kaiqava vaireva, ekaa vi kaiqava koqe kaiqama vairo.

Noravano Kotiva tivatai uvava quqaa uva vairara tiro, vaiintivano homa vi uvara iriharo viraqaa muntuvi varianaro.

Tinavu mantaaga timitaane ti vaika, viva kainke voqaara vika antua nimitaanaro.

³² Noravano Kotiva viva Variqavano vaivaro kia variqa vovanovata vaira.

Vivaqaima nora ori voqaara kempukavano vaiharo tinavu antua timite vaira.

³³ Kotiva ti kempukaiqama kaimanta te aaraini vi vauraro viva tiqaa koqemakero raqiki vaimanta ni vaunara.

³⁴ *Diaa* aantauvano aiqinaini niharo kia kuntavaivaima varero kaavu ntiraitiro, koqema kero nintema kero, viva ti aiqutanta kempukaiqama timitaimanta te onkaiqi niha kia kaavu ntiraiti, ho ni vaunara.

³⁵ Viva iqoka raqua okarara ti humiqe vaimanta te kempuka huru, *baraasi* oriqohai aututaa hurura ho hinta utuke aruainara.

³⁶ Noravauvo, are ti antua timitehara, ti ruaruama timite variaravave.

Are ti kahaqiamantara ti, te vaiinti nahenti nivuqaa nora autu vataukama vauro.

³⁷ Are koqe aara ti autu timitaaravera te viraqaa nuraro ti aiqivano kia variri ntaimanta kaavu ntunarave.

³⁸ Te tenta navutaaka ntataqi viha vika vehi autu kaunara.

Te vika ntataqi viha kia tuqantaa taqantaa iraiti, kempukaiqamake ntataqi vivi, oru vika aru taiqa kaunara.

³⁹ Te vika ntaihe kauramanta vika ti aiqutaraini hiqinti kia qaiqaavata himpuara.

⁴⁰ Are ti kempukaiqama timitaaramanta te tenta navutaaka hampata raquqi vivi vika naatara kaunara.

⁴¹ Are ti navutaaka qetara haika nimiaramanta vika ti aatu qetake te unanaihai kantama vuara.

Ti navutaiqi varia vaiintika te vika vehi autu taiqa kaunara.

⁴² Vika naveraitiha, Mpo, vovano tinavu kahaqiane tiavarovata, kia vovanovata vika kahaqira.

Vika Nora Kotira aaraavaro viva kia vo tiraitiro, kia vika kahaqama nimitaira.

⁴³ Vaiintivano vata rukokakima kero ataarentuva kaintemake, te vika rukokakimake qoraiqama nimitaunara.

Horavano aaraqaa viraqaa vi ntavate ai ntavate iantemake, te vika rukavu raakavuma kaunara.

⁴⁴ Noravauvo, vo kiaka tiriara viva tinavuqaa raqikiantorave ti, ani ti hampata iqoka raqi variakaqaahaira ti ruaruama timitera, ti noraiqama kaaramanta te vo vatanaa vo vatanaakaqaa raqiki vaunara.

Te tota kia tavauna vatanaaka, vate te vikaqaa raqiki vauramanta

⁴⁵ vika ani ti aaqanto kankakaavi vaiha ti uva koqemake iri variara.

⁴⁶ Vika ti aatu qeteha aiqau kauqu ntiri ntiri i vaiha nai vaantaavura ututuma taa vatukara, vo vatuka vo vatuka qaquirake, ani ti vevaaraini variara.

⁴⁷ Iriate. Quqaama Noravano Kotiva qaqi variqiro vi vaivo. Nora orivano vaiinti antua

amitaintema kero, viva ti antua timitaivama vaivo. Ne vira autu tuahera kaate.

Ti antua timitaira, ne vira autu noraiqama kaate.

Ti ruaruama timitaira, ne vira autu noraiqama kaate.

⁴⁸ Vivama ti kahaqama timite vaimanta te navutaaka naatarake vaunara.

Viva vo vatanaa vo vatanaaka ti vevaarainiqama kaimanta te vikaqaa raqiki vaunara.

⁴⁹ Viva navutaaka kauquqihairo ti ruaruama timite vaira.

Noravauvo, vokiaka iqoka raqiha ti haatara kaare tiavaravata, are vika kauquqihaira ti tivita qaqini kaanarave.

Voqamake nai kena vaiinti ntaihe variaka ti aru kaare tiavara, are vika kauquqihaira ti ruaruama timitaanara.

⁵⁰ Noravauvo, are mintianarara ti, te vo vatanaa vo vatanaaka avutana vaiha ai autu tuahera karerave.

Te are kaiqa vara timitaanarara iriha ihi tivaqi viha ai autu tuahera karerave, turo.

⁵¹ Noravano Kotiva ti Devitika noraiqama kaimanta te avuhainaa vaiintivano vauraro viva ti kahaqimanta te qaiqaa qaiqaavata tenta navutaaka naatarake vaunara.

Te viva kaama taika vauraro vira muntukavano tiriara vaira.

Viva tintaravata, te kuvuarama taariraukaravata ekaa enta muntuka vateharo variqiro vuanarove, tiro. Devitiva minti tivakero ihi tura.

23

Devitiva ekaara uva tura

¹ Devitiva ekaanaini maa uvara tura: Te Iesira maaqu Devitika mintima turo:

Tinavu kaivaqara Iekopira Variqavano ti kaama tero noraigama kaimanta te avuhainaa vaiinti vauraro viva vaiinti nahenti nivuqaa ti nora autu timirave. Viva mintirara ti, te koge ihi Isareri tiate ti, vo ihi vo ihi tivake qara ntuva taunara.

² Nora Kotira Maraqravano nai uva ti noqaahairo ti vaivo. Vira uvavano ti noqi vaimanta te vi uvarama ti vauro.

³ Isareri Variqavano viva tinavu Isareri antua timite vai oriva vaiharo tiriara tiharo, Avuhainaa vaiintivano ti Kotika aatu qeteharo ti vevaaraini vaiharo avuqavuvuqama kero vaiinti nahentiqaa raqiki vaiva vaireva,

⁴ vi vaiintiva kuarivano toqaqi uruntero koqema kero ite vaivaro kia tonavuvanovata kuari avu mantaaqa kaira voqaara vairamanta vaiinti nahenti virara quaheha vaivarave.

Aaquvano ntuvakero tanta vivaro varavuvano ahika mareqaahairo aera aera i vaira voqaara vi vaiintiva vairamanta vaiinti nahenti virara quaheha vaivarave.

⁵ Kotiva ti hampata uva vo tiva taatau tairara tiro, viva kiama vi uvara qaqira kero vo uva tiraitiro, ekaa entama vi uvara avataanarove.

Viva mintimakero ti anku koqema nimitaqiro vuanarove.

Viva ti kahaqiharo ti muntukavano vaina haikara vo haika vo haika ti timiraqe, te koqe-make variqi vuare.

⁶ Ho te mintimake variqi vuarirauka vauramanta qora okara auti variaka auqu vai naaquntara teqake iha quara taavaro ita vintemake, vika taiqa vivarave.

Vaiintivano auqu vai naaquntara nutu ruvaaquma kareva iharo, kauqu rantega kaantorave tiro, viva vira kia kauquqohai utu vararaitiro,

⁷ *aini* kauruve, vaantaara aquve, varero viraqohairo auqu naaqunta vohaaraqaa rupikero ruvaaquma kero iha quara kaivaro ita taiqa viraive, tiro.

Devitiva minti tura.

Devitira Iqoka Vaiinti Taruka nutu

⁸ Devitira Iqoka Vaiinti Taruka Taaramonavu nutu:

Vinavukaqihairo Iosepi-Basebetiva Takemoni ankuqiraava, avuni vaura. Vo enta viva vaantaara varero navutaaka 800 navu hampata raqiharo, vohaa vi entaraqai ekaa vika aru taiqa kora.

⁹ Viva vauvaro Ahohira ankuqihainaa vaiinti Dodora maaqu Eleasaava, viva taaramonavuqihairo iqoka vaiinti taruva vovano vaura.

Vo enta Eleasaava Devitikantiro vaumanta Pisisia Isareri hampata raqireka anumanta Isareri vika naatu qetake ruqemake vuvaro

¹⁰ Eleasaava nariaraa mini kempukaiqama kero vaiharo Pisisia ntaihe vaura. Viva vukaiqaakero raquqi vuvaro vira kauquvano

paama tivakero iqoka paipe aquqaa taatau vuvaro viva iqoka paipe tuta kaarirava kia ho vaura. Ho Noravano Kotiva vira kahaquvaro viva iqoka raquqiro viharo Pirisia vika naatara kora.

Viva vika naatara komanta Isareri vika orurante Eleasaava unaini aninte tavovaro viva Pirisia vika aru taiqa komantara ti, vika navutaaka iqoka utavaaqa rahunkuke varevaqai vaura.

¹¹ Agira maaqu Haraaqihainaava Samaava, viva taaramo vaiinti vinavukaqihairo iqoka vaiinti taruva vovano vaura.

Vo enta Lehi vatukaini naavara naaho vau-naini Pirisia vika ruvaaqumavi vaumanta Isareri vika tave qetake vura.

¹² Mintuvaro Samaava kia qetaraitiro, viva naaho avutaqaa himpi vaiharo Pirisia vika vi karara varevorave tiro, kempukaiqama kero iqoka raqiharo vika airitahaa arukora. Vi entara Noravano Kotiva Samaara kahaquvaro viva Pirisia airitahaa naatara kora.

Devitira iqoka vaiinti taruka 30 navu

¹³ „Ho Devitira iqoka vaiinti vokuka iqoka vaiinti tarukavata vaura. Vika vinavuka autu ntareka *Iqoka Vaiinti Taruka 30 navuve* tura.»

Vo enta, kara mpeqaiqura qantu entara, Pirisia iqoka vaiinti vonavu ani nái *seri* naavu maaga Refaimi Uqitaini kaqate vauvaro Devitiva Adu-laamu Onavuqi vaumanta Devitira *Iqoka Vaiinti Taruka 30 navuqihai* taaramonavu oru Devitira tavareka oruntora.

14 Vi entara Devitiva „Adulaamu Onavuqi„ kukeqa viharo vaunaini vaumanta Pirisia vokuka Betarihemini vatukaini vaura.

15 Mintuvaro Devitiva voqama kero namari naataa uvaro tiharo, Mpo, Betarihemini genti aumanto vai ruvu namarira ti voqama kero naataa ivo. Vovano kaqa varero viri ti timirera, te hove tiataarave, tiro.

16 Devitiva minti tumanta iqoka vaiinti taruka taaramonavu Devitiva namariara tu uvara iri, vinavuka himpi mini oru namari kaqareka vura. Pirisia vika Betarihemiqi vaiha maimaraara raqiki vaumanta taaramo vaiinti vinavuka kia qetaraiti, oru Devitiva ruvu namariara tura kaqa vare viri vira amura.

Vira viri amuvaro viva vi namarira kia naraitiro, viva *ofaa* voqaara Nora Kotira qihia amitero

17 tiharo, Oho, Noravauvo, te maa namarira naarorave. Navutaaka vi vaiintinavuka arukerara kia noraiqaake iriraiti, maa namarira kaqa vare viri ti timiavo. Navutaaka vinavuka arukaatirio, vinavuka naarevano tiqama vaitirio.

Virara irihama te maa namarira vinavuka naare voqaara ntaira hauri naarorave, tivakero kia vi namarira nora. Ho Devitira iqoka vaiinti taruka taaramonavu kia nai qaqi variqi virara noraiqaake iriraiti, vinavuka mintura.

18 Abisaiva *Iqoka Vaiinti Taruka 30* navuqihairo vika qiata vaiintivano vaura. Abisaiva Ioaapira vakaava vauvaro vitanta nova Seruiava vaura.

Ho vo enta Abisaiva nai vaantaaraqohairo navutaaka 300 navu hampata raquqi viharo vika

ekaa arukora. Viva minturara ti, taaramo iqoka vaiintinavu nora autu varontema kero, vivavata nora autu varora.

¹⁹ Vira nora autuvano voqavata uritarero vauvaro viva *Iqoka Vaiinti 30 navuqihairo* nora vaiintivano vauvarovata, vira autuvano kia *Iqoka Vaiinti Taruka Taaramonavu* nutu naatara kora.

²⁰ Ho Jehoiadaara maaqu Benaiaava Kapaseli-hainaava, vivavata iqoka vaiinti taruva kem-pukaiqama kero navutaaka hampata iqoka raqi vaura.

Vo enta viva Moapihainaa iqoka vaiinti taruka taaraqanta aru kora.

Vo enta *taaru/kaampura* aaqu ntuva kovaro Benaiaava *ruvuqi/mpumpiqi* otiqetero *raioni* vo aru kora.

²¹ Qaiqaa vo enta viva Isipi vaiinti vo, nora vaiintiruhaa aru kora. Isipi vaiinti viva vaantaara tuatovaro Benaiaava kaavu varero vikantiro raqiharo Isipi vaiinti kauquqihairo vira vaantaara raqiakero viraqohairo nai vira arukora.

²² Benaiaava mintima kero raqurara tiro, vira autuvano *Iqoka Vaiinti Taruka 30 navu* nutuqihairo nora autu vaura.

²³ Mintuvarovata, vira autuvano kia *Iqoka Vaiinti Taruka Taaramonavu* nutu naatara kora.

Devitiva vira noraiqama kovaro viva viraqaa maimaraara raqiki vau vaiintika qiata vaiintivano vaura.

²⁴ *Iqoka Vaiinti Taruka 30 navu* nutu:

Asaheriva (Ioaapira qatavano)

Elihananiva (Dodora maaqu Betarihemi-hainaava)

- 25 Samaaka Elikaaka (vitanta Harotihainaataanta)
- 26 Helesiva (Peletihainaava)
Iraava (Ikesira maaqu Tekoa vatukaihainaava)
- 27 Abieseva (Anatotihainaava)
Mebunaiva (Husaihainaava)
- 28 Salamoniva (Ahohira ankuqihainaava)
Maharaiva (Netofi vatukaihainaava)
- 29 Helepiva (Baanara maaqu Netofi vatukaihainaava)
Itaiva (Ribaira maaqu Benamini vata Gibeavatukaihainaava)
- 30 Benaiaava (Piratonihainaava)
Hidaiva (Gasa onkaiqihainaava)
- 31 Abi-Aliboniva (Arabaihainaava)
Asamavetiva (Bahurimihainaava)
- 32 Eliabava (Salibonihainaava)
Jasenira maaqunavu
Ionataaniva
- 33 Samaava (Haraara ankuqihainaava)
Ahiamuva (vira qova Saraava Haraara ankuqihainaava)
- 34 Elifeletiva (Ahasibaira maaqu Makaihainaava)
Eliamiva (Ahitopelira maaqu Gilohainaava)
- 35 Hesarova (Kaamelihainaava)
Paraiva (Araapihainaava)
- 36 Igaliva (Nataanira maaqu Sobaihainaava)
Baniva (Gatihainaava)
- 37 Selikiva (Amoni vataihainaava)
Naharaiva (Berotihainaava Ioaapira auvihevava varova)
- 38 Iraava (Itaraa ankuqihainaava)
Garepiva (Itaraa ankuqihainaava)

³⁹ Uriaava (Hitiqihainaava)
Vi vaiintika vaireka, 37 navu vaura.

24

Devitiva iqoka vaiinti kaara ntura

¹ Ho qaiqaa vo haika kaara Noravano Kotiva Isareriara voqama kero arara itovaro viva Devitiva vika qoraiqama nimitaarire tiro, virara tiharo, Are oru Isareri vaiintivata Iutaa vaiintivata kaara ntuane, tiro.

² Minti tuvaro Devitiva nai iqoka vaiinti qaa raqikura Ioaapirara tiharo, Are nena iqoka vaiinti noranavu ntita varera, ekaa Isareri vata maata Daani vatuka *notihairave*, Beseba vatuka *sautihairave*, mini mini vi anihara, ekaa Isareri qia varia ankuka vika iqoka vaiintive, vika ho iqoka raqi vaiintikave, nenavu vika vika nutu vukuqi qara ntuva timitaiqe te vika nanti nantimae variara iri tavaare, tiro.

³ Minti tuvaro Ioaapiva avuhainaa vaiintiarara aqao tiro, Noravano Kotiva ai Variqavano viva ai iqoka vaiinti airiqama kaira vika nai airitahaa vaivara are nena avuqohaira vika tavairera, te hove tiataarave. Avuhainaa, nantiharae are vika kaara ntireva auti variaro? [Kia mintiataarave,] tiro.

⁴ Ioaapiva minti tuvaro avuhainaava kia Ioaapira uva iriraitiro, kempukaiqama kero tumantara ti, Ioaapiva nai iqoka vaiinti noranavu vatamakero avuhainaara mini ke, Isareri iqoka vaiinti kaara ntireka vura.

⁵ Vika Ieruharemi ke otunte Iotani Namari taqa vare oru Aroe vatuka tataaqa nai *seri* naavu

maaqa kaqate vaiha, vaiinti nutu varora. Aroe vatukavano uqitaini vaumanta Gaatira ankuvano mini vaumanta vinavuka vika nutu vare viraqaahai verara Jase vatukaini vura.

⁶ Viraqaahai vika Gileaadini vi, Hiti vatanaaka vaunaini Kadesini vi, Daani vatukaini vi, viraante otu Nora Namari auvahini vau vatukara Saidonini vura.

⁷ Ho Saidonihai vika *sauti* mantaraini Nora Namari auvahini vau vatukara, vaantaavuravano ututumato vatukara Taiaa vatukaini vi, Hivi vatanaakavata Kenaani vatanaakavata vo vatuka vo vatukaqi vaunaini vi, ekaara Iutaa vatanaaka Nekevi Aahara Vataini Beseba vatukaini vura.

⁸ Mintimake vinavuka 9 tora 20 enta Isarererivataini vi aniha, ekaa iqoka vaiinti nutu qara ntuvaqi vivi, qaiqaa Ieruharemini anirante vura.

⁹ Ioaapiva vuru avuhainaa vaiinti tiva amiro tiharo, Isarererini ho iqoka raqi vaiintika vaireka, 800,000 variamanta Iutaini ho iqoka raqi vaiintika vaireka, 500,000 variavo, tiro.

¹⁰ Ioaapiva minti tuvaro Devitiva vaiharo iruvaro viva nai kempukaiqama keharo ekaa iqoka vaiinti kaara ntuatae tu uvava kia koge uva vauvaro viva oho tiro, Te kia Isarererini iqoka vaiinti kaara ntuataarave, tivakero Nora Kotira aarero tiharo, Mpo, Noravauvo, te vi okarara autiha ai qoraiqama amitaunarave. Mpo, Noravauvo, te ariara mpo ike tihama vi uvara nunka timitaane, turo. Te kia avu aato vataa vaiinti voqaantemake, vi okarara autu kaunarave, tiro.

¹¹⁻¹² Minti tuvarovata, Noravano Kotiva paropeti vaiinti Gaatira tiva amiro tiharo, Devitiva qora okara autira kaara te

vira qoraiqama amitarerave. Te maara taamonavuqohai vira qoraiqama amitarerave. Te vira qoraiqama amitaaina maarara taamonavuqihai taaraqanta qaqirake, vohaiqagohai vira qoraiqama amitarerave. Viva nai antuqa vainara kaama tairaqe te vi maararaqohai vira qoraiqama amitarerave. Ho are vi uvara vur u vira tiva amiane, tuvaro vira qararaa toqaqi Gaativa Noravano Kotiva tu uvara vuru Devitira tiva amura.

¹³ Viva Devitirara tiharo, Noravano Kotiva ariara taaramo maaraqihaira vohaiqa kaama tairaro viraqohairo ai aruarire. Taaramo maara maantimama vaivo:

1. Te karara noraiqamake aavoqi entara qovarama kaariraro 7 ihinavuara ai vataini variqiro vuanarove.

2. Te navutaaka qaqi kaari vika ani taaramo torara ni hampata raquqi viha ni aru ntata kaimanta ne vika naatu qetake ruqemake vi anivarave.

3. Te qora rovara qovarama kaariraro vi rovarava taaramo enta Isareriqi vi aniharo ai vaiinti nahenti ntaihaanarove.

Are koqema kera nena avu aatoqihaira irikera ti tiva timiraqe te anirante ai uva vuru Nora Kotira tiva amiare, tiro.

¹⁴ Gaativa minti tuvaro Devitira vi uvara iriro tiharo, Mpo, ti muntukavano voqamakero qoraiqimantama vauro. Mpo, tenavu navutaaka kauquqi variarera, vika anomake tinavu qoraiqama timitevarave. Noravano Kotiva voqamakero tinavu aaqurihama timite vaiva vaiman-

tara ti, vira qaqi kairaro viva nana haika tinavu autu timitareva iainara autuarire, tiro.

¹⁵ Devitiva minti tuvaro Noravano Kotiva qora rovara qovarama kovaro vi rovarava taaramo enta variqiro viharo ekaa Isarerini vi ani vau-manta Isareri vaiinti nahenti 70,000 qutu vura.

¹⁶ Noravano Kotiva atito *enseliva* Ieruharem-ini oruntero, nai kauqu tututero Ieruharemiqi vaauka vehi autu taiqa kareva auti vauvaro Noravano Kotiva vaiinti nahenti airitahaa qutu vurara iruvaro vira muntuka qoraiquvaro *enseliara* tiharo, Hove. Nena kauqu tututaanara qaqini vara kaane, tiro.

Minti tuvaro vi entara Noravano Kotiva atito *enseliva uiti* nora vareha vuhaantaari aquke vau vatukaraqaa himpiro vaura. Vi vatava vaireva, Jebusi vatanaa vaiinti Araunaara vatavano vaura.

¹⁷ Ho Devitiva vaiinti nahenti aruke vau *enselira* taveru, viva Nora Kotirara tiharo, Mpo, tema ai uva raqa kauraukama vauro. Te maa vaiinti nahentika sipisipi qoka voqaara vaiha qora okara autu kauramanta vika kia qora okara autuakave. Kia vika qoraiqama nimitaraitira, are tivata ti vainti nahentivata qoraiqama timitaane, tiro.

¹⁸ Devitiva minti tuvaro vohaa vi entara Gaativa oruntero Devitirara tiharo, Vururaqaa Jebusihainaa vaiinti Araunaava i vatava vaimanta mini *uiti* nora vareha vuhaantaari vuru ke varianainima vaivo. Ho are oru vi vataraqaa Nora Kotira *ofaa* tainta vo autu amitaane, tiro.

¹⁹ Gaativa minti tuvaro Devitiva Noravano Kotiva vira noqihairo tiva amuntema kero, mini vura.

²⁰ Viva oruntovaro Araunaava kaiqa varon-aihairo vuavu tavovaro avuhainaa vaiintivano nai nora vaiintinavu hampata viva vaunaini uri vauvaro viva vinavuka ntita kareva otuntero avuhainaa vaiinti avuqaa kankakaa viro nai viri vatainiqama kero

²¹ Devitira irero tiharo, Avuhainao, are nanae ti tavareva uruaro? tiro.

Minti tuvaro Devitiva vira tiva amiro tiharo, Te are iana vataraqaa *uiti* vareha vuhaantaari vuru ke varia vatara koqaamake vararerama ururo. Nora aiha viraava vaiinti nahenti ntaihe vaiva taiqa vuarire ti, te vi vataraqaa Nora Kotira *ofaa* tainta autu amitarerave, tiro.

²² Minti tuvaro Araunaava Devitirara tiharo, Avuhainao, are vata maa varehara kia koqaama kera vararaitira, qaqi varaane. Are Nora Kotira iha quara amitareva ina haikaravata qaqi varaane.

Are homa purumakau maavata varera Nora Kotira *ofaa* iha quara amitenarave. *Uiti* ruquti varia katarirave, purumakau auntaqaa rumpataa katarirave, ekaa vira varera, viraqohaira *ofaa* taintaqaa Nora Kotira iha quara amitaane.

²³ Avuhainao, te Araunaaka ekaa vi haikara ai qaqima amuro, tiro.

Minti tiva kero viva qaiqaa tiharo, Mpo, Noravano Kotiva are virara *ofaa* iha quara amitenarara iriharo viva ai quahama amitaarire, tiro.

²⁴ Viva minti tuvaro avuhainaava Araunaarara aqao tiro, Te ekaa vi haikara iriha ai koqaa amirerave. Te kia qaqi varataaina haikara Nora Kotira

ofaa autu amitarerave. Te koqaama taainaraqo-
hai Nora Kotira *ofaa* autu amitarerave. ʘMinti
tivakero Devitiva *silvaa* monu 50 navu aqukero
vi vaiintira vataavata purumakauvata varora.

²⁵ Devitiva Nora Kotira *ofaa* tainta vi
vataraqaa aututero, ekaara kaintu iha quaraaina
ofaaravata, Kotikantiro vohaa tampama viro
variaina *ofaaravata*, Kotira iha quara amitora.

Mintuvaro Noravano Kotiva Isareri vika vira
aaro uvara iruvaro vi rovarava Isareriqihairo
taiqa vura.

Kotira Uva
The New Testament and portions of the Old
Testament in the North Tairora Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Olpela Testamen
long tokples Tairora long Niugini

copyright © 1979, 1994, 2005, 2008, 2009, 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tairora

Dialect: North Tairora

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-05-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Dec 2025 from source files dated 12 Dec 2025

909b265f-c886-56ae-b943-fdc12fe46c5e